

Medborgarinitiativets titel

Moderskapslag

Datering av initiativet

28.11.2015

Initiativets form

Lagförslag

Justitieministeriets ärendenummer

OM 187/52/2015

Innehållet i initiativet

Medborgarinitiativ till riksdagen med förslag till moderskapslag och till vissa lagar som har samband med den

Vi undertecknade medborgare föreslår för riksdagen att det stiftas en moderskapslag och vissa lagar som har samband med den enligt ett utkast till proposition som justitieministeriet har berett.

Utkastet bygger på ett betänkande från ministeriets arbetsgrupp som beredde ärendet hösten 2014 (JM: Betänkanden och utlåtanden 50/2014) och på remissvaren om betänkandet. Utkastet till proposition är daterat den 2 februari 2015 och publicerades på justitieministeriets webbplats på finska i augusti 2015. En länk till justitieministeriets publikation finns bland länkarna i medborgarinitiativet.

Följande förslag motsvarar ordagrant justitieministeriets utkast till proposition av den 2 februari 2015:

Lagförslag

1.

Moderskapslag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på konstaterande och fastställande av moderskap samt på upphävande av moderskap.

2 §

Konstaterande av moderskap på grundval av födande

Den som har fött ett barn är mor till barnet.

3 §

Fastställande av moderskap på grundval av samtycke till assisterad befruktning

Om den som har fött ett barn har fått assisterad befruktning enligt 1 § i lagen om assisterad befruktning (1237/2006) och barnet har fötts till följd av den assisterade befruktningen, kan den kvinna som i samråd med den som har fött barnet har gett sitt samtycke till behandlingen fastställas vara mor till barnet jämsides med den som har fött barnet.

Moderskap kan dock inte fastställas, om faderskap till barnet har konstaterats eller fastställts eller kan konstateras eller fastställas i enlighet med faderskapslagen (11/2015).

Moderskap enligt 1 mom. fastställs genom beslut av magistraten eller domstolsbeslut med iakttagande av vad som föreskrivs nedan i 4 och 5 kap.

2 kap.

Utredande av moderskap

4 §

Moderskapsutredning

Syftet med en moderskapsutredning är att inhämta uppgifter till stöd för att fastställa att ett barn har en i 3 § 1 mom. avsedd mor.

En barnatillsyningsman ska göra en moderskapsutredning i fråga om ett barn som inte har fyllt 18 år, om

1) det i samband med en faderskapsutredning visar sig att det inte kan fastställas en far för barnet, men det finns anledning att anta att det kan fastställas en andra mor för barnet,

2) den som anser sig vara mor till barnet enligt 3 § 1 mom. kräver det,

3) den mor som har fött barnet kräver det,

4) den mor som har fött barnet och den man vars faderskap har konstaterats i enlighet med 2 § i faderskapslagen godtar att moderskapet utreds efter det att en annan kvinna har erkänt eller meddelat att hon avser att erkänna sitt moderskap i enlighet med 13 § 3 mom.

5 §

Utredare av moderskap

Om det i samband med en faderskapsutredning konstateras att det finns behov av en moderskapsutredning, ska moderskapet utredas av en barnatillsyningsman i den kommun där faderskapsutredningen har gjorts.

Om en moderskapsutredning görs i något annat sammanhang, ska moderskapet utredas av en barnatillsyningsman i hemkommunen för den mor som har fött barnet. Om barnet har fyllt 15 år eller om den mor som har fött barnet är död eller inte har hemkommun i Finland, ska moderskapet dock utredas av en barnatillsyningsman i barnets hemkommun eller, om barnet inte har hemkommun i Finland, av en barnatillsyningsman i den kommun där barnet vistas.

Om en kvinna vill erkänna moderskapet till ett barn och moderskapsutredningen inte ska göras av en barnatillsyningsman i någon av de kommuner som avses i 1 eller 2 mom., ska moderskapet utredas av en barnatillsyningsman i kvinnans hemkommun.

Om moderskapsutredningen inte ska göras av en barnatillsyningsman i någon av de kommuner som avses i 1—3 mom., görs den av en barnatillsyningsman i Helsingfors stad.

6 §

Överläggning inför utredning av moderskap

När en barnatillsyningsman har fått kännedom om en omständighet som kräver att moderskap utreds, ska barnatillsyningsmannen överlägga med den mor som har fött barnet, med barnet, om det har fyllt 15 år, och, om möjligt, med den kvinna som kan vara barnets andra mor. Om moderskap utreds på den grund som avses i 4 § 2 mom. 4 punkten, ska också den man vars faderskap har konstaterats i enlighet med 2 § i faderskapslagen kallas till överläggningen.

Om moderskapet har erkänts så som föreskrivs i 14 § före barnets födelse, hålls överläggningen dock bara om den mor som har fött barnet, den som har erkänt moderskapet eller den som anser sig vara barnets förälder i stället för den som har erkänt moderskapet, senast den 30:e dagen efter barnets födelse delger barnatillsyningsmannen sin uppfattning att den som har erkänt moderskapet inte är barnets mor.

7 §

Genomförande av överläggning och skyldighet att hålla sig till sanningen

Syftet med överläggningen är att få uppgifter med vars hjälp moderskapet kan utredas. I början av överläggningen ska barnatillsyningsmannen förklara vilka åtgärder som hör till moderskapsutredningen samt innebörden och rättsverkningarna av att moderskapet fastställs.

När den som har fött barnet och den som kan vara barnets andra mor samt den man som avses i 6 § 1 mom. lämnar uppgifter är de skyldiga att hålla sig till sanningen. Samma skyldighet gäller också för den som avger en utsaga om erkännande, godkänner ett erkännande eller hörs på grund av ett erkännande.

8 §

Barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter

På barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter för moderskapsutredningen tillämpas vad som föreskrivs i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

9 §

Nedläggning av moderskapsutredning

Om ett barn som har fyllt 15 år kräver det, ska den moderskapsutredning som gäller barnet läggas ned.

Barnatillsyningsmannen får besluta att moderskapsutredningen läggs ned, om

- 1) det är uppenbart att det inte finns tillräckliga uppgifter att få för att fastställa moderskapet,
- 2) kvinnan inte har erkänt barnet och det finns särskild anledning att anta att det inte skulle vara förenligt med barnets bästa att utreda moderskapet och barnet, om det har fyllt 15 år, inte kräver att moderskapet utreds.

En nedlagd moderskapsutredning ska återupptas

- 1) på begäran av den mor som har fött barnet, på begäran av barnet, om det har fyllt 15 år, eller på begäran av den som anser sig vara mor till barnet, om den förutsättning för nedläggning som avses i 2 mom. 1 punkten inte längre uppfylls,
- 2) på begäran av den mor som har fött barnet, på begäran av barnet, om det har fyllt 15 år, eller på begäran av den som har erkänt moderskapet, om nedläggningen av utredningen har grundat sig på 2 mom. 2 punkten.

10 §

Protokoll över moderskapsutredning

Barnatillsyningsmannen ska föra protokoll över moderskapsutredningen. I protokollet ska alla de uppgifter antecknas som är av betydelse vid fastställande av moderskap.

Om det i enlighet med vad som föreskrivs i 6 § 2 mom. inte har behövts någon överläggning för att utreda moderskap, ska protokollet över moderskapsutredningen endast innehålla

1) uppgift om att ingen av de personer som nämns i 6 § 2 mom. inom utsatt tid har framfört uppfattningen att den kvinna som har erkänt moderskapet inte är mor till barnet,

2) barnatillsyningsmannens yttrande om att det utifrån de omständigheter som han eller hon känner till inte finns anledning att misstänka att någon annan än den som har erkänt moderskapet skulle vara barnets andra förälder.

Den mor som har fött barnet, barnet, om det har fyllt 15 år, och den som har talerätt enligt 25 § 2 mom. har på begäran rätt att ta del av protokollet över moderskapsutredningen i dess helhet oberoende av vad som föreskrivs i 11 § 2 mom. 1 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

11 §

Tillfälle att erkänna moderskap samt väckande av talan

Om barnatillsyningsmannen finner att det utifrån den utredning som gjorts kan anses bevisat att en viss kvinna är mor till barnet, ska barnatillsyningsmannen ge kvinnan tillfälle att erkänna sitt moderskap.

Om kvinnan inte erkänner moderskapet och barnet inte har fyllt 18 år, för barnatillsyningsmannen barnets talan för fastställande av moderskap i enlighet med vad som föreskrivs i 5 kap.

12 §

Överklagande

Den mor som har fött barnet, barnet, om det har fyllt 15 år, och den kvinna som anser sig vara barnets andra mor får överklaga barnatillsyningsmannens beslut om att lägga ned eller återuppta en moderskapsutredning genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). De ovan nämnda personerna och barnatillsyningsmannen får överklaga förvaltningsdomstolens beslut, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Bestämmelser om väckande av talan om fastställande av moderskap finns i 25 §. Till ett beslut som barnatillsyningsmannen har fattat med stöd av 9 § ska det fogas information om talerätten och om den tidsfrist som gäller den.

3 kap.

Erkännande av moderskap

13 §

Förutsättningar för erkännande av moderskap

Den som anser sig vara mor till barnet enligt 3 § 1 mom. kan erkänna moderskapet i enlighet med vad som föreskrivs nedan.

Om inte något annat föreskrivs i 3 mom., kan moderskap inte erkännas till ett barn som redan har en far, till ett barn som har en mor enligt 3 § 1 mom. eller till ett barn för vilket faderskap kan fastställas. Inte heller kan moderskap erkännas till ett barn som är adopterat.

Moderskapet till ett barn för vilket faderskapet har konstaterats i enlighet med 2 § i faderskapslagen kan dock erkännas, om de vars godkännande behövs enligt 19 § i faderskapslagen godkänner erkännandet. När erkännandet fastställs av magistraten, upphävs det faderskap som konstaterats i enlighet med 2 § i faderskapslagen.

Vad som i 15 § 3 mom. i faderskapslagen föreskrivs om erkännande av faderskap efter barnets död tillämpas också på erkännande av moderskap.

14 §

Erkännande av moderskap före barnets födelse

En kvinna kan på det sätt som föreskrivs nedan genom en anmälan före barnets födelse erkänna att hon är mor till det ofödda barnet i enlighet med 3 § 1 mom.

Den som erkänner moderskapet ska lämna anmälan personligen och i den gravidas närvaro till en hälsovårdare eller en barnmorska vid rådgivningsbyrån för mödravård i den kommun där de har fått rådgivningsbyråttjänster under graviditetstiden. Innan ett erkännande tas emot ska erkännandets innebörd och rättsverkningar klargöras för parterna.

En utsaga om erkännande enligt 2 mom. kan avges också till en barnatillsyningsman i den gravidas hemkommun efter det att den gravida visat upp ett intyg över graviditeten. I ett sådant fall tillämpas vad som föreskrivs i 2 mom.

Den hälsovårdare eller barnmorska som avses i 2 mom. eller den barnatillsyningsman som avses i 3 mom. ska vägra ta emot erkännandet, om

- 1) den gravida motsätter sig erkännandet,
- 2) identiteten hos den som erkänner moderskapet eller hos den gravida inte har utretts på ett tillförlitligt sätt,
- 3) det finns anledning att misstänka att den som erkänner moderskapet inte kan fastställas vara mor till barnet, eller
- 4) det finns anledning att misstänka att den som erkänner moderskapet inte kan förstå erkännandets innebörd på grund av sitt mentala tillstånd eller på grund av språksvårigheter eller av något annat skäl.

Bestämmelser om den handling som ska upprättas över ett erkännande finns i 20 §. När ett erkännande godkänts skriftligen av den gravida ska handlingen utan dröjsmål lämnas till en barnatillsyningsman i den kommun där moderskapet ska utredas enligt 5 §.

15 §

Erkännande som återkallas, bestrids eller är utan verkan

Den som har erkänt sitt moderskap i enlighet med 14 § kan återkalla erkännandet genom att skriftligen och senast den 30:e dagen efter barnets födelse göra en anmälan om saken till den barnatillsyningsman som sköter moderskapsutredningen.

Den mor som har fött barnet eller den person som anser sig vara barnets förälder i stället för den som har erkänt moderskapet, kan genom en anmälan enligt 1 mom. föra fram sin uppfattning att den som har erkänt barnet inte är barnets mor.

Ett erkännande enligt 14 § är utan verkan, om de finska myndigheterna saknar behörighet i moderskapsärendet enligt 42 § vid den tidpunkt då moderskapsutredningen inleds efter barnets födelse.

16 §

Erkännande av moderskap efter barnets födelse

En kvinna kan erkänna sitt moderskap enligt 3 § 1 mom. efter barnets födelse genom att personligen hos en i 2 mom. avsedd mottagare av erkännande anmäla att hon är mor till barnet. Före erkännandet ska den som tar emot det klargöra dess innebörd och rättsverkningar för henne.

Ett erkännande av moderskap tas emot av en myndighet som enligt 18 § 2 mom. i faderskapslagen får ta emot ett erkännande av faderskap. Den som vid registrering av sitt partnerskap önskar erkänna moderskapet till sin partners barn, kan avge en utsaga om erkännande också till den myndighet som registrerar partnerskapet. Bestämmelser om den handling som ska upprättas över ett erkännande av moderskap finns i 20 § i denna lag.

Vad som i 18 § 3 mom. i faderskapslagen föreskrivs om sändande av handlingen över erkännandet och i 4 mom. om avgivande av en utsaga om erkännande i en främmande stat tillämpas också på erkännande av moderskap.

17 §

Godkännande av erkännande

Vad som i 19 § i faderskapslagen föreskrivs om godkännande av erkännande av faderskap tillämpas också på godkännande av erkännande av moderskap.

18 §

Hörande

Barnatillsyningsmannen ska ge följande personer tillfälle att bli hörda med anledning av ett erkännande:

- 1) den mor som har fött barnet, om hon inte har godkänt erkännandet i enlighet med 14 §,
- 2) barnets vårdnadshavare, om han eller hon kan höras utan svårighet,
- 3) vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare, om den som har erkänt moderskapet är minderårig.

Barnatillsyningsmannen kan höra också andra än de personer som avses i 1 mom., om det behövs för att utreda saken. Hörandet kan ske muntligt eller skriftligt. Också den som enligt 16 § 2 mom. kan ta emot ett erkännande kan sköta ett hörande.

19 §

Fastställande av identitet

Den som tar emot en utsaga om erkännande enligt 14 eller 16 § eller ett godkännande enligt 17 § och den som hör någon muntligt enligt 18 § ska utifrån identitetsbevis eller på något annat därmed jämförbart tillförlitligt sätt fastställa identiteten hos den som avger utsagan om erkännande, lämnar godkännandet eller hörs.

20 §

Handling över erkännande och över godkännande av erkännande

Över ett erkännande och över godkännandet av ett erkännande ska det upprättas en handling. Handlingen ska dateras och där ska antecknas identifikationsinformation för barnet, för den mor som har fött barnet och för den som erkänner moderskapet. Handlingen ska undertecknas av den som har erkänt sitt moderskap och av den som har tagit emot erkännandet. Om erkännandet ska godkännas av någon, ska denne och den som har tagit emot godkännandet underteckna handlingen.

Om barnet, den mor som har fött barnet eller den äkta mannen ska godkänna erkännandet och bevisligen inte har fått meddelande om att en utsaga om erkännande har avgetts, och om deras vistelseort är känd, ska barnatillsyningsmannen delge dem erkännandet per post mot mottagningsbevis.

21 §

Inlämnande av handlingar till magistraten

När en moderskapsutredning har gjorts och moderskapet har erkänts, ska den barnatillsyningsman som har skött moderskapsutredningen lämna in protokollet över moderskapsutredningen och de handlingar som gäller erkännandet till den magistrat som avses i 23 §.

4 kap.

Fastställande av moderskap i magistraten

22 §

Magistratens behörighet

Moderskap enligt 3 § 1 mom. fastställs av magistraten, om en kvinna har erkänt sitt moderskap på det sätt som föreskrivs i 3 kap. och det utifrån protokollet över moderskapsutredningen kan anses vara klarlagt att hon är barnets mor.

Om kvinnan har erkänt sitt moderskap på det sätt som föreskrivs i 14 §, kan moderskapet fastställas även när kvinnan har avlidit före barnets födelse.

23 §

Regionalt behörig magistrat

Moderskapet fastställs av den magistrat inom vars verksamhetsområde den barnatillsyningsman som sköter ärendet arbetar.

Vad som i 27 § 2 mom. i faderskapslagen föreskrivs om magistraternas behörighet i ärenden som gäller fastställande av faderskap gäller också ärenden om fastställande av moderskap.

24 §

Behandling hos magistraten av ett ärende om moderskap samt överklagande

På behandlingen hos magistraten av ett ärende som gäller fastställande av moderskap tillämpas förvaltningslagen (434/2003). Om bestämmelserna i 3 kap. i denna lag inte har iakttagits i ärendet, handlingarna är bristfälliga eller moderskapsfrågan inte har utretts tillräckligt, kan magistraten be barnatillsyningsmannen komplettera handlingarna eller skaffa sådan behövlig tilläggsutredning som är tillgänglig.

Magistratens beslut får inte överklagas. Till beslutet ska det fogas information om den talerätt som avses i 25 § och om den tidsfrist som avses i 26 § 2 mom. Utöver vad som i 54 § i förvaltningslagen föreskrivs om magistratens delgivningsskyldighet, ska magistraten delge barnatillsyningsmannen beslutet.

5 kap.

Rättegång om fastställande av moderskap

25 §

Förutsättningar för talerätt samt parter

Ett barn för vilket faderskap inte har konstaterats på grundval av ett äktenskap med den mor som har fött barnet och inte har fastställts genom beslut av magistraten eller domstolsbeslut, kan genom att väcka talan mot den som barnet antar är dess mor kräva att moderskap enligt 3 § 1 mom. fastställs. Om den mot vilken talan ska väckas har avlidit, ska talan väckas mot hennes rättsinnehavare.

Den som anser sig vara mor till barnet i enlighet med 3 § 1 mom. har rätt att väcka talan om fastställande av moderskapet mot barnet, om magistraten inte har fastställt moderskapet och det finns någon annan anledning till detta än att ett godkännande enligt 17 § saknas.

Om den vars moderskap det är fråga om avlider medan talan är anhängig, träder hennes rättsinnehavare i hennes ställe.

26 §

Begränsningar i talerätten

Talan om fastställande av moderskap kan inte föras, om barnet har fyllt 15 år och motsätter sig att moderskapet fastställs. Talan kan inte väckas eller behandlingen av ärendet fortsättas, om barnet har avlidit.

Den som anser sig vara mor till ett barn ska väcka talan inom ett år från den dag då hon fick del av ett i 25 § 2 mom. avsett beslut av magistraten.

27 §

Förande av barnets talan

I en rättegång om fastställande av moderskap förs ett minderårigt barns talan av den barnatillsyningsman som med stöd av med 5 § har utrett moderskapet. Barnatillsyningsmannen har dock inte talerätt, om de finska myndigheternas internationella behörighet grundar sig på någon annan än en i 42 § 1 mom. 1 eller 2 punkten avsedd omständighet.

Vad som i 31 § 2—4 mom. i faderskapslagen föreskrivs om förande av barnets talan, om tillfälle att bli hörd och om rättshjälp i en rättegång om fastställande av faderskap tillämpas också på ärenden som gäller fastställande av moderskap.

28 §

Instämmande som svarande och delgivning av stämning

Om barnet kräver att moderskapet fastställs, ska den som kan antas vara mor till barnet enligt 3 § 1 mom. stämmas in såsom svarande.

Finns det flera i 1 mom. avsedda tänkbara mödrar, ska de stämmas in såsom svarande i samma rättegång.

Om talan väcks mot barnet med stöd av 25 § 2 mom., kan också de som vid sidan om käranden kan komma i fråga som mor till barnet stämmas in såsom svarande.

Vad som i 33 § i faderskapslagen föreskrivs om delgivning av stämning i ärenden som gäller fastställande av faderskap tillämpas också på ärenden som gäller moderskap.

29 §

Delgivning av protokoll över moderskapsutredning

I fall där moderskapsutredning krävs enligt lag ska käranden foga protokollet över moderskapsutredningen till stämningsansökan. Om protokollet inte har fogats till stämningsansökan, ska domstolen begära protokollet av barnatillsyningsmannen.

30 §

Behörig domstol

Bestämmelser om behörig domstol i ärenden som gäller fastställande av moderskap finns i 10 kap. i rättegångsbalken.

När ett ärende om fastställande av moderskap är anhängigt i en behörig domstol, får frågan om moderskapet till samma barn inte prövas vid någon annan domstol. Domstolen ska då överföra ärendet till den domstol där ärendet redan är anhängigt.

31 §

Återkallelse av talan

När talan om fastställande av moderskap förs mot flera tänkbara mödrar, kan käranden återkalla talan mot någon av svarandena, om denne inte motsätter sig att talan återkallas. Talan kan dock återkallas endast om domstolen, efter att ha hört de övriga svarandena, samtycker till detta. Domstolen ska då avskriva ärendet till den del det gäller svaranden i fråga.

32 §

Anskaffning av bevis

Domstolen ska självmant förordna om anskaffning av all den utredning som den finner behövlig för att ärendet ska kunna avgöras. Om det utifrån omständigheter som framkommit vid rättegången finns anledning att anta att någon, som inte är part, är förälder till barnet, kan domstolen ge denne tillfälle att bli hörd. Domstolen kan även uppmana barnatillsyningsmannen att komplettera moderskapsutredningen.

33 §

Behandling av överklagande

Om käranden eller svaranden överklagar en dom om moderskap, kan fullföljdsdomstolen behandla ärendet också till den del ärendet gäller en sådan part som inte överklagandet avser.

6 kap.

Upphävande av moderskap

34 §

Grunderna för upphävande av moderskap

Ett moderskap som har fastställts genom beslut av magistraten ska upphävas genom domstolsbeslut, om det har klarlagts att det inte finns ett i 3 § 1 mom. avsett förhållande mellan den som har fastställts vara mor och barnet.

35 §

Parter i ett ärende som gäller upphävande av moderskap

Talan om upphävande av moderskap får väckas av barnet, av den mor som har fött barnet eller av den vars moderskap har fastställts genom beslut av magistraten.

Talan ska väckas mot de i 1 mom. nämnda personer som utöver käranden har rätt att väcka talan.

Om en part avlider under den tid rättegången varar, träder partens rättsinnehavare i hans eller hennes ställe.

36 §

Begränsningar i talerätten

Vad som i 42 § 1 mom. i faderskapslagen föreskrivs om utövande av barnets rätt att väcka talan i ett ärende som gäller upphävande av faderskap tillämpas också på ett ärende som gäller upphävande av moderskap.

Den som har erkänt sitt moderskap har inte rätt att väcka talan om hon, sedan hon har fått kännedom om omständigheter som ger henne anledning att misstänka att barnet inte har avlats på det sätt och under de förhållanden som avses i 3 § 1 mom., efter barnets födelse skriftligen meddelat att barnet är hennes. Den mor som har fött barnet har inte rätt att väcka talan, om hon skriftligen har godkänt meddelandet.

37 §

Dödsfalls inverkan på rätten att väcka talan och på svarandens utövande av talan

Talan om upphävande av moderskap kan inte väckas, om barnet har avlidit.

Talan om upphävande av moderskap kan inte väckas för en sådan i 35 § avsedd parts räkning som har avlidit. När det gäller den vars moderskap har fastställts kan dock maken och arvingarna efter hennes död väcka talan i enlighet med 38 § 3 mom.

Om den vars moderskap har fastställts genom beslut av magistraten har avlidit, ska hennes rättsinnehavare stämmas in såsom svarande. Om den mor som har fött barnet har avlidit, stäms hennes rättsinnehavare inte in såsom svarande.

38 §

Frist för väckande av talan

Den mor som har fött barnet och den vars moderskap har fastställts genom beslut av magistraten ska väcka talan om upphävande av moderskap inom två år från det att moderskapet fastställdes.

Talan kan prövas även om den har väckts efter fristens utgång, om den som är kärende enligt 1 mom. har haft laga förfall eller anför något annat synnerligen vägande skäl till att talan inte har väckts tidigare. Talan ska dock lämnas utan prövning, om talan inte väcks omedelbart när det inte längre finns något skäl att avstå från att väcka talan.

Om den vars moderskap har fastställts genom beslut av magistraten har avlidit utan att ha förlorat sin talerätt, har den efterlevande maken samt var och en som vid sidan av barnet eller efter barnet är den avlidnas närmaste arvinge rätt att väcka talan inom ett år från dödsfallet eller, om den avlidna skulle ha haft längre tid att väcka talan till sitt förfogande, inom den tiden.

39 §

Behörig domstol

Bestämmelser om behörig domstol i ärenden som gäller upphävande av moderskap finns i 10 kap. i rättegångsbalken.

40 §

Rättegångsförfarandet

Vid en rättegång om upphävande av moderskap ska 28 § 4 mom. och 32 § tillämpas.

7 kap.

Bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område

41 §

Moderskap direkt med stöd av lag

I fråga om bestämmande av moderskap direkt med stöd av lag ska finsk lag tillämpas, om den vars moderskap det är fråga om

- 1) har varit bosatt i Finland vid barnets födelse eller under året innan barnet föddes, eller
- 2) inte är bosatt i någon stat vid barnets födelse och vistas i Finland eller är asylsökande i Finland vid barnets födelse.

I andra än i 1 mom. avsedda fall bestäms ett moderskap direkt med stöd av lag enligt tillämplig lag i den stat där

- 1) den vars moderskap det är fråga om är bosatt vid barnets födelse, eller

2) den vars moderskap det är fråga om vistas eller är asylsökande, om hon då inte är bosatt i någon stat.

42 §

Finska myndigheters internationella behörighet

Finska myndigheter är behöriga i ett moderskapsärende, om

1) barnet är bosatt i Finland,

2) barnet inte är bosatt i någon stat men vistas i Finland eller är asylsökande i Finland,

3) den svarande, eller minst en svarande om det finns flera, är eller, om hon är död, senast var bosatt i Finland,

4) den svarande inte är bosatt i någon stat men hon vistas eller, om hon är död, senast vistades i Finland eller är asylsökande i Finland, eller

5) ärendet inte kan avgöras i den främmande stat där barnet eller den kvinna vars moderskap det är frågan om är eller vid sin död var bosatt och det finns särskild anledning att avgöra ärendet i Finland.

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. är de finska myndigheterna behöriga i ett ärende som gäller utredande och erkännande av moderskap, om den som önskar erkänna sitt moderskap

1) är bosatt i Finland, eller

2) inte är bosatt i någon stat men vistas i Finland eller är asylsökande i Finland,

Moderskapsutredning som avses i 2 kap. verkställs dock inte om de finska myndigheternas behörighet grundar sig enbart på 1 mom. 3 eller 4 punkten.

43 §

Ärenden som är anhängiga utomlands

Om ett moderskapsärende är anhängigt hos myndigheterna i en främmande stat och det är uppenbart att beslutet i ärendet kommer att erkännas i Finland, ska de finska myndigheterna, om samma ärende har inletts senare här i landet, avbryta behandlingen tills det har klarlagts om det utländska beslutet erkänns i Finland.

Finska myndigheter får dock antingen avstå från att avbryta behandlingen av ett ärende eller fortsätta behandlingen av ett avbrutet ärende, om det kan visas att avgörandet annars blir oskäligt försenat.

44 §

Tillämplig lag

I ett moderskapsärende ska finsk lag tillämpas, om inte något annat följer av 41 §.

45 §

Erkännande av utländska beslut

Ett beslut om moderskap som har meddelats i en främmande stat och som är giltigt i den staten erkänns i Finland utan särskild fastställelse.

Ett beslut som har meddelats i en främmande stat erkänns dock inte, om

- 1) den utländska myndighetens behörighet inte har grundat sig på en parts boningsort, hemvist eller medborgarskap eller någon annan sådan anknytning med beaktande av vilken myndigheten skulle ha haft grundad anledning att ta upp ärendet till behandling,
- 2) beslutet har meddelats mot en utebliven part och stämningsansökan eller motsvarande handling inte har delgetts denne i så god tid och på ett sådant sätt att han eller hon skulle ha kunnat förbereda sitt svaromål,
- 3) beslutet strider mot ett finskt moderskapsbeslut i fråga om vilket rättegången har inletts före den rättegång som har lett till det utländska beslutet,
- 4) beslutet strider mot ett tidigare utländskt moderskapsbeslut som erkänns i Finland, eller
- 5) beslutet inte är förenligt med grunderna för Finlands rättsordning.

Ett beslut genom vilket någon har fastställts vara barnets mor i stället för den mor som har fött barnet, kan erkännas endast om beslutet

- 1) har meddelats i den stat där den som har fastställts vara mor var bosatt vid barnets födelse och där hon har bott utan avbrott i minst ett år omedelbart innan barnet föddes, eller
- 2) erkänns i den stat där den som har fastställts vara mor var bosatt vid barnets födelse och där hon har bott utan avbrott i minst ett år omedelbart innan barnet föddes.

Som ett i 1—3 mom. avsett beslut betraktas ett beslut av en domstol eller annan myndighet samt fastställelse eller registrering av en rättshandling, om förhållandet mellan barnet och kvinnan till följd av en sådan åtgärd betraktas som ett moderskapsförhållande eller om ett moderskapsförhållande till följd av en sådan åtgärd anses blivit upphävt i den stat där registreringen har skett eller någon annan motsvarande åtgärd har vidtagits.

46 §

Fastställelse av utländskt beslut

Helsingfors hovrätt kan på ansökan fastställa om ett utländskt beslut om moderskap ska erkännas i Finland.

När hovrätten behandlar ärendet ska den ge barnet, fadern, modern eller någon annan tillfälle att bli hörd, om det behövs för att utreda frågan och det går att ta reda på personens vistelseort utan svårighet.

47 §

Oförenlighet med grunderna för Finlands rättsordning

En bestämmelse i en främmande stats lag ska lämnas obeaktad, om tillämpningen av den skulle leda till ett resultat som är oförenligt med grunderna för Finlands rättsordning.

8 kap.

Särskilda bestämmelser

48 §

Begränsning av barnets självbestämmanderätt

Vad som i 9 § och 26 § 1 mom. samt i 19 § 2 mom. i faderskapslagen, som blir tillämpligt med stöd av 17 §, föreskrivs om betydelsen av den åsikt som ett barn som har fyllt 15 år företräder tillämpas inte, om barnet inte kan förstå sakens betydelse på grund av psykisk störning eller utvecklingsstörning eller av någon annan motsvarande orsak.

49 §

Avgivande av osann utsaga i ett moderskapsärende

Den som i samband med en moderskapsutredning, vid erkännande av moderskap, vid hörande på grund av ett erkännande eller vid godkännande av ett erkännande uppsåtligt avger osann utsaga till myndigheten och detta bidrar till att moderskapet fastställs oriktigt, ska, om strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag, för avgivande av osann utsaga i ett moderskapsärende dömas till böter.

50 §

Skyndsam behandling

Ärenden som gäller utredande, fastställande och upphävande av moderskap ska behandlas skyndsamt.

51 §

Handräckning

En barnatillsyningsman är på begäran skyldig att ge handräckning till barnatillsyningsmän i andra kommuner i uppgifter som en barnatillsyningsman ska sköta vid utredande och fastställande av moderskap. Barnatillsyningsmannen är i sådana fall även skyldig att inför domstol eller andra myndigheter inom sitt verksamhetsområde företräda andra barnatillsyningsmän när ärenden som hör till deras befattning behandlas.

52 §

Tillämpning av lagen i vissa fall

Har ett barn enligt denna lag två mödrar,

1) ska vid tillämpning av 3 § 2 mom. i religionsfrihetslagen (453/2003) den mor som har fött barnet betraktas som barnets mor,

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

- 1) par en kvinna och en man som lever tillsammans i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden eller två kvinnor som lever tillsammans i registrerat partnerskap eller under partnerskapsliknande förhållanden,
- 2) den som får behandling ett par, eller en kvinna som inte lever i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden eller i registrerat partnerskap eller under partnerskapsliknande förhållanden,

6 §

Förintande av könsceller och embryon

Om en tjänstetillhandahållare vet att en bestämd donators könsceller inte har använts för assisterad befruktning innan de förintats, ska tjänstetillhandahållaren meddela detta till Tillstånds och tillsynsverket för social och hälsovården.

8 §

Hinder för utförande av assisterad befruktning

Assisterad befruktning får inte utföras, om

- 2) den ena parten i ett par som får behandling är gift med eller lever i registrerat partnerskap med en tredje person,

- 6) det finns anledning att anta att barnet kommer att lämnas för adoption.

22 §

Donationsregistret

Tillstånds och tillsynsverket för social och hälsovården för ett register över donationer av könsceller och embryon för assisterad befruktning (donationsregistret). På anmälan av en tjänstetillhandahållare införs i registret donatorns identifieringsuppgifter samt uppgifter om donatorskoden, eventuellt i 16 § 2 mom. avsett samtycke till fastställande av faderskap och återkallelse av ett sådant samtycke samt huruvida det är fråga om donation av spermier, äggceller eller embryon.

24 §

Tillstånd

Lagring av könsceller och embryon samt utförande av assisterad befruktning förutsätter tillstånd av Tillstånds och tillsynsverket för social och hälsovården. Tillstånd kan beviljas sådana verksamhetsenheter inom hälso och sjukvården och specialitläkare som har den särskilda sakkunskap och personal som verksamheten kräver samt för verksamheten ändamålsenliga lokaler och apparater och som visar att de har ordnat med den rådgivning som avses i 9 § på behörigt sätt. Tillstånd kan också beviljas så att det bara gäller en viss lagrings eller befruktningsmetod.

26 §

Uppgifter om och inspektion av verksamheten

Tillstånds och tillsynsverket för social och hälsovården kan bestämma att verksamheten ska inspekteras.

27 §

Återkallande av tillstånd

Tillstånds och tillsynsverket för social och hälsovården kan återkalla ett i 24 § avsett tillstånd, om bestämmelserna om lagring av könsceller eller embryon eller assisterad befruktning väsentligt har överträtts i verksamheten. Förekommer det brister eller missförhållanden i verksamheten, kan Tillstånds och tillsynsverket för social och hälsovården bestämma att verksamheten ska avbrytas tills bristerna eller missförhållandena har avhjälpits, eller återkalla tillståndet om bristerna eller missförhållandena inte avhjälpits inom en av verket utsatt skälig tid.

35 §

Förseelse mot bestämmelserna om assisterad befruktning

Den som uppsåtligen utför assisterad befruktning trots att

- 1) den ena parten i ett par som får behandling är gift med eller lever i registrerat partnerskap med en tredje person,
 - 2) det finns grundad anledning att anta att graviditeten på grund av kvinnans ålder eller hälsotillstånd kan medföra betydande fara för kvinnans eller barnets hälsa,
 - 3) det är uppenbart att barnet inte kan tryggas en balanserad uppväxt, eller
 - 4) det finns grundad anledning att anta att barnet kommer att lämnas för adoption,
- ska för förseelse mot bestämmelserna om assisterad befruktning dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Könsceller som har donerats före ikraftträdandet av denna lag får användas för assisterad befruktning av ett par bestående av två kvinnor endast om donatorn samtycker till detta eller har gett ett sådant samtycke som avses i första meningen i 16 § 2 mom.

3.

Lag

om ändring av 10 kap. 12 och 18 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i rättegångsbalken 10 kap. 12 §, sådan den lyder i lag 135/2009, samt

fogas till 10 kap. 18 § 1 mom., sådant det lyder i lag 135/2009 en ny 5 apunkt som följer:

10 kap.

Om forum i tvistemål

12 §

Ett ärende som gäller fastställande av faderskap eller fastställande av moderskap prövas av den tingsrätt inom vars domkrets den mor som har fött barnet eller barnet har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort.

Ett ärende som gäller upphävande av faderskap eller upphävande av moderskap prövas av den tingsrätt inom vars domkrets barnet har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort.

18 §

Om det inte annars finns någon domstol

där ett ärende kan prövas gäller följande:

— — — — —

5 a) ett ärende som gäller fastställande eller upphävande av moderskap prövas av den tingsrätt inom vars domkrets den kvinna som är svarande har eller senast hade sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort; ett

ärende som gäller upphävande av moderskap kan dessutom prövas av den tingsrätt inom vars domkrets den mor som har fött barnet har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort,

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om underhåll för barn

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om underhåll för barn (704/1975) 10 § 3 mom., 12 § 2 mom., 13 § 2 mom., 14 § 2 mom., 15 § och 16 § 2 mom., av dem 13 § 2 mom. sådant det lyder i lag (15/2015), som följer:

10 §

Har talan om underhållsbidrag anhängiggjorts inom ett år efter den tidpunkt då föräldraskapet fastställts genom erkännande eller lagakraftvunnen dom, kan denna förälder åläggas att betala underhållsbidrag från och med barnets födelse, om detta enligt de grunder som anges i 1—3 § prövas skäligt. Det kan dock inte förordnas att underhållsbidrag ska utgå för längre tid än för de fem år som närmast föregår anhängiggörandet av talan.

12 §

Då talan om upphävande av föräldraskap har godkänts genom en lagakraftvunnen dom, ett erkännande av föräldraskap har befunnits vara ogiltigt eller en lagakraftvunnen dom om fastställande av föräldraskap har återbrutits, kan domstolen ålägga barnets i 5 § 1 mom. avsedda företrädare att återbära betalda underhållsbidrag eller en del av dem, om barnets företrädare vid fastställandet eller mottagandet av underhållsbidrag har haft kännedom om att den som har betalat underhållsbidraget inte är barnets förälder, och om återbäring bör anses skälig med hänsyn till de förhållanden som gäller barnet, barnets företrädare och den som har betalat underhållsbidraget.

13 §

I samband med talan om fastställande av föräldraskap har en i 31 § 1 och 2 mom. i faderskapslagen (11/2015) eller 27 § 1 och 2 mom. i moderskapslagen (/20) avsedd företrädare för barnet även rätt att yrka på fastställande av underhållsbidrag till barnet.

14 §

Framställs yrkande på underhållsbidrag i samband med talan om vårdnad om barnet eller talan om fastställande av föräldraskap, kan talan om underhållsbidrag även handläggas vid den domstol där talan i den förnämnda saken ska anhängiggöras.

15 §

I samband med talan om fastställande av föräldraskap kan, om talan förs mot flera än en person, inte frågan om underhållsbidrag till barnet avgöras förrän föräldraskapet har fastställts genom en lagakraftvunnen dom.

16 §

Har en dom om fastställande av underhållsbidrag meddelats i en rättegång om fastställande av föräldraskap, kan domen inte verkställas förrän föräldraskapet har fastställts genom en lagakraftvunnen dom.

Denna lag träder i kraft den

20 .

5.

Lag

om ändring av 8 a § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) 8 a §, sådan den lyder i lag (14/2015), som följer:

8 a §

Avtal om vårdnad om barn före barnets födelse

Om föräldraskapet erkänns före barnets födelse på det sätt som föreskrivs i 16 § i faderskapslagen (11/2015) eller 14 § i moderskapslagen (/20), kan den som erkänner föräldraskapet och den mor som kommer att föda barnet i det sammanhanget ingå ett avtal om att vårdnaden om barnet anförtros båda föräldrarna gemensamt.

Den hälsovårdare eller barnmorska som har tagit emot erkännandet ska genom sin underskrift styrka föräldrarnas underskrifter och efter det sända handlingen till den barnatillsyningsman som avses i 16 § 5 mom. i faderskapslagen eller 14 § 5 mom. i moderskapslagen för fastställelse av avtalet. Socialnämnden får inte fastställa avtalet förrän föräldraskapet har fastställts.

Denna lag träder i kraft den

20 .

6.

Lag

om ändring av 2 kap. 2 och 3 § i ärvdabalken

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i ärvdabalken (40/1965) 2 kap. 2 § och 3 § 1 och 2 mom. som följer:

2 kap.

Om skyldemäns arvsrätt

2 §

Finns det inga bröstarvingar, tar arvlåtarens föräldrar hälften var av arvet.

Är någon av föräldrarna död, delar arvlåtarens syskon den förälderns lott. I ett avlidet syskons ställe träder dess avkomlingar, och varje gren tar lika lott. Finns det inga syskon eller avkomlingar till dem, men lever någon av arvlåtarens föräldrar, tar den föräldern hela arvet.

Finns det halvsyskon efter arvlåtaren, tar de tillsammans med helsyskon del i den lott som skulle ha tillfallit deras förälder. Finns det inga helsyskon eller avkomlingar till dem, och är båda föräldrarna döda, tar halvsyskonen hela arvet. I ett avlidet halvsyskons ställe träder dess avkomlingar.

3 §

Finns det inga sådana arvingar som nämns i 1 och 2 §, tillfaller hela arvet arvlåtarens farföräldrar och morföräldrar.

Är en farförälder eller morförälder död, tar den dödes barn den del av arvet som skulle ha tillfallit honom eller henne.

Denna lag träder i kraft den

20 .

7.

Lag

om ändring av 6 och 7 § i lagen om underhållsstöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om underhållsstöd (580/2008) 6 § 5 och 6 punkten och 7 § 3 mom., samt

fogas till 6 § ett nytt 2 mom. som följer:

6 §

Förutsättningar för erhållande av underhållsstöd

Ett barn har rätt till underhållsstöd, om

—————

5) underhållsbidraget inte har kunnat fastställas samtidigt som faderskapet eller moderskapet, eller

6) en adoptivförälder ensam adopterat ett barn och barnet inte är barn eller adoptivbarn till adoptivförälderns make eller barn till någon som adoptivföräldern lever med under äktenskapsliknande förhållanden.

Rätt till underhållsstöd enligt 1 mom. 4 punkten föreligger dock inte, om moderskapet till barnet har fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut med stöd av 3 § 1 mom. i moderskapslagen (/20) eller barnet har adopterats genom ett lagakraftvunnet beslut.

7 §

När rätten till underhållsstöd börjar och upphör

—————

När underhållsstöd beviljas med stöd av 6 § 5 punkten, föreligger rätt till underhållsstöd högst under de följande sex kalendermånaderna efter det att föräldraskapet fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut, om inte talan om fastställande av underhållsbidrag har väckts inom nämnda tid.

—————

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 6 § 2 mom. tillämpas inte, om föräldraskapet har fastställts före ikraftträdandet av denna lag.

Motivering

Motiveringen nedan motsvarar ordagrant justitieministeriets utkast till proposition av den 2 februari 2015:

Propositionens huvudsakliga innehåll

I denna proposition föreslås det att det stiftas en moderskapslag. Behövliga följdändringar föreslås dessutom i lagen om assisterad befruktning, rättegångsbalken, lagen om underhåll för barn, lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, ärvdabalken och lagen om underhållsstöd.

Den föreslagna moderskapslagen innehåller bestämmelser om hur moderskap bestäms. Enligt förslaget ska lagen innehålla den sedvanerättsliga principen om att den som har fött ett barn är mor till barnet. Det föreslås dessutom att den kvinnliga partnern till den mor som har fött barnet kan fastställas vara mor till barnet jämsides med den som har fött barnet i de fall då paret skaffat barnet tillsammans genom assisterad befruktning. Moderskap fastställs i detta fall på samma sätt som faderskap, med andra ord antingen på grundval av ett erkännande eller genom ett domstolsbeslut. Förfarandet ersätter i dessa fall familjeintern adoption. Lagen om assisterad befruktning ändras samtidigt så att två kvinnor i framtiden har möjlighet att få assisterad befruktning som ett par.

Förslaget innehåller också bestämmelser om moderskap som hör till den internationella privaträttens område.

Den föreslagna moderskapslagens bestämmelser om moderskapsutredning, erkännande, fastställande och upphävande av moderskap samt frågor som hör till den internationella privaträttens område motsvarar i stor utsträckning bestämmelserna i den faderskapslag som träder i kraft den 1 januari 2016.

Propositionen hänför sig till tilläggsbudgetpropositionen för 2015 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft samtidigt med den nya faderskapslagen.

Allmän motivering

1 Nuläge

1.1 Lagstiftning och praxis samt bedömning av nuläget

För närvarande finns det inga bestämmelser i lag om hur moderskap bestäms. Av hävd betraktas dock den kvinna som föder ett barn som barnets juridiska mor. Denna utgångspunkt leder i största delen av fallen till att barnets juridiska mor också är barnets genetiska mor. Den person som har fött barnet betraktas som mor också i det fall att barnet föds till följd av assisterad befruktning så att en donerad äggcell använts vid behandlingen.

När det är fråga om den person som har fött barnet har det faktum att grundläggande bestämmelser om moderskap fattas tills vidare ytterst sällan förorsakat problem i praktiken. I och med att skriftliga bestämmelser saknas har domstolarna stött sig på allmänna processrättsliga principer om fastställsetalan för att fastställa moderskap.

Avsaknaden av bestämmelser om hur moderskap bestäms har dock visat sig vara problematisk i synnerhet i sådana fall då ett kvinnligt par får ett barn som kommit till genom assisterad befruktning. I dessa fall har det ansetts föreligga ett behov av reglering så att det kan fastställas ett juridiskt förhållande mellan barnet och den kvinnliga partnern till den mor som föder barnet.

Ordalydelsen i lagen om assisterad befruktning (1237/2006) vidkänner inte en situation där assisterad befruktning ges ett kvinnligt par, men fenomenet är mycket utbrett i praktiken. Enligt en bedömning av Institutet för hälsa och välfärd är det årligen ca 160 kvinnliga par som får sådan behandling. Med tanke på barnets rättsskydd har det ansetts problematiskt i synnerhet om ett kvinnligt par tillsammans beslutar sig för assisterad befruktning, men föräldraskapet för partnern till barnets mor inte kan fastställas utifrån hennes samtycke till den assisterade befruktningen. I sådana situationer blir paret tvunget att ty sig till familjeintern adoption, så att parten till den kvinna som har fött barnet adopterar den andras biologiska barn. Barnet betraktas då som parets gemensamma barn. Familjeintern adoption är dock möjlig endast för par som har registrerat sitt partnerskap. Enligt uppgifter från Statistikcentralen uppgick antalet familjeinterna adoptioner i familjer som lever i registrerat partnerskap till 101 år 2013. Processen vid familjeintern adoption är arbetsdryg och tidskrävande, och tillgodoseendet av barnets bästa kan därför äventyras. Också samhällets resurser förbrukas i form av adoptionsrådgivnings och domstolskostnader.

När ett barn föds i familjen är det till barnets bästa att hans eller hennes juridiska ställning fastställs i ett så tidigt skede som möjligt. I nuläget uppstår problem om ett kvinnligt par skiljer sig eller den mor som har fött barnet avlider innan den andra moderns moderskap har fastställts genom familjeintern adoption. Något som talar för att det införs bestämmelser om föräldraskap för kvinnliga par är också att sambor av samma eller olika kön ska behandlas lika. Om ett par av samma kön inte har registrerat sitt parförhållande, är det inte möjligt för paret att dela föräldraskapet genom familjeintern adoption. Inte heller sambor av olika kön kan dela föräldraskapet genom familjeintern adoption. Sambor av olika kön kan dock ges assisterad befruktning som ett par, vilket innebär att faderskapet för den man som gett sitt samtycke till den assisterade befruktningen kan fastställas på basis av ett erkännande eller ett domstolsbeslut, även om barnet skulle ha avlats med hjälp av donerade spermier. Om parterna i ett samboförhållande är av samma kön behandlas de för närvarande inte som ett par, utan den part som föder barnet är ensam om behandlingen. Inte heller en kvinnlig sambo till barnets mor kan för närvarande fastställas vara barnets förälder, om inte paret registrerar sitt partnerskap. Om det i samband med assisterad befruktning används spermier av en donator som inte har samtyckt till att faderskapet fastställs, har barnet i sådana situationer i princip endast en juridisk förälder.

Det är förenligt med barnets bästa att den kvinnliga sambon till barnets mor ska kunna fastställas vara barnets andra förälder, om det kvinnliga paret har skaffat barnet i samförstånd genom assisterad befruktning och spermiedonatorn inte kan fastställas vara far till barnet. I sådana fall ska den ickefödande parten i ett kvinnligt samboförhållande kunna fastställa vara barnets förälder på basis av sitt samtycke till den assisterade befruktningen. En sådan reglering skulle göra det möjligt att fastställa de sociala banden till den som de facto är barnets förälder. Barnet skulle då ha två juridiska och underhållsskyldiga föräldrar från det att beslutet om fastställande av föräldraskapet har fattats.

I och med den allmänna internationaliseringsutvecklingen finns det ett ökat behov att reglera internationellt privaträttsliga frågor som gäller moderskap. Också skillnaderna mellan de materiella lagar som gäller moderskap har vuxit. Svaret på frågan om t.ex. surrogatmoderskap är tillåtet varierar i olika

länder. Med surrogatmoderskap avses ett arrangemang där en kvinna föder ett barn i avsikt att efter förlossningen överlämna barnet till en annan person eller ett par. I finsk lagstiftning är surrogatmoderskap förbjudet.

Finland har dock inga bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område i fråga om moderskap. Det är således oklart vilken lag som ska tillämpas när man bedömer en viss persons moderskap direkt med stöd av lag eller under vilka förutsättningar ett utländskt beslut om moderskap erkänns i Finland. När det är fråga om ett surrogatmoderskap utomlands blir det speciellt oklart hur moderskap ska bedömas. Det rättsliga läget skulle bli klarare om det i lagen togs in bestämmelser om tillämplig lag när det är fråga om hur moderskap bestäms direkt med stöd av lag och hur utländska beslut om moderskap erkänns.

1.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

Det finns för närvarande väldigt lite internationella bestämmelser om hur föräldraskap bestäms, eftersom de frågor som gäller familjelivet i stor utsträckning baserar sig på nationellt definierade lösningar utifrån värdegrunden. De internationella bestämmelserna om familjelivet och barnens rättigheter inom ramen för Förenta nationerna, Europarådet och Europeiska unionen har behandlats i ett betänkande av arbetsgruppen för revidering av lagen om faderskap (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 56/2013, s 45—46, på finska).

I betänkandet beskrivs också bestämmelserna om moderskap i de övriga nordiska länderna samt i Estland, Ryssland, Tyskland, Frankrike, England och Wales samt i Nederländerna (s. 15—19, på finska). I alla de ovan nämnda rättssystemen betraktas den kvinna som har fött barnet i regel som barnets mor oberoende av om det i dem finns en allmän definition av moderskap eller om definitionen av moderskap har avgränsats till situationer med assisterad befruktning. Att den kvinna som har fött barnet är barnets mor har i dessa länder tagits som utgångspunkt också oberoende av hur frågan om surrogatmoderskap har lösts.

2 Målsättning och de viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att det stiftas en moderskapslag. Det föreslås dessutom ändringar i lagen om assisterad befruktning, rättegångsbalken, lagen om underhåll för barn (704/1975), lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), ärvdabalken (40/1965) och lagen om underhållsstöd (580/2008).

Syftet med den föreslagna regleringen är för det första att skapa klarhet i rättsläget genom att ta in uttryckliga bestämmelser om att den person som har fött ett barn är mor till barnet. Syftet är för det andra att fastställa föräldraskapet för kvinnliga par så att deras ställning som föräldrar är så jämlik som möjligt i förhållande till föräldrar av olika kön. Samtidigt säkras tillgodoseendet av barnets bästa genom att det att det i princip alltid ska kunna fastställas två juridiska och underhållsskyldiga föräldrar till ett barn som två personer skaffat genom ett gemensamt beslut.

Den föreslagna regleringen gäller i fråga om kvinnliga par den situationen att barnet har fötts till följd av assisterad befruktning som båda gett sitt samtycke till. När propositionen bereddes övervägdes dessutom alternativet att regleringen av moderskap skulle gälla också andra barn som föds i ett kvinnoparförhållande än sådana som föds till följd av assisterad befruktning. Det alternativet lämnades dock bort, eftersom de metoder som gäller andra tjänster än assisterad befruktning ansågs leda till svåra bevisningsfrågor vid konfliktsituationer om vem som kan fastställas vara barnets andra förälder; spermiedonatorn eller den

kvinnliga partnern till den mor som föder barnet. Också barnets rätt att få veta sitt ursprung säkras bäst när barnet avlas på en klinik för assisterad befruktning, som ser till att uppgifterna om donatorn av könsceller anmäls till det donationsregister som förs av Tillstånds och tillsynsverket för social och hälsovården. S.k. heminseminationer kommer således att lämnas utanför regleringen och det kommer inte heller i fortsättningen att vara möjligt att fastställa moderskapet för någon annan än den som fött barnet annat än om förutsättningarna för familjeintern adoption uppfylls.

Det föreslås att lagen om assisterad befruktning ändras så att behandlingen kan ges också kvinnliga par som ett par. Den kvinna som i samförstånd med den kvinnan som fött barnet har gett sitt samtycke till den assisterade befruktningen kan på basis av samtycket fastställas vara mor till barnet. Detta gäller både par som lever i registrerat partnerskap och sambor. I fråga om ett kvinnligt par behöver föräldra-
barnförhållandet mellan ett barn som har fötts till följd av assisterad befruktning och partnern till den som har fött barnet således inte etableras separat genom familjeintern adoption.

Moderskap kan enligt förslaget inte fastställas om faderskap kan fastställas. Det kan fortfarande inte fastställas mer än två juridiska föräldrar för barnet. En donator av könsceller kan i framtiden således inte fastställas vara far till ett barn som föds till följd av assisterad befruktning av ett kvinnligt par, även om donatorn skulle ha gett ett sådant samtycke till fastställande av faderskap som avses i 16 § 2 mom. i lagen om assisterad befruktning. Detta motsvarar nuläget i fråga om par av olika kön.

För att skapa klarhet i rättsläget föreslås det att det i moderskapslagen tas in bestämmelser som behandlar internationellt privaträttsliga frågor. De gäller såväl den mor som har fött barnet som den mor som har gett sitt samtycke till assisterad befruktning.

Av jämlikhetsskäl är det viktigt att förmånslagstiftningen ändras på så sätt att barnets föräldrar ges samma rättigheter till familjeförmåner oberoende av om de är av samma eller olika kön. Propositionen innehåller således ett förslag till ändring av lagen om underhållsstöd. Propositionen innehåller inget lagförslag om ändring av sjukförsäkringslagen, eftersom det inte var möjligt att bereda en sådan inom ramen för beredningstidtabellen.

Det ska enligt förslaget föreskrivas om de rättigheter och skyldigheter som anknyter till föräldraskap på ett så könsneutralt sätt som möjligt. Propositionen innehåller dock inget förslag om föräldraskap för transsexuella personer. Vid social och hälsovårdsministeriet har beretts en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet (563/2002). Dess syfte är att villkoren för att fastställa transsexuella personers juridiska könstillhörighet inte längre ska innehålla krav på att personen i fråga ska sakna fortplantningsförmåga eller vara ogift. Det är ändamålsenligt att de specialfrågor som hänför sig till föräldraskap för transsexuella personer avgörs i samband med den beredningen.

Vid beredningen av propositionen övervägdes också införandet av en föräldraskapspresumtion lik faderskapspresumtionen i sådana fall då barnets mor lever i registrerat partnerskap med en annan kvinna. Införandet av en föräldraskapspresumtion kan förordas på jämlikhetsgrunder och med tanke på skyddet av barnets familjeliv. Den faderskapspresumtion som utgår från moderns äktenskap grundar sig å andra sidan på en presumtion om genetisk härstamning, som vid behov kan upphävas. I fråga om kvinnliga par bygger föräldraskapet för partnern till den födande modern inte på genetisk härstamning, utan på att de blivande föräldrarna i samförstånd skaffar ett gemensamt barn. Informationen om ett samtycke till assisterad befruktning förmedlas inte till de myndigheter som upprätthåller befolkningsdatasystemet utan att myndigheten särskilt kontaktas, vilket innebär att fördelarna med att införa en sådan presumtion går förlorade. En föräldraskapspresumtion ansågs problematisk också framför allt med tanke på rättsskyddet för den part som inte föder barnet, eftersom hon skulle ha svårt att visa att det presumerade föräldraskapet är utan grund. I propositionen föreslås det därför ingen föräldraskapspresumtion i

registrerade partnerskap, utan också i dessa situationer förutsätts att partnern till den födande kvinnan erkänner barnet för att föräldraskapet ska fastställas.

När propositionen bereddes dryftades också behovet att föreskriva om förfaranden för fastställande av moderskap för den mor som fött barnet. Det har i praktiken förekommit enstaka situationer då magistraten har vägrat att i befolkningsdatasystemet registrera moderskap på grundval av födande av den orsaken att moderskapet inte framgår av några handlingar. Dessa situationer gäller närmast invandrare för vilka befolkningsdatasystemet i ursprungslandet inte är speciellt utvecklat eller inte kan utnyttjas på grund av ett undantagstillstånd. Så gott som alltid har dessa situationer kunnat lösas med hjälp av alternativa bevisningsmetoder, såsom rättsgenetiska undersökningar eller utsagor av andra familjemedlemmar. Man känner till bara ett fall där moderskapet för den mor som fött barnet har fastställts i domstol på basis av en fastställsetalan. Eftersom ärendena i sådana sällsynta situationer kan lösas i samarbete med magistraten, innehåller lagförslaget ingen möjlighet att väcka talan för fastställande av moderskap för den mor som har fött barnet. Avsikten är dock inte att den föreslagna lagen ska utesluta en möjlighet för den vars fördel eller rätt saken gäller att kräva att domstolen fastställer att någon är eller inte är en annan persons mor. Domstolen ska alltså också i fortsättningen kunna pröva en sådan talan i enlighet med de allmänna bestämmelserna om och principerna för fastställsetalan. En dom med anledning av en sådan fastställsetalan har inte rättskraft utanför det ärende som fastställelsen gällde.

Vid beredningen övervägde man att utsträcka rättsgenetiska undersökningar också till moderskapsärenden. Saken kan vara av praktisk betydelse i ovan beskrivna situationer då det är fråga om fastställande av det biologiska moderskapet. Rättsgenetiska undersökningar kunde bli aktuella också när man önskar få säkerhet i om barnet har fötts till följd av assisterad befruktning. Frågan huruvida rättsgenetiska undersökningar ska utsträckas till ovan nämnda situationer bör tas upp till behandling i det skede då lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning (378/2005) genomgår en större revidering.

De föreslagna förfarandena för att fastställa och upphäva moderskap motsvarar de förfaranden som gäller par av olika kön. Vid utformningen av bestämmelserna i den föreslagna moderskapslagen har det också annars ansetts ändamålsenligt att i så hög grad som möjligt hålla sig till samma struktur som i den nya faderskapslagen och de principiella lösningar som valts där.

I synnerhet i detaljmotiveringen finns det ett flertal hänvisningar till faderskapslagen. Här avses den nya faderskapslagen (11/2015), som träder i kraft den 1 januari 2016. Förarbetena till faderskapslagen är direkt tillämpliga på fall som gäller moderskap endast när det i en paragraf uttryckligen hänvisas till faderskapslagen. Till övriga delar kan motiveringen anses vara självständig.

3 Propositionens konsekvenser

3.1 Samhälleliga konsekvenser

3.1.1 Konsekvenser för barnen

Propositionens viktigaste konsekvenser gäller barnen. Syftet med förslaget är att trygga barnets rätt till båda sina föräldrar och skydda barnets intresse och säkerställa en jämlik behandling av barnet i olika familjekonstellationer. Det är förenligt med barnets intresse att utveckla lagstiftningen så att den kvinnliga partnern till barnets mor kan fastställas vara barnets andra förälder, om det kvinnliga paret har skaffat barnet i samförstånd genom assisterad befruktning och spermiedonatorn inte kan fastställas vara barnets far. De ändringar som föreslås i lagen om underhåll för barn innebär också att den vars föräldraskap har fastställts genom ett erkännande eller en lagkraftvunnen dom kan åläggas att betala underhållsbidrag från tiden för barnets födelse.

För närvarande kan enbart par som lever i registrerat partnerskap dela föräldraskapet så att den ena partnern i parförhållandet ensam adopterar sin partners barn. Beroende på kommunen och domstolarnas behandlingstider kan en familjeintern adoption i bästa fall fastställas först några veckor efter barnets födelse. Söntring mellan föräldrarna under graviditeten eller adoptionsförfarandet utgör ett hinder för att fastställa föräldraförhållandet, om adoptionsökanden eller den mor som har fött barnet återkallar sitt samtycke till adoption innan adoptionen fastställs. I propositionen föreslås det att ett kvinnligt par ska kunna få assisterad befruktning som ett par och att den andra parten i parförhållandet fastställs vara mor till ett barn som de skaffat i samförstånd på basis av ett samtycke. Detta innebär att förfarandet för fastställande av föräldraskap blir snabbare och klarare och tryggar barnets rätt till två föräldrar.

3.1.2 Konsekvenser för jämlikheten

Möjligheten till assisterad befruktning som ett par och möjligheten att erkänna ett barn som fötts till följd av assisterad befruktning främjar likabehandlingen av kvinnliga par i förhållande till par av olika kön. Eftersom den gällande lagen om assisterad befruktning gör det möjligt att behandla också par som lever under äktenskapsliknande förhållanden som ett par, har det ansetts motiverat att inte bara kvinnliga par som registrerat sitt parförhållande utan också kvinnliga par som lever under partnerskapsliknande förhållanden ska kunna få denna behandling som ett par.

3.2 Konsekvenser för myndigheterna

3.2.1 Konsekvenser för de kommunala myndigheterna

Propositionen har konsekvenser för den verksamhet som utövas av kommunernas sociala myndigheter och särskilt av barnatillsyningsmännen. Att fastställa moderskap på grundval av ett erkännande är en ny möjlighet som kvinnliga par inte tidigare har haft tillgång till. Det är dock inte fråga om en helt ny uppgift för socialväsendet i kommunen, eftersom erkännande av moderskap är jämförbart med erkännande av faderskap. Fastställande av moderskap på grundval av ett erkännande ersätter till stor del det nuvarande adoptionsförfarandet, som är ett betydligt tyngre förfarande än erkännande. När erkännande av moderskap enligt det enklaste förloppet förutsätter ett besök antingen på rådgivningsbyrån för mödravård före barnets födelse eller hos barnatillsyningsmannen efter barnets födelse, kan ett adoptionsförfarande före domstolsbehandlingen, beroende på kommunen, förutsätta flera besök hos tillhandahållaren av adoptionsrådgivning och dessutom att de sociala myndigheterna gör hembesök hos den familj där barnet bor.

Enligt en bedömning av Institutet för hälsa och välfärd är det årligen ca 160 kvinnliga par som behandlas genom assisterad befruktning. Den assisterade befruktningen utfaller inte alltid som önskat och alla kvinnliga par som fått behandlingen får inte barn. Enligt uppgifter från Statistikcentralen uppgick antalet familjeinterna adoptioner i familjer som lever i registrerat partnerskap till 101 år 2013. I praktiken har alla adoptioner skett i familjer bestående av kvinnliga par. Största delen av adoptionerna väntas bli ersatta av det föreslagna förfarandet för fastställande, som baserar sig på erkännande av moderskap. Något som också ökar antalet barn som erkänns årligen är att de kvinnliga par som lever i ett samboförhållande och som inte kunnat utnyttja familjeintern adoption, i framtiden kan använda ett förfarande för erkännande. På basis av de ovan relaterade uppgifterna kan man göra uppskattningen att antalet barn som erkänns årligen, om förslaget förverkligas, kommer att öka med ca hundra och att antalet familjeinterna adoptioner kommer att minska till kanske omkring tio.

Såsom vid erkännande av faderskap väntas största delen av de kvinnliga paren utnyttja möjligheten att erkänna barnet redan före barnets födelse på rådgivningsbyrån för mödravård i stället för att ta kontakt med socialväsendet. Även om det är svårt att ge en exakt uppskattning av minskningen i antalet kundbesök och årsverken, kommer den föreslagna möjligheten att erkänna barnet att innebära färre uppgifter för de sociala myndigheter som svarar för adoptionsrådgivning. En minskad arbetsmängd kommer att inverka på de sociala myndigheternas verksamhet i synnerhet i huvudstadsregionen och i de stora städerna där kvinnliga par utgör en större andel av befolkningen än i resten av landet. Däremot kommer arbetsmängden att öka något på rådgivningsbyråerna för mödravård i synnerhet i huvudstadsregionen och i de stora städerna i och med att de får ta emot största delen av erkännandena av de omkring hundra barn som avlats genom assisterad befruktning. Utgående från en helhetsbedömning kan förslagen således inte anses få betydande konsekvenser för de kommunala myndigheterna.

3.2.2 Konsekvenser för de statliga myndigheterna

I och med förslaget utvidgas magistratens uppgifter. I framtiden ska magistraterna förutom erkända faderskap också fastställa erkända moderskap. Antalet fall uppskattas till ca hundra per år. Finansministeriet har uppskattat kostnadsverkningarna av detta till ca 0,5 årsverken per år förutsatt att uppgiften koncentreras i magistraterna.

Genom förslagen skapas en möjlighet att väcka två nya typer av talan i domstol: talan om fastställande av moderskap och talan om upphävande av moderskap. Det skapas också en möjlighet att i Finland fastställa erkännande av ett beslut om moderskap som meddelats i en främmande stat, på motsvarande sätt som beslut om faderskap. Ansökningar som gäller detta ska enligt förslaget behandlas av Helsingfors hovrätt. Antalet nya talan som domstolarna kommer att få för behandling uppskattas understiga tio per år. Däremot finns det i framtiden inte längre behov att i domstol fastställa familjeintern adoption i de fall då ett kvinnligt par har fått ett barn efter att ha behandlats genom assisterad befruktning som ett par. Antalet adoptionsfall i domstolarna kommer således att minska från hundra till ca tio. Utgående från en helhetsbedömning kommer domstolarnas arbetsmängd åtminstone inte att öka på grund av förslagen.

3.3 Ekonomiska konsekvenser

3.3.1 Konsekvenser för den kommunala ekonomin

Om bedömningen ovan av konsekvenserna för myndigheterna kan man konstatera att förslaget har smärre konsekvenser för den kommunala ekonomin. Minskad arbetsmängd för barnatillsyningsmännen och tillhandahållarna av adoptionsrådgivning beräknas inte inverka på omfattningen av behövlig personal, eftersom barnatillsyningsmännen och tillhandahållarna av adoptionsrådgivning är verksamma inom sektorer av socialväsendet som för närvarande lider brist på resurser. I de kommuner där adoptionsrådgivning för familjeintern adoption har innehållit flera kundbesök och hembesök av de sociala myndigheterna, syns minskningen i arbetsmängd upprepade gånger. Den ökning på ca hundra barn som kommer att erkännas i samband med besök på rådgivningsbyråerna är ur rikssynpunkt så liten att den inte anses ha konsekvenser för den kommunala ekonomin.

3.3.2 Konsekvenser för statsfinanserna

En betydande konsekvens för statsfinanserna är de datatekniska ändringar som ska göras i befolkningsdatasystemet. Enligt en preliminär bedömning av Befolkningsregistercentralen kommer de att

förorsaka merkostnader av engångsnatur på mer än 400 000 euro på finansministeriets förvaltningsområde år 2015. Av dessa merkostnader beror 300 000 euro på de ändringar som ska göras i befolkningsdatasystemet och 100 000 euro på de ändringar som ska göras i magistraternas system (elektronisk kommunikation, ärendehantering, anslutning till befolkningsdatasystemet). Merkostnaderna beaktas som ett tillägg i tilläggsbudgetpropositionen för 2015. Kostnadsposten blir troligen mindre, om de ändringsarbeten som moderskapslagen kräver kan planeras och genomföras på samma gång som totalrevideringen av faderskapslagen, vilket är avsikten.

Finansministeriet har dessutom uppskattat att de föreslagna ändringarna förorsakar behov av extra personal i magistraterna på sammanlagt 0,5 årsverken. Kostnaderna för detta finansieras inom finansministeriets ram. De föreslagna ändringarna har inte beräknats medföra behov av extra personal vid domstolarna.

En utredning av vilka ekonomiska konsekvenser förslagen har för social och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde har begärts av social och hälsovårdsministeriet och Folkpensionsanstalten. Enligt en bedömning av Folkpensionsanstalten kommer de ändringar som behövs i datasystemet att åsamka anstalten och social och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde merkostnader av engångsnatur på omkring 50 000 euro år 2015. Merkostnaderna finansieras inom social och hälsovårdsministeriets ram.

På grund av de ändringar som föreslås i lagen om underhållsstöd kommer ett barns rätt till underhållsstöd i framtiden att vara densamma oberoende av om en far eller en mor har fastställts vara barnets andra förälder. Detta innebär att förutsättningarna för att få underhållsstöd stramas åt, eftersom ett barn för närvarande kan ha rätt till underhållsstöd även om det till följd av adoption har två föräldrar av kvinnligt kön. Denna ändring ska dock endast gälla föräldraskap som har fastställts efter ikraftträdandet av lagen. Eftersom dessa fall är få, blir kostnadsinbesparingen på grund av ändringen mycket liten.

3.3.3 Konsekvenser för hushållens ställning

De ändringar som föreslås i fråga om underhållsskyldigheten och underhållsstödet innebär förbättrad ekonomisk trygghet för barnet och för den kvinna som föder barnet. När fastställandet av föräldraskapet och den underhållsskyldighet som följer av det sker på grundval av samtycke till assisterad befruktning i stället för samtycke till adoption, utgör en eventuell söndring under graviditeten eller efter barnets födelse inte längre ett hinder för att fastställa föräldraskapet och underhållsskyldigheten. Detta förbättrar den ekonomiska ställningen för såväl barnet som den mor som har fött barnet och minskar beloppet av de underhållsstöd som staten betalar i de fall då det inte varit möjligt att fastställa en andra förälder för barnet.

En övergång till ett förfarande med erkännande i stället för adoption kan beroende på kommunen dessutom medföra skäligen kalkylmässiga inbesparingar för enskilda hushåll i form av inbesparad tid i kontakterna med myndigheterna och resekostnader samt behandlingsutgifter i anslutning till adoptionsbeslut i tingsrätterna.

4 Beredningen av propositionen

4.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Vid justitieministeriet sammanställdes sommaren 2011 en bedömningspromemoria om behovet att revidera lagen om faderskap (justitieministeriets utredningar och anvisningar 37/2011). I bedömningspromemorian dryftades också frågor kring moderskap, bl.a. hur moderskap bestäms på

grundval av födande, moderskap för kvinnliga par som registrerat sitt parförhållande samt behovet av internationellt privaträttsliga bestämmelser om moderskap. Enligt promemorian är det inte nödvändigt att koppla frågor som gäller moderskap till revideringen av lagen om faderskap, även om de grundläggande frågorna i anslutning till dem är gemensamma.

Utlåtandena om bedömningspromemorian publicerades i form av ett remissammandrag i februari 2012 (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 6/2012). Många remissinstanser understödde tanken att ta in grundläggande bestämmelser om moderskap i lag, men en del ansåg inte frågorna kring moderskap aktuella eller ändamålsenliga. I en del av remissvaren fäste man särskild uppmärksamhet vid att behoven att revidera regleringen av såväl faderskap som moderskap bör dryftas ur de sexuella minoriteternas och könsminoriteternas synvinkel.

I april 2012 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp med uppgift att bereda ett förslag till revidering av lagen om faderskap. Arbetsgruppen skulle dessutom utarbeta ett förslag till grundläggande bestämmelser om hur moderskap bestäms. Arbetsgruppens betänkande överläts till justitieministeriet den 12 november 2013 (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 56/2013). Arbetsgruppen utarbetade sitt förslag till ny faderskapslag i form av en regeringsproposition, men tog dessutom i en separat promemoria upp hur moderskap regleras i olika länder samt olika alternativ för att genomföra en sådan reglering.

I remissvaren angående promemorian av arbetsgruppen för revidering av lagen om faderskap (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 7/2014) gav många sitt stöd för att separata grundläggande bestämmelser om moderskap tas in i lagen, medan en del understödde en helt egen lagstiftning om moderskap. I remissvaren riktades den största uppmärksamheten dock på behovet att göra det möjligt att få föräldraskapet fastställt för den ickefödande parten i ett kvinnligt par på annat sätt än genom adoption.

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till faderskapslag och vissa lagar som har samband med den (RP 91/2014 rd) överlämnades till riksdagen i juni 2014. Propositionen innehöll inte förslag till bestämmelser om moderskap. När det fattades beslut om att överlämna propositionen godkände 14 ministrar dock ett uttalande enligt vilket det med tanke på rättsskyddet för barn till kvinnliga par finns behov att utarbeta bestämmelser om hur barnets juridiska förhållande till båda sina föräldrar kan fastställas. Uttalandet innehöll också en beredningstidtabell där målet var att en regeringsproposition utarbetas före utgången av 2014 och att riksdagen godkänner förslaget under denna valperiod.

Justitieministeriet tillsatte i juli 2014 en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta ett förslag till under vilka förutsättningar och på vilket sett det kan fastställas ett juridiskt förhållande till båda föräldrarna när det är fråga om ett barn till ett kvinnligt par. Dessutom skulle arbetsgruppen bereda ett förslag till grundläggande bestämmelser om hur moderskap bestäms, inklusive bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område. Underlag för arbetsgruppens arbete var ovan nämnda betänkande av arbetsgruppen för revidering av lagen om faderskap och remissvaren på det. Företrädare i arbetsgruppen var förutom justitieministeriet Helsingfors hovrätt och Regnbågsfamiljer ry. Permanent sakkunnig i arbetsgruppen var professor Markku Helin från Åbo universitet. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 50/2014) den 13 november 2014.

Justitieministeriet bad 26 myndigheter och sammanslutningar avge utlåtande om betänkandet. Sammanlagt 23 utlåtanden lämnades in. Ett sammandrag av utlåtandena och svaren har sammanställts (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 5/2015).

Den allmänna åsikten var att bestämmelser om moderskap behövs. Förslaget ansågs skapa klarhet i rättsläget samt skydda barnets bästa och rätt till likabehandling. Endast en remissinstans motsatte sig helt lagstiftning om moderskap.

Förslaget om att i lag föreskriva om hur moderskap bestäms fick ett brett understöd. Merparten av remissinstanserna gav sitt stöd för att den kvinnliga partnern till den mor som har fött barnet kan fastställas vara mor till barnet jämsides med den som har fött barnet i de fall då paret skaffat barnet tillsammans genom assisterad befruktning. Också förslaget om att i lag reglera internationellt privaträttsliga frågor om moderskap fick understöd.

Nästan alla remissinstanser understödde förslaget om att lagen om assisterad befruktning ändras så att kvinnliga par i framtiden ska kunna få assisterad befruktning som ett par.

Många remissinstanser ansåg att målet på lång sikt bör vara en gemensam föräldraskapslag. Den föreslagna moderskapslagen bygger på den nya faderskapslagen, som redan var under behandling i riksdagen när moderskapslagen bereddes. I den situationen var det i praktiken inte möjligt att närmare överväga att slå samman lagarna till en föräldraskapslag.

Några remissinstanser ansåg att en föräldraskapspresumtion bör tillämpas på registrerade kvinnliga par. En del av remissinstanserna ansåg dessutom att moderskap ska kunna erkännas också i fråga om barn som har fötts genom heminsemination. I en del av utlåtandena föreslogs det också att ställningen för familjer med tre eller fyra föräldrar och regleringen av föräldraskap för transsexuella personer ska klargöras. Orsaken till att dessa ställningstaganden inte gav anledning att ändra förslaget framgår av den allmänna motiveringen (2 kap.).

I vissa utlåtanden fästes det också uppmärksamhet vid behovet att förenhetliga kvinnliga pars rätt till familjeförmåner genom en ändring av sjukförsäkringslagen samt vid den föreslagna ikraftträdandebestämmelsen i ändringen av lagen om underhållsstöd. Så som konstaterats i den allmänna motiveringen var det inte möjligt att bereda en ändring av sjukförsäkringslagen inom den tid som fanns reserverad för den fortsatta beredningen. I fråga om lagen om underhållsstöd stannade man vid den fortsatta beredningen för att föreslå att de nu föreslagna ändringarna inte retroaktivt ska försämra ställningen för de kvinnliga par som för närvarande får stöd.

Regeringspropositionen motsvarar till största delen arbetsgruppens förslag. Remissvaren gav inte anledning till betydande ändringar. De mest betydande ändringarna i propositionen gjordes på basis av lagutskottets utlåtande (LaUB 16/2014 rd) och riksdagens svar (Rsv 235/2014 rd) gällande faderskapslagen.

Den fortsatta beredningen av propositionen har gjorts vid justitieministeriet.

5 Samband med andra propositioner

Förslaget till moderskapslag bygger på strukturen i den nya faderskapslagen och de principiella lösningar som tillämpats i den. Moderskapslagen föreslås träda ikraft samtidigt med faderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016.

I 46 § i förslaget till moderskapslag föreslås det att Helsingfors hovrätt på ansökan kan fastställa om ett utländskt beslut om moderskap ska erkännas i Finland. En motsvarande bestämmelse om erkännande av

ett beslut om faderskap finns i 53 § i den av riksdagen antagna faderskapslagen. Regeringen har i proposition RP 231/2014 rd, som är under behandling i riksdagen, föreslagit att motsvarande ansökningar om erkännande av ett utländskt beslut ska behandlas av Helsingfors tingsrätt i första instans i stället för av Helsingfors hovrätt. Om riksdagen godkänner förslaget, kommer ändringen att inverka på såväl 53 § i den nya faderskapslagen som motsvarande 46 § i den föreslagna moderskapslagen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Moderskapslag

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Lagens tillämpningsområde. I paragrafen anges lagens tillämpningsområde. Lagen ska tillämpas på konstaterande och fastställande av moderskap samt på upphävande av moderskap.

2 §. Konstaterande av moderskap på grundval av födande. Paragrafen innehåller bestämmelser om konstaterande av moderskap på grundval av födande.

I paragrafen uttrycks huvudregeln enligt vilken den som har fött ett barn är mor till barnet. Bestämmelsen tillämpas i alla situationer oavsett hur barnet har avlats. Den som har fött ett barn är alltså mor till barnet också när hon inte genetiskt är det, utan barnet har kommit till med hjälp av en donerad äggcell eller ett donerat embryo.

En förutsättning för att moderskap ska konstateras är inte att den person som har fött barnet har kvinnlig könstillhörighet. I sådana sällsynta fall då en person i fråga om juridiskt kön har fastställts vara man, men personen har bibehållit sin fortplantningsförmåga som kvinna enligt sitt anatomiska kön, är det möjligt att den person som har fött barnet i fråga om juridiskt kön är man. Bestämmelsen gör det möjligt att konstatera moderskap också i sådana fall.

3 §. Fastställande av moderskap på grundval av samtycke till assisterad befruktning. I paragrafen föreskrivs det om fastställande av moderskap. I 1 mom. anges som förutsättning för att moderskap ska fastställas att barnet har kommit till genom assisterad befruktning. Det konstateras i momentet att om den som har fött barnet har fått assisterad befruktning och barnet har fötts till följd av den assisterade befruktningen, kan den kvinna som i samråd med den som har fött barnet har gett sitt samtycke till behandlingen fastställas vara mor till barnet jämsides med den som har fött barnet.

Assisterad befruktning är sådan behandling som avses i 1 § i lagen om assisterad befruktning (1237/2006). Det saknar betydelse om behandlingen har utförts i Finland eller om motsvarande behandling har utförts

utomlands. Den som gett sitt samtycke fastställs vara mor till barnet, om det kan anses bevisat att barnet har fötts till följd av den assisterade befruktningen. Enligt lagen om assisterad befruktning ska samtycket ges skriftligt. En förutsättning för att moderskapet ska fastställas är dock inte att samtycket har getts på detta sätt, eftersom det kan finnas situationer då en skriftlig samtyckeshandling inte har upprättats. Den assisterade befruktningen kan t.ex. ha utförts i en stat där lagen inte förutsätter en skriftlig handling över kvinnans samtycke eller serviceproducenten har underlåtit att kräva ett uttryckligt samtycke. Det är ändamålsenligt att moderskap kan fastställas också i ett sådant fall, om det finns trovärdiga bevis för att barnet har kommit till med hjälp av assisterad befruktning. Beviset kan i enskilda fall vara t.ex. ett intyg som utfärdats av den klinik som utfört den assisterade befruktningen. Bestämmelsen är jämförbar med 3 § 3 mom. i faderskapslagen där det föreskrivs om fastställande av faderskap i motsvarande situation.

I 2 mom. anges utgångspunkten att ett barn kan ha endast två juridiska föräldrar och att fastställande av faderskap är primärt i förhållande till fastställande av moderskap enligt 1 mom. Det innebär att moderskap enligt 1 mom. inte kan fastställas, om faderskap till barnet har konstaterats eller fastställts eller kan konstateras eller fastställas i enlighet med faderskapslagen (11/2015). Av 16 § 2 mom. i lagen om assisterad befruktning följer att en donator av könsceller inte kan fastställas vara far till ett barn som föds till följd av assisterad befruktning av ett kvinnligt par, även om han skulle ha gett sitt samtycke till att faderskapet fastställs.

Enligt 3 mom. kan moderskap enligt 1 mom. fastställas genom beslut av magistraten eller domstolsbeslut. Magistraten kan enligt 22 § i den föreslagna lagen fastställa moderskap på grundval av en kvinnas erkännande utan rättegång. I andra fall ska ärendet avgöras av domstol. Bestämmelser om fastställande av moderskap i magistraten finns i 4 kap. och om rättegång om fastställande av moderskap i 5 kap.

Den andra mor som avses i denna paragraf blir alltid mor jämsides med den mor som har fött barnet, inte i stället för denna. Ett barn kan inte ha fler än två mödrar.

2 kap. Utredande av moderskap

4 §. Moderskapsutredning. I 1 mom. finns en bestämmelse om syftet med en moderskapsutredning. Det är att inhämta uppgifter till stöd för att fastställa att ett barn har en i 3 § 1 mom. avsedd mor. Bestämmelsen är jämförbar med 4 § 1 mom. i faderskapslagen.

I 2 mom. uppräknas de situationer då en barnatillsyningsman är skyldig att göra en moderskapsutredning. Denna skyldighet gäller endast om barnet ännu inte har fyllt 18 år. Enligt 1 punkten i momentet ska en moderskapsutredning göras om det i samband med en faderskapsutredning visar sig att det inte kan fastställas en far för barnet, men det finns anledning att anta att det kan fastställas en andra mor för barnet. En sådan situation uppkommer t.ex. när den kvinna som har fött barnet i samband med en faderskapsutredning berättar att barnet kommit till genom assisterad befruktning, som skett i samförstånd med hennes kvinnliga partner.

Enligt 2 punkten i momentet ska en moderskapsutredning göras om den som anser sig vara mor till barnet enligt 3 § 1 mom. kräver det. Bestämmelsen behövs i sådana situationer då den mor som har fött barnet, t.ex. på grund av en konflikt, för fram barnets ursprung i samband med en faderskapsutredning. Det behövs bestämmelser om att också en kvinna som anser sig vara barnets mor kan ta initiativ till en moderskapsutredning.

Enligt 3 punkten i momentet ska en moderskapsutredning göras om den mor som har fött barnet kräver det. Bestämmelsen behövs t.ex. i de situationer då barnet inte har fötts i Finland och en faderskapsutredning därför inte automatiskt blivit aktuell till följd av att förlossningssjukhuset anmält barnets födelse. Ärendet skulle i ett sådant fall behandlas med stöd av 1 mom.

Enligt 4 punkten i momentet ska en moderskapsutredning göras om den mor som har fött barnet och den man vars faderskap har konstaterats i enlighet med 2 § i faderskapslagen godtar att moderskapet utreds efter det att en annan kvinna har erkänt eller meddelat att hon avser att erkänna sitt moderskap i enlighet med 13 § 3 mom. En sådan situation kan uppkomma om kvinnan har ingått äktenskap med en man efter det att hon har behandlats genom assisterad befruktning i samråd med sin kvinnliga partner. Bestämmelsen är jämförbar med 4 § 2 mom. 4 punkten i faderskapslagen. Såsom i faderskapsärenden kan den faderskapspresumtion som baserar sig på äktenskap i fråga om den mor som har fött barnet upphävas när en annan person har erkänt barnet. En förutsättning är emellertid att såväl modern som den äkta mannen godkänner erkännandet. För att godkännandet ska basera sig på fakta, är det ändamålsenligt att moderskapet utreds innan erkännandet godkänns.

5 §. Utredare av moderskap. I paragrafen finns det bestämmelser om vilken kommuns barnatillsyningsman som är behörig att utreda moderskapet.

I 1 mom. anges huvudregeln enligt vilken moderskapet i princip ska utredas av en barnatillsyningsman i den kommun där en faderskapsutredning har gjorts. Det är ändamålsenligt att det är samma myndighet som fortsätter utreda föräldraskapet. En förutsättning är att det i samband med faderskapsutredningen har konstaterats att det finns behov av en moderskapsutredning.

Om en moderskapsutredning görs i något annat sammanhang än det som avses i 1 mom., ska moderskapet enligt 2 mom. utredas av en barnatillsyningsman i hemkommunen för den mor som har fött barnet. Om barnet har fyllt 15 år eller om den mor som har fött barnet är död eller inte har hemkommun i Finland, ska moderskapet dock utredas av en barnatillsyningsman i barnets hemkommun eller, om barnet inte har hemkommun i Finland, av en barnatillsyningsman i den kommun där barnet vistas. Om den mor som har fött barnet byter hemkommun efter barnets födelse, överförs behörigheten till en barnatillsyningsman i moderns nya hemkommun. Behörigheten överförs också i de fall då barnet fyller 15 år medan moderskapsutredningen pågår, och barnet och den mor som har fött barnet bor i olika kommuner.

I 3 mom. föreskrivs det om de situationer då den barnatillsyningsman som är behörig att göra moderskapsutredningen inte bestäms enligt hemkommunen för barnet eller den mor som har fött barnet. Detta aktualiseras i praktiken i sådana situationer då en kvinna önskar erkänna ett barn i Finland och barnet bor utomlands med den mor som har fött barnet.

I 4 mom. föreskrivs det om de situationer då den barnatillsyningsman som är behörig att göra moderskapsutredningen inte bestäms enligt 1—3 mom. En sådan i praktiken sällsynt situation kan uppkomma när finska myndigheters internationella behörighet baserar sig på 42 § 1 mom. 5 punkten eller 2 mom. i den föreslagna lagen. Moderskapsutredningen görs då av en barnatillsyningsman i Helsingfors stad.

6 §. Överläggning inför utredning av moderskap. Paragrafen innehåller en bestämmelse om en överläggning som ska hållas i början av moderskapsutredningen. Bestämmelsen är jämförbar med 6 § 1 och 2 mom. i faderskapslagen.

I 1 mom. föreskrivs det om barnatillsyningsmannens skyldighet att överlägga med sådana personer som är av betydelse med tanke på moderskapsutredningen. Vilka personer som kallas till överläggningen bestäms från fall till fall. Det kan också ordnas fler än en överläggning. Om en moderskapsutredning har inletts t.ex.

av den anledningen att barnatillsyningsmannen av magistraten fått veta att det fötts ett barn för vilket faderskapet inte har konstaterats med stöd av 2 § i faderskapslagen, kallar barnatillsyningsmannen i princip den mor som har fött barnet till den inledande överläggningen. Också den kvinna som kan vara barnets andra mor får delta i överläggningen.

Om barnet har fyllt 15 år, kallas också barnet till överläggningen förutom modern. Detta blir aktuellt t.ex. när barnet självt har tagit initiativ till en utredning av vem som är barnets andra förälder eller när barnatillsyningsmannen annars fått veta att barnet blivit utan en andra förälder t.ex. till följd av ett beslut om upphävande av faderskap. Syftet med bestämmelserna i 1 mom. har inte varit att exakt avgränsa vilka som får delta i överläggningen, utan i enskilda fall kan också andra personer delta i den, om barnatillsyningsmannen anser det nödvändigt. I en situation då barnet ännu inte har fyllt 15 år, men närmar sig 15 års ålder, finns det ofta behov att utreda vad barnet anser, eftersom moderskapet inte kan fastställas utan barnets samtycke efter det att barnet har fyllt 15 år.

Om moderskapet utreds i en situation då barnet redan har en far som konstaterats på grundval av moderns äktenskap, ska också den äkta mannen kallas till överläggningen.

En överläggning hålls enligt 2 mom. vanligen inte om moderskapet har erkänts före barnets födelse så som föreskrivs i 14 §. I dessa situationer, då kvinnan har erkänt barnet i samband med rådgivningsbyråttjänster under graviditetstiden och den blivande modern har godkänt erkännandet, finns det i allmänhet inte ett sådant behov att skaffa uppgifter som skulle ge anledning att ordna en överläggning. I och med att överläggningen faller bort minskar besöken hos myndigheterna i klara och ostridiga ärenden och föräldrarna får en möjlighet att klara upp de frågor som gäller föräldraskapet till barnet i sin helhet före barnets födelse.

Enligt 15 § 1 mom. i den föreslagna lagen kan en kvinna som har erkänt barnet på förhand dock efter att barnet fötts återkalla sitt erkännande senast den 30:e dagen efter barnets födelse. En utredning av vem som är barnets andra förälder startar då med en faderskapsutredning och fortsätter med en moderskapsutredning, om det i samband med faderskapsutredningen visar sig att det inte kan fastställas en far för barnet, men det finns anledning att anta att det kan fastställas en andra mor för barnet. Då hålls det också en överläggning enligt 1 mom. En överläggning hålls också om den mor som har fött barnet eller den person som anser sig vara barnets förälder i stället för den som har erkänt moderskapet, genom en anmälan inom motsvarande tid delger barnatillsyningsmannen sin uppfattning att den kvinna som har erkänt moderskapet inte är barnets mor.

Det föreslagna 2 mom. leder till att det från barnets födelse, om kvinnan har erkänt barnet på förhand, startar en frist på en månad under vilken ett på förhand givet erkännande kan bestridas. De handlingar som gäller erkännandet sänds först efter detta till den magistrat som fastställer moderskapet. Om föräldrarna har ett tvingande behov att få moderskapet fastställt snabbare än så, kan de höra sig för hos barnatillsyningsmannen om saken kan ordnas på så sätt att kvinnan erkänner moderskapet på nytt efter barnets födelse och moderskapet utreds enligt normalt förfarande i snabb ordning efter det. Tvingande skäl att skynda på förfarandet kan föreligga endast i ytterst exceptionella fall. Ett sådant skäl är t.ex. om barnet absolut måste föras utomlands för att vårdas för en sjukdom och barnet före det måste få samma namn i passet som barnets andra mor.

7 §. Genomförande av överläggning och skyldighet att hålla sig till sanningen. I paragrafen föreskrivs det om syftet med överläggningen och hur den genomförs. Paragrafen är jämförbar med 7 § i faderskapslagen. Syftet med överläggningen är att få de uppgifter av parterna med vars hjälp barnatillsyningsmannen kan utreda moderskapet. Före det ska barnatillsyningsmannen förklara för parterna i överläggningen vilka åtgärder som hör till moderskapsutredningen samt innebörden och rättsverkningarna av att moderskapet fastställs. Det kan finnas behov att på förhand, i samband med den kallelse som sänds till parterna i

överläggningen, sända skriftligt material som den mor som har fött barnet och eventuella andra deltagare kan bekanta sig med i lugn och ro. Om minderåriga personer deltar i överläggningen, bör det fästas särskild uppmärksamhet vid att informationen ges i begriplig form och är anpassad till barnets ålder och mognad.

Enligt 2 mom. är den mor som har fött barnet och den kvinna som kan vara barnets andra mor samt den man som avses i 6 § 1 mom., dvs. den som är barnets far på basis av faderskapspresumtionen, skyldiga att hålla sig till sanningen när de lämnar uppgifter. Detta innebär att de personer som avses i bestämmelsen inte är skyldiga att lämna uppgifter eller svara på frågor, men att de ska hålla sig till sanningen om de gör det. Samma skyldighet gäller för modern, den som kan vara barnets andra mor samt mannen när de avger en utsaga om erkännande, godkänner ett erkännande eller hörs på grund av ett erkännande.

8 §. Barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter. I paragrafen föreskrivs det om barnatillsyningsmannens rätt att få uppgifter för moderskapsutredningen. På barnatillsyningsmannens rättigheter och skyldigheter tillämpas lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

Bestämmelsen är jämförbar med första meningen i 8 § i faderskapslagen. De situationer som avses i andra meningen i 8 § i faderskapslagen är inte aktuella vid assisterad befruktning.

9 §. Nedläggning av moderskapsutredning. I paragrafen föreskrivs det om nedläggning av en moderskapsutredning och om förutsättningarna för detta.

Enligt 1 mom. ska en moderskapsutredning läggas ned, om ett barn som har fyllt 15 år kräver det. Moderskap kan inte fastställas om inte en minderårig som har fyllt 15 år har godkänt det. En minderårig har också självständig talerätt i ett moderskapsärende. Det är följdriktigt att en minderårig som har fyllt 15 år enligt eget val ska kunna lägga ned också en moderskapsutredning. Bestämmelsen är jämförbar med 11 § 1 mom. i faderskapslagen.

Enligt 2 mom. 1 punkten får barnatillsyningsmannen besluta att moderskapsutredningen läggs ned av den anledningen att det inte finns tillräckliga uppgifter att få för att fastställa moderskapet. En sådan situation kan uppkomma t.ex. när assisterad befruktning har utförts utomlands, men det inte existerar någon skriftlig samtyckeshandling och den påstådda andra modern inte har erkänt barnet.

Enligt 2 punkten i momentet kan moderskapsutredningen läggas ned också när kvinnan inte har erkänt barnet och det finns särskild anledning att anta att det inte skulle vara förenligt med barnets bästa att utreda moderskapet och barnet, om det har fyllt 15 år, inte kräver att moderskapet utreds. Bestämmelsen är jämförbar med 11 § 2 mom. 3 punkten i faderskapslagen. Syftet med bestämmelsen är att beakta situationer där strävan att utreda moderskapet bör ge vika för tyngre vägande mänskliga skäl. Exempel på sådana situationer är då barnets och moderns hälsa och säkerhet är hotade. Barnets bästa kan i dessa situationer äventyras också indirekt, om modern tvingas gå igenom erfarenheter som eventuellt är mycket traumatiska för henne, något som skulle inverka på hennes hälsa och möjlighet att ta hand om barnet. Skäl som hänger samman med moderns hälsa får dock ge vika, om barnet, om det har fyllt 15 år, kräver att moderskapsutredningen ska fortsättas. Det är befogat att anse att ett barn som har fyllt 15 år själv bäst förmår bedöma vad som är i hans eller hennes intresse. Vad en minderårig som är yngre än så anser är med hänsyn till hans eller hennes mognad av betydelse när ett beslut om nedläggande övervägs på den grunden av det inte skulle vara förenligt med barnets bästa att moderskapet utreds.

I 3 mom. uppräknas de situationer då en nedlagd moderskapsutredning ska återupptas. Momentet är jämförbart med 11 § 3 mom. i faderskapslagen. Enligt 1 punkten ska en nedlagd moderskapsutredning återupptas på begäran av den mor som har fött barnet, på begäran av barnet, om det har fyllt 15 år, eller på begäran av den kvinna som anser sig vara barnets andra mor. Det är möjligt att det med tiden kommer fram nya omständigheter eller handlingar till stöd för moderskapet för den kvinna som förmodas vara mor,

även om moderskapsutredningen en gång lagts ned t.ex. av den anledningen att tillräckliga uppgifter om ett eventuellt samtycke till assisterad befruktning inte kunnat fås.

Om moderskapsutredningen har lagts ner av den anledningen att det inte skulle vara förenligt med barnets bästa att utreda moderskapet, kan en begäran om att återuppta en moderskapsutredning enligt 2 punkten göras endast av den mor som har fött barnet, av barnet, om det har fyllt 15 år, och av den kvinna som har erkänt sitt moderskap. Efter att barnatillsyningsmannen har fått en begäran om att återuppta en moderskapsutredning bedömer han eller hon situationen och fattar beslut om att återuppta utredningen eller alternativt ett beslut om att det inte finns förutsättningar att återuppta den.

10 §. Protokoll över moderskapsutredning. Bestämmelsen är jämförbar med 12 § i faderskapslagen där det föreskrivs om protokoll över faderskapsutredning.

Enligt 1 mom. ska barnatillsyningsmannen föra protokoll över moderskapsutredningen. I protokollet ska alla de uppgifter antecknas som är av betydelse vid fastställande av moderskap. I det skede då lagen verkställs ska det utarbetas en blankettmall för protokollet. Den är en garanti för att protokollet får en enhetlig form, vilket underlättar såväl barnatillsyningsmännens som magistratens arbete.

I 2 mom. föreskrivs det om ett förenklat protokoll i de situationer då barnet i enlighet med 14 § har erkänts före födelsen. Om erkännandet inte har återkallats i enlighet med 15 § och barnets mor eller en annan kvinna inte har framfört uppfattningen att den kvinna som har erkänt barnet inte är barnets mor, ordnas ingen överläggning för att utreda moderskapet. Protokollet ska då innehålla uppgift om att ingen av de personer som nämns i 6 § 2 mom., dvs. modern, den som erkänt moderskapet eller den som anser sig vara barnets förälder, senast den 30:e dagen efter barnets födelse har framfört uppfattningen att den kvinna som har erkänt moderskapet inte är mor till barnet. Protokollet ska också innehålla barnatillsyningsmannens yttrande om att det utifrån de omständigheter som han eller hon känner till inte finns anledning att misstänka att någon annan än den som har erkänt moderskapet skulle vara barnets förälder. När lagen verkställs ska det utarbetas en blankettmall också för ett förenklat protokoll.

I 3 mom. föreskrivs det om rätten att ta del av innehållet i protokoll. Enligt bestämmelsen har modern, barnet, om det har fyllt 15 år, och den kvinna som har talerätt enligt 25 § 2 mom. på begäran rätt att ta del av protokollet över moderskapsutredningen i dess helhet oberoende av vad som föreskrivs i 11 § 2 mom. 1 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999). Rätten till information behandlas närmare i detaljmotiveringen till 12 § 3 mom. i faderskapslagen i regeringens proposition med förslag till faderskapslag och vissa lagar som har samband med den (RP 91/2014 rd).

11 §. Tillfälle att erkänna moderskap samt väckande av talan. Bestämmelsen är jämförbar med 13 § i faderskapslagen.

I 1 mom. föreskrivs det om barnatillsyningsmannens skyldighet att, om det utifrån den utredning som gjorts kan anses bevisat att en viss kvinna är mor till barnet, ge kvinnan tillfälle att erkänna sitt moderskap. Syftet med bestämmelsen är att färre klara fall ska gå vidare till domstolsbehandling.

I 2 mom. föreskrivs det om barnatillsyningsmannens skyldighet att föra barnets talan för fastställande av moderskap, om det kan anses bevisat att kvinnan är barnets mor, men kvinnan inte erkänner sitt moderskap. Bestämmelsen gäller fall då barnet inte har fyllt 18 år. Om barnet är äldre än så, kan barnatillsyningsmannen inte föra barnets talan och är inte heller annars skyldig att företräda barnet i en rättegång.

12 §. Överklagande. I paragrafen föreskrivs det om de rättsskyddsgarantier som gäller nedläggning av en moderskapsutredning. Bestämmelsen är jämförbar med 14 § i faderskapslagen.

I 1 mom. finns det en bestämmelse om möjligheten att överklaga ett beslut hos förvaltningsdomstolen. Möjligheten att överklaga gäller såväl ett beslut om att lägga ned en moderskapsutredning som ett beslut om att återuppta en nedlagd moderskapsutredning. Den mor som har fött barnet, barnet, om det har fyllt 15 år, eller den kvinna som anser sig vara barnets andra mor får överklaga ett beslut om att lägga ned en moderskapsutredning genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). De ovan nämnda personerna och barnatillsyningsmannen får överklaga förvaltningsdomstolens beslut, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

I 2 mom. finns det en bestämmelse om vilka uppgifter som ska fogas till ett beslut om nedläggning som barnatillsyningsmannen har fattat.

3 kap. Erkännande av moderskap

13 §. Förutsättningar för erkännande av moderskap. I paragrafen finns det bestämmelser om i vilka fall en kvinna kan erkänna moderskapet. Det primära syftet med ett erkännande är att göra det möjligt att fastställa en andra förälder till barnet i de fall då faderskap inte har konstaterats på grundval av äktenskap, faderskap inte har fastställts tidigare och faderskap inte kan fastställas heller i framtiden. När erkännande kan göras avgränsas utifrån detta syfte. Bestämmelsen är jämförbar med 15 § i faderskapslagen.

I 1 mom. begränsas användningsområdet för kapitlet till att gälla en kvinna som anser sig vara barnets mor på basis av ett sådant samtycke till assisterad befruktning som avses i 3 § 1 mom.

Enligt 2 mom. kan moderskap inte erkännas till ett barn som redan har en far, till ett barn som har en mor enligt 3 § 1 mom. eller till ett barn för vilket faderskap kan fastställas. En pågående faderskapsutredning eller en anhängig talan om faderskap utgör således ett hinder för erkännande. Inte heller kan moderskap till ett barn som är adopterat erkännas. Såsom ordalydelsen i 2 mom. visar är det inte möjligt att erkänna ett adopterat barn ens i det fall att adoptivbarnet inte har någon far i och med att en kvinna adopterat barnet ensam. Detta är motiverat, eftersom det inte är ändamålsenligt att ändra den släktställning som barnet fått genom adoptionen och som ansetts vara förenlig med barnets bästa när adoptionsbeslutet fattades. Med hjälp av 12 § i adoptionslagen (22/2012) har man försökt se till att adoption inte ska kunna användas som ett medel att förhindra fastställande av faderskap. Enligt den kan adoption fastställas endast av ytterst exceptionella skäl, om ett ärende om fastställande av faderskap har inletts eller om det finns skäl att anta att faderskapet skulle kunna fastställas senare.

I 3 mom. föreskrivs det om ett undantag enligt vilket erkännande under vissa förutsättningar är möjligt också när faderskapet redan bestämts på grundval av moderns äktenskap. Enligt bestämmelsen kan moderskapet till ett barn för vilket faderskapet har konstaterats i enlighet med 2 § i faderskapslagen erkännas, om alla de vars godkännande behövs enligt 19 § i faderskapslagen godkänner erkännandet. Det kan vara fråga om en situation då moderns äkta man de facto inte är barnets biologiska far och alla parter önskar få det juridiska föräldraskapet att överensstämja med ett givet samtycke till assisterad befruktning. En förutsättning för att ett erkännande ska fastställas är att det godkänns av modern och av den man som med stöd av 2 § i faderskapslagen är barnets far. Om barnet har fyllt 15 år, ska också barnet godkänna erkännandet, förutsatt att han eller hon kan förstå sakens betydelse. När ett sådant erkännande fastställs, upphävs det faderskap som konstaterats i enlighet med 2 § i faderskapslagen och den som erkänt moderskapet blir barnets mor.

I 4 mom. finns det en hänvisningsbestämmelse till 15 § 3 mom. i faderskapslagen som gäller erkännande av faderskap efter barnets död. Vad som i nämnda bestämmelse i faderskapslagen föreskrivs om erkännande av faderskap efter barnets död ska enligt momentet tillämpas också på erkännande av moderskap.

Huvudregeln enligt 15 § 3 mom. i faderskapslagen är att faderskapet inte kan erkännas efter barnets död. Faderskapet kan dock erkännas, om barnet har avlidit så snart efter födelsen att en utsaga om erkännande med hänsyn till omständigheterna inte har kunnat avges medan barnet levde. En utsaga om erkännande ska i detta fall avges inom ett år från barnets död.

14 §. Erkännande av moderskap före barnets födelse. I 1 mom. föreslås det att moderskap ska kunna erkännas redan före barnets födelse. Bestämmelsen är jämförbar med 16 § i faderskapslagen. Kvinnliga par erbjuds på så sätt samma möjlighet som par av olika kön att erkänna ett ofött barn på förhand. Om moderskapet inte erkänns före barnets födelse, kan moderskapet erkännas efter barnets födelse såsom vid ärenden som gäller faderskap.

I 2 mom. föreskrivs det om förfarandet när moderskapet erkänns före barnets födelse. Erkännandet går till så att kvinnan anmäler att hon är det ofödda barnets andra mor. Anmälan lämnas till en hälsovårdare eller barnmorska vid rådgivningsbyrån för mödravård i den kommun där modern till det ofödda barnet och den som erkänner moderskapet har fått rådgivningsbyråttjänster under graviditetstiden. Anmälan ska lämnas personligen och den som erkänner moderskapet ska alltså själv vara närvarande när den lämnas. Också den gravida kvinnan ska vara närvarande när anmälan lämnas och godkänna erkännandet. Innan en anmälan lämnas och godkänns ska erkännandets innebörd och rättsverkningar klargöras för parterna. Till de frågor som ska klargöras hör bl.a. att ett erkännande i enlighet med 15 § 1 mom. kan återkallas och att den mor som har fött barnet eller någon annan som anser sig vara barnets förälder, senast den 30:e dagen efter barnets födelse skriftligen kan delge barnatillsyningsmannen sin uppfattning att den kvinna som har erkänt barnet inte är barnets mor. Till klargörandet av erkännandets rättsverkningar hör också att framhålla att den som har erkänt moderskapet och modern är skyldiga att hålla sig till sanningen. Att lämna oriktiga uppgifter är inte förenligt med barnets bästa och att uppsåtligen lämna oriktiga uppgifter i anmälan eller att godkänna en sådan anmälan som godkännaren vet är felaktig kan i sista hand bli föremål för straffrättslig bedömning. Saken behandlas närmare i detaljmotiveringen till 7 och 49 §.

Erkännandet gäller det barn som den gravida kvinna som har godkänt erkännandet kommer att föda. Eftersom det ofödda barnet inte ännu har någon egen personbeteckning, identifieras barnet utifrån den gravida modern och den beräknade födelsetiden. Om det finns flera foster, gäller erkännandet varje ofött barn. Huruvida den som erkänner moderskapet kände till antalet foster eller inte inverkar inte på erkännandets giltighet. Det föreskrivs inte i lag om tidpunkten för när en utsaga om erkännande före barnets födelse ska ges. Enligt den statsrådsförordning som reglerar rådgivningsverksamheten (338/2011) ska välbefinnandet hos en familj som väntar barn undersökas genom en s.k. omfattande hälsoundersökning under graviditeten. Båda de blivande föräldrarna kallas då till mottagningen tillsammans. Det ter sig naturligt att i det sammanhanget ha en diskussion om erkännandets innebörd och rättsverkningar och ta emot utsagan om erkännande. Avsikten är å andra sidan att denna möjlighet inte ska utnyttjas under början av graviditeten då risken för missfall är större. Det finns inget hinder för att utsagan om erkännande ska kunna tas emot och godkännas i något annat sammanhang än vid den omfattande hälsoundersökningen. Avsikten är inte att skapa ett osmidigt system där möjligheten att erkänna moderskapet på förhand helt utesluts t.ex. i sådana situationer då barnets förmodade mor är på väg utomlands eller annars oanträffbar vid en viss tidpunkt. I den föreslagna paragrafen anges det därför inte närmare när ett erkännande på förhand ska ske. Praxis i kommunerna varierar och frågan om vilken tidpunkt som är bäst för att ta emot en utsaga om erkännande antas därför få sin lösning i praktiken.

I 3 mom. föreskrivs det om en möjlighet att erkänna moderskapet före barnets födelse också hos en barnatillsyningsman i den gravida kvinnans hemkommun. Detta alternativ ska vara sekundärt i förhållande till ett erkännande som sker på rådgivningsbyrån, eftersom ett erkännande före barnets födelse hos barnatillsyningsmannen inte medför samma fördelar i fråga om centraliserad behandling som besök på rådgivningsbyrån. Det är dock motiverat att införa en möjlighet att erkänna moderskapet också hos

barnatillsyningsmannen. Denne kan i vissa situationer tack vare sin sakkunskap och erfarenhet ha bättre förutsättningar än personalen på rådgivningsbyrån att bedöma huruvida de förutsättningar för att vägra ta emot ett erkännande som anges i 4 mom. uppfylls t.ex. i fråga om utredande av identiteten eller språksvårigheter. Den föreslagna regleringen gör det möjligt för en rådgivningsbyrå, som inte i tillräcklig utsträckning kan utreda hindren för ett erkännande, att hänvisa parterna till en barnatillsyningsman. Barnatillsyningsmannen beslutar då självständigt huruvida erkännandet kan tas emot. Också de andra förutsättningarna för att ta emot en utsaga om erkännande är desamma som på rådgivningsbyrån, dvs. anmälan ska lämnas personligen i den gravida kvinnans närvaro och innan erkännandet tas emot ska dess innebörd och rättsverkningar klargöras för parterna. Barnatillsyningsmannen har ofta inte likadana bakgrundsuppgifter om kvinnans graviditet och familj som personalen på rådgivningsbyrån. För att utsagan om erkännande ska kunna kopplas till ett bestämt ofött barn, föreslås det därför i 3 mom. att kvinnan ska visa upp ett intyg över graviditeten. Barnets beräknade födelsetidpunkt ska framgå av intyget.

Enligt 4 mom. är en hälsovårdare, barnmorska och barnatillsyningsman skyldiga att vägra ta emot ett erkännande. Att erkänna moderskapet och i synnerhet att erkänna moderskapet före barnets födelse innebär nya möjligheter som kan utnyttjas i situationer då ansvarstagandet för barnet blir en naturlig del av mödrarådgivningen och förberedelserna inför föräldraskapet. Avsikten är dock inte att föra över sådana ärenden till rådgivningsbyråerna som är svåra juridiskt sett och som för att kunna lösas kräver sådan sakkunskap som rådgivningsbyråerna inte har. Det föreslås därför att mottagarna i vissa fall ska vägra ta emot ett erkännande. Det kan vara fråga om fall då den gravida modern motsätter sig erkännandet, då parternas identitet inte har utretts på ett tillförlitligt sätt eller då mottagaren av erkännandet i samband med mödrarådgivningen har fått veta eller på grund av andra omständigheter har anledning att anta att den som erkänner moderskapet inte kan fastställas vara mor till barnet. Den sistnämnda situationen kan bli aktuell t.ex. därför att den som tar emot erkännandet vet eller har anledning att misstänka att faderskapet till barnet kan fastställas. Efter det att paret visat upp ett sådant intyg enligt 12 § 1 mom. i lagen om assisterad befruktning om att de i samförstånd behandlats genom assisterad befruktning, har rådgivningsbyrån i allmänhet inte anledning att tvivla på moderskapet hos den som erkänt det. Avsikten är dock att tröskeln för att vägra ska vara låg, för att i synnerhet personalen på rådgivningsbyrån inte ska behöva ägna tid åt att utreda en oklar situation. Ett erkännande ska inte heller tas emot om det råder oklarhet om huruvida den som har erkänt moderskapet förstår erkännandets innebörd. Om den gravida kvinnan är myndig, men inte förstår erkännandets innebörd, kan ett erkännande på förhand inte ske, eftersom hon då inte kan godkänna erkännandet, vilket i dessa fall är nödvändigt. Tanken bakom bestämmelsen om att en barnmorska eller hälsovårdare ska vara skyldig att vägra ta emot ett erkännande är att lagen ska ge dem ett starkt stöd i situationer då parterna försöker pressa dem att ta emot ett erkännande trots de oklarheter som råder kring frågan.

Enligt 5 mom. ska den handling som gäller erkännandet lämnas till barnatillsyningsmannen. Bestämmelser om handlingen finns i 20 §. När den gravida kvinnan har godkänt erkännandet, ska handlingen över erkännandet utan dröjsmål lämnas till en barnatillsyningsman i den kommun där moderskapet ska utredas enligt 5 §. Också i dessa fall sörjer barnatillsyningsmannen för de åtgärder som hänför sig till erkännandet och för att handlingarna sänds till magistraten för fastställande av moderskapet. I samband med att lagen verkställs ska det utarbetas en blankettmall för den handling som ska upprättas över erkännande i dessa fall. Att använda en blankett som följer mallen sparar arbete för rådgivningsbyråpersonalen, barnatillsyningsmännen och i magistraterna.

När en utsaga om erkännande avges före barnets födelse, kan det sedan gå så att barnet inte föds levande. I sådana fall förfaller behandlingen av ärendet. Om barnet föds levande, kan erkännandet fastställas på basis av ett på förhand givet erkännande, även om barnet skulle avlida innan moderskapet fastställs.

15 §. Erkännande som återkallas, bestrids eller är utan verkan. I paragrafen föreskrivs det om en möjlighet att efter barnets födelse anmäla att den kvinna som har erkänt barnet inte är mor till barnet.

Enligt 1 mom. kan en kvinna som har erkänt sitt moderskap i enlighet med 14 § före barnets födelse återkalla erkännandet genom att skriftligen göra en anmälan om saken till den barnatillsyningsman som sköter moderskapsutredningen. Ett erkännande ska återkallas skriftligt. Att ge en möjlighet att återkalla erkännandet har ansetts skäligt, eftersom frågan om när barnet avlats kan besvaras bättre först när man vet när barnet föddes och hur utvecklat det var. För att fastställandet av moderskapet inte ska skjutas upp av den anledningen att den som erkänt moderskapet har getts en möjlighet att återkalla erkännandet, ska den tid som reserverats för återkallandet vara kort. I propositionen föreslås det att erkännandet ska återkallas senast den 30:e dagen efter barnets födelse. Om erkännandet återkallas, inleder barnatillsyningsmannen en faderskapsutredning. Bestämmelser om vilken barnatillsyningsman som gör en moderskapsutredning finns i 5 §.

Enligt 2 mom. kan också den mor som har fött barnet eller den person som anser sig vara barnets förälder i stället den som har erkänt moderskapet, på samma sätt som i 1 mom., dvs. genom en skriftlig anmälan till barnatillsyningsmannen, föra fram sin uppfattning att den kvinna som har erkänt barnet inte är barnets mor. Anmälan ska lämnas senast den 30:e dagen efter barnets födelse.

En sådan anmälan som avses i både 1 och 2 mom. innebär att det inleds en faderskapsutredning och en eventuell moderskapsutredning på samma sätt som också i andra situationer då barnet har fötts utom äktenskapet och faderskapet eller moderskapet inte har erkänts före barnets födelse.

Barnatillsyningsmannen kallar då parterna till en sådan överläggning inför utredning av faderskap som avses i 6 § i faderskapslagen eller, om det redan har konstaterats att det inte kan fastställas en far för barnet, till en sådan överläggning inför utredning av moderskap som avses i 6 § i denna lag. Moderskapet kan då inte fastställas på basis av en utsaga om erkännande som avgetts före barnets födelse.

Enligt 3 mom. är ett erkännande före barnets födelse utan verkan, om de finska myndigheterna saknar behörighet i moderskapsärendet enligt 42 § vid den tidpunkt då moderskapsutredningen inleds efter barnets födelse. Ett erkännande före barnets födelse tas vanligen emot i samband med ett besök på rådgivningsbyrån. Det är inte ändamålsenligt att en barnmorska eller någon annan som tar emot ett erkännande i det sammanhanget separat måste försäkra sig om att de finska myndigheterna har behörighet i moderskapsärendet enligt 42 §. Barnatillsyningsmannen kan däremot efter barnets födelse i samband med moderskapsutredningen på ett naturligt sätt också ta ställning till huruvida internationell behörighet föreligger. Om det då konstateras att de finska myndigheterna saknar behörighet i ärendet, ska ett erkännande på förhand enligt förslaget vara utan verkan.

16 §. Erkännande av moderskap efter barnets födelse. I paragrafen föreskrivs det om erkännande av moderskap efter barnets födelse. Paragrafen är jämförbar med 18 § i faderskapslagen.

Enligt 1 mom. sker erkännandet så att kvinnan hos en mottagare av erkännande anmäler att hon är mor till barnet. Före erkännandet ska den som tar emot det klargöra dess innebörd och rättsverkningar för kvinnan. Hon ska också bli upplyst om att uppsåtligt lämnande av oriktiga uppgifter i anmälan eller godkännande av en sådan anmälan som godkännaren vet är felaktig inte är förenligt med barnets bästa och något som i sista hand kan bli föremål för straffrättslig bedömning. Saken behandlas närmare i detaljmotiveringen till 7 och 49 §.

Ett erkännande får enligt 2 mom. tas emot av samma myndigheter som enligt 18 § 2 mom. i faderskapslagen får ta emot ett erkännande av faderskap. De mottagare som uppräknas i 18 § 2 mom. i faderskapslagen är en barnatillsyningsman, chefen för magistraten, häradsskrivaren eller notarius publicus. En man kan vid ingående av äktenskap avge en utsaga om erkännande också till vigselförrättaren. Mot

denna bestämmelse i faderskapslagen svarar bestämmelsen i 2 mom. enligt vilken en kvinna kan avge en utsaga om erkännande av moderskap också till den myndighet som registrerar hennes partnerskap. Verksamhetsområdet för den myndighet som tar emot ett erkännande har inte definierats separat, vilket innebär att kvinnan kan avge utsagan om erkännande till dessa personer oberoende av myndighetens verksamhetsområde eller parternas hemkommun. Om erkännandet sker utomlands, tas det emot av en sådan tjänsteman vid en finsk beskickning som får sköta uppgifter som notarius publicus vid beskickningen. Det ska upprättas en handling över erkännandet. Bestämmelser om detta finns i 20 §.

I 3 mom. finns det en hänvisningsbestämmelse till 18 § 3 och 4 mom. i faderskapslagen. Vad som i de bestämmelserna föreskrivs om sändande av handlingen över erkännandet och om avgivande av en utsaga om erkännande i en främmande stat tillämpas också på erkännande av moderskap. I 18 § 3 mom. i faderskapslagen sägs att om en utsaga om erkännande har tagits emot av någon annan myndighet än den barnatillsyningsman som sköter faderskapsutredningen, ska handlingen över erkännandet utan dröjsmål sändas till barnatillsyningsmannen i fråga. Enligt dess 4 mom. kan en utsaga om erkännande som avges i en främmande stat avges med iakttagande av den form och det förfarande som ska följas enligt lagen i den staten.

17 §. Godkännande av erkännande. I paragrafen finns en hänvisningsbestämmelse till 19 § i faderskapslagen. Vad som i 19 § i faderskapslagen föreskrivs om godkännande av erkännande av faderskap ska enligt paragrafen tillämpas också på godkännande av erkännande av moderskap.

Moderskap kan således inte fastställas på grundval av ett erkännande om erkännandet gäller ett i 2 § i faderskapslagen avsett barn, om inte den mor som har fött barnet och den äkta mannen har godkänt erkännandet. Moderskap till ett barn som har fyllt 15 år kan inte heller fastställas på grundval av ett erkännande, om inte barnet har godkänt erkännandet. Har moderskap erkänts före barnets födelse, kan moderskapet inte fastställas på grundval av erkännandet, om inte modern till det ofödda barnet har godkänt erkännandet. Ett sådant godkännande som avses lämnas till en barnatillsyningsman i den kommun där moderskapet utreds.

I 19 § 4 mom. i faderskapslagen finns det en hänvisning till dess 18 § 2 mom. där det anges vilka som kan ta emot ett erkännande. Ett godkännande kan tas emot förutom av den person som tagit emot erkännandet i det aktuella fallet men också av någon annan som är berättigad att ta emot ett erkännande. När det t.ex. gäller ett erkännande som tagits emot av en barnatillsyningsman i Finland kan således godkännandet tas emot av en finsk beskickning utomlands. Godkännandet ska lämnas personligen till mottagaren.

18 §. Hörande. Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka som ska ges tillfälle att höras då en kvinna har erkänt moderskapet. Det huvudsakliga syftet med hörandet är att ge dem som hörs en möjlighet att göra anmärkningar mot erkännandet och på så sätt förbättra säkerheten kring erkännandets riktighet. Paragrafen är jämförbar med 20 § i faderskapslagen.

Enligt 1 mom. 1 punkten ska för det första den mor som har fött barnet höras med anledning av ett erkännande. Modern behöver dock inte höras om moderskapet på det sätt som avses i 14 § har erkänts före barnets födelse och den då gravida kvinnan har godkänt erkännandet.

Enligt 2 punkten ska förutom den mor som har fött barnet också barnets vårdnadshavare höras. Denna skyldighet i fråga om hörande aktualiseras i de fall då vårdnadshavare är någon annan förutom den mor som har fött barnet eller i stället för henne. Någon sådan skyldighet föreligger dock inte, om vårdnadshavaren inte kan höras utan svårighet. I de situationer då det inte är känt var vårdnadshavaren vistas och vårdnadshavaren de facto inte har hand om barnet, skulle ett hörande inte fylla sin funktion.

Om den som erkänner moderskapet är minderårig, ska man enligt 3 punkten höra också vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare, t.ex. en sådan företrädare som avses i lagen om främjande av integration (1386/2010).

Med anledning av ett erkännande kan man också höra sådana personer som skyldigheten inte avser. Enligt 2 mom. kan man gå till väga så, om det behövs för att utreda saken. De ovan behandlade bestämmelserna om hörande iakttas också när moderskapet i enlighet med 14 § har erkänts före barnets födelse. Hörandet sköts också då av barnatillsyningsmannen. I dessa fall blir det mycket sällan aktuellt med ett hörande.

I förslaget finns det inga bestämmelser om tidpunkten för hörandet. Hörandet ska således kunna skötas antingen före eller efter barnets födelse. Hörandet kan ske antingen muntligt eller skriftligt. Den barnatillsyningsman som avses ovan ska sköta hörandet. Hörandet kan dock skötas också av någon annan som nämnts ovan och som kan ta emot ett erkännande enligt 16 §. Såsom konstaterats ovan i motiveringen till 17 § ger ordalydelsen rum för smidighet t.ex. när den som ska höras bor utomlands. Hörandet ska beaktas vid verkställighetskedet när blanketter utarbetas.

19 §. Fastställande av identitet. I paragrafen föreskrivs det om fastställande av identiteten i en situation då myndigheten tar emot en utsaga om erkännande enligt 14 eller 16 § eller ett godkännande enligt 17 § eller hör någon muntligt enligt 18 §. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan identiteten fastställas utifrån identitetsbevis eller på något annat därmed jämförbart tillförlitligt sätt. Paragrafen är jämförbar med 21 § i faderskapslagen.

Med identitetsbevis avses identitetshandlingar som utfärdas av polisen. Dessa handlingar finns definierade i 1 § i statsrådets förordning om identitetshandlingar som utfärdas av polisen (707/2006). De är giltigt identitetskort enligt 1 § 1 och 3 mom. i lagen om identitetskort (829/1999) och giltigt pass enligt 3 § i passlagen (671/2006). Med stöd av 53 § i den föreslagna lagen kan det genom förordning av statsrådet vid behov utfärdas närmare bestämmelser om vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten.

20 §. Handling över erkännande och över godkännande av erkännande. I paragrafen finns bestämmelser om en handling som ska upprättas över ett erkännande och över godkännandet av ett erkännande samt om delgivning av en utsaga om erkännande. Paragrafen är jämförbar med 22 § i faderskapslagen.

Av 1 mom. framgår att erkännande och godkännande av erkännande är viljeyttringar som lämnas skriftligen. Handlingen ska dateras och där ska antecknas identifikationsinformation för barnet, för den mor som har fött barnet och för den som erkänner moderskapet. Med identifikationsuppgifter avses i finsk myndighetspraxis sådan personbeteckning som avses i 11 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009). Om en person saknar finsk personbeteckning, antecknas uppgifter om personens födelsetid och ort i handlingen.

Tidpunkten för erkännandet kan i praktiken leda till vissa oundvikliga skillnader i fråga om handlingens innehåll. När moderskapet erkänns före barnets födelse, kan barnet inte identifieras på basis av en egen personbeteckning, utan erkännandet gäller det barn som den blivande modern kommer att föda. Ett ofött barn identifieras på basis av den gravida kvinnans identifikationsuppgifter och barnets beräknade födelsetidpunkt. Handlingen ska undertecknas av den kvinna som har erkänt sitt moderskap och av den som har tagit emot erkännandet. Om erkännandet ska godkännas av någon, ska denne och den som har tagit emot godkännandet underteckna handlingen.

I paragrafen förutsätts det inte att erkännande och godkännande av erkännande ska göras i samma handling, även om det vanligen är det mest praktiska. Om de ges i olika handlingar, ska det av handlingen över godkännandet entydigt framgå vilket erkännande godkännandet gäller. En separat handling kan

behövas särskilt när erkännandet har skett i en främmande stat i enlighet med den form och det förfarande som ska följas i den staten. Syftet är att det i det skede när lagen verkställs ska utarbetas en blankettmall för handlingen över erkännande och över godkännandet av ett erkännande. Om den följs blir handlingen upprättad på rätt sätt.

I 2 mom. föreskrivs det att barnatillsyningsmannen ska delge barnet, den mor som har fött barnet eller den äkta mannen utsagan om erkännande per post mot mottagningsbevis, om någon av dem ska godkänna erkännandet, men barnatillsyningsmannen inte bevisligen vet om denna person fått meddelande om att en utsaga har avgetts. Eftersom ett godkännande av erkännande enligt 17 § är en förutsättning för att moderskapet ska fastställas, är det viktigt för den kvinna som har erkänt barnet att de personer som ska godkänna erkännandet informeras om erkännandet. Parterna i ett moderskapsärende kan vara närvarande samtidigt hos barnatillsyningsmannen när utsagan om erkännande avges, och barnatillsyningsmannen vet då bevisligen att den som ska godkänna erkännandet har informerats om erkännandet. Om så inte är fallet eller något annat bevis för att informationen förmedlats inte kan fås, ska barnatillsyningsmannen delge den person som ska godkänna erkännandet utsagan om erkännande per post mot mottagningsbevis. Skyldigheten har begränsats till de situationer då godkännarens vistelseort är känd.

21 §. Inlämnande av handlingar till magistraten. I paragrafen finns det bestämmelser om inlämnande av handlingar till magistraten efter det att moderskapet har utretts och kvinnan har erkänt sitt moderskap. Paragrafen är jämförbar med 23 § i faderskapslagen. De handlingar som ska inlämnas är protokollet över moderskapsutredningen och den handling som gäller erkännandet. Om erkännandet ska godkännas av någon eller om någon ska höras på grund av det och godkännandet eller hörandet finns i en separat handling, ska också denna handling inlämnas till magistraten. Såsom det sagts tidigare i samband med 10 § är innehållet i protokollet över moderskapsutredningen beroende av huruvida moderskapet har erkänts före eller efter barnets födelse.

4 kap. Fastställande av moderskap i magistraten

22 §. Magistratens behörighet. I paragrafen finns det bestämmelser om behörig myndighet när det är fråga om fastställande av moderskap på basis av ett erkännande. Moderskapet fastställs i dessa situationer av magistraten. Paragrafen är jämförbar med 26 § i faderskapslagen, dock med den skillnaden att magistraten inte kan fastställa moderskap på basis av ett samtycke av den avlidna moderns rättsinnehavare. En förutsättning för att faderskap ska fastställas i sådana fall är att det utifrån en rättsgenetisk faderskapsundersökning kan anses vara klarlagt att mannen är far till barnet. Det är inte möjligt att genom en rättsgenetisk undersökning uppnå betydande resultat i en situation då barnet har avlats med hjälp av donerade könsceller. Magistratens behörighet begränsar sig därför i moderskapslagen till situationer då moderskapet fastställs på grundval av ett erkännande. Av samma orsak innehåller paragrafen ingen sådan bestämmelse som i 26 § 2 mom. i faderskapslagen.

I 1 mom. finns det en bestämmelse om förutsättningarna för att magistraten ska fastställa moderskapet på grundval av ett erkännande. Moderskapet ska fastställas, om erkännandet har skett enligt ett korrekt förfarande och det inte finns anledning att misstänka att den kvinna som har erkänt moderskapet inte är mor till barnet. Ett villkor för att magistraten ska kunna låta bli att fastställa moderskapet är att det finns oklarheter kring de omständigheter som lagts fram i protokollet över moderskapsutredningen eller att någon av de förutsättningar som anges i 13—20 § inte uppfylls.

Om en kvinna som på det sätt som föreskrivs i 14 § har erkänt barnet före dess födelse avlider innan barnet föds, inställer sig frågan om moderskapet kan fastställas enligt 1 mom. I 2 mom. föreskrivs det om en sådan situation. Enligt den kan moderskapet fastställas på grundval av ett erkännande.

23 §. Regionalt behörig magistrat. Enligt paragrafen är det i princip magistraten inom barnatillsyningsmannens verksamhetsområde som fastställer moderskapet. I syfte att jämna arbetsbördan mellan magistraterna och upprätthålla ett regionalt heltäckande nät av magistrater kan det dock finnas behov att flytta arbetsuppgifter mellan magistraterna. Paragrafen är jämförbar med 27 § i faderskapslagen. I 2 mom. finns en hänvisning till det bemyndigande att utfärda förordning som finns i 27 § 2 mom. i faderskapslagen och med stöd av vilket finansministeriet kan överföra ärenden som gäller fastställande av faderskap mellan magistraterna. Enligt 2 mom. ska motsvarande bemyndigande utsträckas också till ärenden som gäller fastställande av moderskap.

24 §. Behandling hos magistraten av ett ärende om moderskap samt överklagande. I paragrafen föreskrivs det om behandling hos magistraten av ett ärende som gäller fastställande av moderskap. Paragrafen är jämförbar med 28 § i faderskapslagen. Paragrafens bestämmelser kompletterar bestämmelserna i förvaltningslagen (434/2003), som ska tillämpas som allmän lag. Till behandlingen av ett ärende hör bl.a. att kontrollera att erkännandet har avgetts på rätt sätt inför en behörig myndighet eller något annat organ, att behövliga godkännanden har fåtts och att de som enligt lagen ska ges tillfälle att bli hörda har getts denna möjlighet. Magistraten fattar sitt beslut utgående från de handlingar som barnatillsyningsmannen är skyldig att skicka till magistraten.

I 1 mom. finns en bestämmelse om magistratens rätt att be barnatillsyningsmannen komplettera handlingarna eller skaffa en tilläggsutredning. Så kan man gå till väga om bestämmelserna i 3 kap. inte har iakttagits i ärendet, handlingarna är bristfälliga eller en sådan tilläggsutredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras är tillgänglig. Magistraten ska då specificera vilket slag av tillgänglig tilläggsutredning den anser behövlig.

Enligt 2 mom. får magistratens beslut inte överklagas. Om magistraten har beslutat att moderskapet inte kan fastställas på grundval av ett erkännande, kan den som har erkänt moderskapet, barnet eller den företrädare som utövar barnets talerätt med stöd av 27 § föra talan i tingsrätten för fastställande av moderskap inom ramen för de tidsfrister som anges i 26 §. Deras rättssäkerhet har således ordnats via bestämmelserna i 5 kap., vilka gäller rättegång om fastställande av moderskap. Av denna anledning ska det till magistratens beslut fogas information om den talerätt som avses i 25 § och om den tidsfrist som avses i 26 § 2 mom. Möjlighet att överklaga magistratens beslut behöver inte ges heller när erkännandet har godkänts. Om t.ex. den mor som har fött barnet anser avgörandet vara oriktigt, har hon möjlighet att få rättssäkerhet via en talan om upphävande av moderskap. Magistraten ska förutom parterna delge beslutet också den barnatillsyningsman som har utrett moderskapet.

5 kap. Rättegång om fastställande av moderskap

25 §. Förutsättningar för talerätt samt parter. I paragrafen föreskrivs det om de olika personer som kan väcka talan om fastställande av moderskap, och om förutsättningarna för talerätt. Moderskap kan fastställas i domstol på grundval av ett samtycke till assisterad befruktning och utgör då moderskap enligt 3 § 1 mom. Paragrafen är jämförbar med 29 § i faderskapslagen, även om det i fråga om förutsättningarna för talerätt också finns skillnader i bestämmelsernas innehåll.

Enligt 1 mom. har ett barn för vilket faderskapet inte har konstaterats på grundval av äktenskap med den mor som har fött barnet och inte har fastställts genom beslut av magistraten eller domstolsbeslut, rätt att genom talan kräva att moderskap enligt 3 § 1 mom. fastställs på grundval av ett samtycke till assisterad befruktning. Talan väcks mot den kvinna som antas vara barnets mor. Om kvinnan har avlidit, ska talan väckas mot kvinnans rättsinnehavare. Rättsinnehavarna bestäms enligt 18 kap. 1 § i ärvdabalken, enligt vilken delägare i dödsbo i princip är arvingarna och de universella testamentstagarna samt den

efterlevande maken. Om det inte finns sådana dödsbodelägare som avses ovan, kan i sista hand Statskontoret på grund av 5 kap. 1 § i ärvdabalken stämmas in såsom svarande när det gäller en talan om fastställande av moderskap.

I 2 mom. föreslås det en bestämmelse om förutsättningarna för kvinnans talerätt. Den kvinna som anser sig vara barnets mor i enlighet med 3 § 1 mom. kan väcka talan om fastställande av moderskapet mot barnet. En kvinna kan väcka talan om fastställande av moderskap som baserar sig på ett sådant samtycke till assisterad befruktning som avses i 3 § 1 mom. endast om magistraten inte har fastställt moderskapet och det finns någon annan anledning till detta än att det godkännande som behövs för erkännande saknas. Orsaken till att moderskapet inte fastställts har då t.ex. kunnat vara att den mor som har fött barnet eller barnatillsyningsmannen har lagt fram en beaktansvärd misstanke om att kvinnan inte är barnets mor och att ett moderskap enligt 3 § 1 mom. inte har kunnat anses vara tillräckligt klarlagt för att moderskapet ska fastställas. Talerätt föreligger däremot inte, om magistraten har förkastat erkännandet på den grunden att det godkännande som behövs för erkännandet inte har fåtts. Om de fall då erkännandet måste godkännas av någon annan föreskrivs i 19 § i faderskapslagen, vilken blir tillämplig på basis av den hänvisning som finns i 17 §. Om erkännandet t.ex. gäller ett barn som avses i 2 §, och barnets juridiska far är moderns äkta man, har den som avger utsagan om erkännande inte rätt att väcka talan om fastställande av moderskap, om den mor som har fött barnet och barnets juridiska far inte gett sitt godkännande.

I 3 mom. sägs det att om den kvinna som är svarande avlider medan rättegången varar, träder hennes rättsinnehavare i hennes ställe. Bestämmelsen tillämpas också när kvinnan är kärke. Om kvinnan vid sin död har varit kärke i målet, kan kvinnans rättsinnehavare antingen fortsätta talan eller avskriva ärendet.

26 §. Begränsningar i talerätten. I paragrafen föreskrivs det om begränsningar i parternas talerätt. Paragrafen är jämförbar med 30 § i faderskapslagen.

Enligt 1 mom. kan talan om fastställande av moderskap inte föras, om barnet har fyllt 15 år och motsätter sig att moderskapet fastställs. Talan om fastställande av moderskap kan inte heller väckas eller behandlingen av ärendet fortsättas, om barnet har avlidit. I den lagstiftning som gäller barn är utgångspunkten barnets bästa. Om barnet avlider, finns det inte längre något sådant intresse att fastställa moderskapet som utgår från barnets bästa. Bestämmelsen gäller också sådana situationer då kvinnan har försökt erkänna barnet efter barnets död, men erkännandet inte har lett till att moderskapet fastställts.

I 2 mom. föreslås det dessutom en bestämmelse om att den kvinna som anser sig vara mor till ett barn ska väcka talan om fastställande av moderskap inom ett år från den dag då hon fick del av ett i 25 § 2 mom. avsett beslut av magistraten. En begränsning av fristen är motiverad, eftersom de avgöranden som gäller föräldraskapet bör göras så snabbt som möjligt efter barnets födelse med tanke på barnets bästa.

27 §. Förande av barnets talan. I paragrafen föreslås det bestämmelser om förande av ett minderårigt barns talan. Paragrafen är jämförbar med 31 § i faderskapslagen.

Enligt 1 mom. förs ett minderårigt barns talan i en rättegång om fastställande av moderskap av den barnatillsyningsman som med stöd av 5 § har utrett moderskapet. I princip är det fråga om en barnatillsyningsman i moderns eller barnets hemkommun. Barnatillsyningsmannen kan företräda barnet både när barnet är kärke och när kvinnan har väckt talan mot barnet, dvs. när barnet är svarande. Om barnet inte bor eller vistas i Finland, men en finsk domstol behandlar ärendet på basis av någon annan behörighetsgrund än en sådan som nämns i lagens 42 § 1 mom. 1 eller 2 punkten, har barnatillsyningsmannen i dessa situationer inte talerätt vid en rättegång om fastställande av moderskap. I sådana situationer förs barnets talan av dess lagliga företrädare.

I 2 mom. finns det en hänvisningsbestämmelse till 31 § 2—4 mom. i faderskapslagen. Enligt det föreslagna momentet ska de bestämmelser i faderskapslagen som gäller förande av barnets talan, om tillfälle att bli hörd och om rättshjälp i en rättegång om fastställande av faderskap tillämpas också på ärenden som gäller fastställande av moderskap. Enligt 31 § 2 mom. i faderskapslagen får ett minderårigt barns talan i en rättegång om fastställande av faderskap, förutom av barnatillsyningsmannen, föras av vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare och av barnet självt, om det har fyllt 15 år. På ett minderårigt barns rätt att föra talan tillämpas 12 kap. i rättegångsbalken. Om barnatillsyningsmannen och en annan laglig företrädare för barnet då är av olika åsikt, ska barnatillsyningsmannens åsikt följas. Enligt 3 mom. i nämnda paragraf ska domstolen ge var och en som enligt 1 eller 2 mom. får föra barnets talan tillfälle att bli hörd i saken. Också när den mor som har fött barnet inte är vårdnadshavare ska hon ges tillfälle att bli hörd, om hörande utan svårighet kan förrättas. Enligt 4 mom. i nämnda paragraf beviljas ett barn som i enlighet med 1 mom. företräds av barnatillsyningsmannen i ett ärende som gäller fastställande av faderskap, avgiftsfri rättshjälp i enlighet med rättshjälplagen (257/2002) oberoende av vad som i övrigt föreskrivs om förutsättningarna för rättshjälp.

28 §. Instämmande som svarande och delgivning av stämning. I paragrafen föreskrivs det om instämmande såsom svarande. Paragrafen är jämförbar med 32 och 33 § i faderskapslagen.

I 1 mom. föreskrivs det att om barnet kräver att moderskapet fastställs, ska den kvinna som kan antas vara mor till barnet enligt 3 § 1 mom. stämmas in såsom svarande. Bestämmelser om barnatillsyningsmannens verksamhetsskyldighet finns i 4 §. I fråga om minderåriga barn styrs en moderskapsutredning som baserar sig på ett samtycke till assisterad befruktning i regel till barnatillsyningsmannen, som utreder mot vilka en eventuell talan ska väckas. Om ett myndigt barn är kärke, kan det hända att moderskapet inte har utretts. Ett barn som är kärke blir då självt tvunget att utreda de omständigheter som ligger till grund för talan och utifrån vilka barnet antar att en viss kvinna är barnets mor och utifrån vilka barnet kräver att moderskapet ska fastställas.

I 2 mom. föreskrivs det om en situation då de kvinnor som kan antas vara mor till barnet är fler än en. Det kan vara fråga om en sådan i praktiken troligen mycket sällsynt situation när den kvinna som har fött barnet har behandlats genom assisterad befruktning hos flera olika tjänstetillhandahållare samtidigt och med flera olika partner. Kvinnorna ska då stämmas in såsom svarande i samma rättegång. Eftersom annan bevisning än sådan som baserar sig på en rättsgenetisk undersökning har ett osäkert bevisvärde, är det i fråga om dessa kvinnor motiverat att bevisningen bedöms vid samma rättegång. Enligt lagens 3 § 2 mom. kan moderskap inte fastställas på grundval av ett samtycke till assisterad befruktning, om faderskap till barnet har konstaterats eller fastställts eller kan konstateras eller fastställas. Av detta följer att talan om fastställande av ett eventuellt faderskap ska avgöras med stöd av faderskapslagen innan ett avgörande i moderskapsfrågan ges. Tillämplig blir här 14 kap. 4 i rättegångsbalken, enligt vilken domstolen kan bestämma att behandlingen ska fortsätta först efter det att en fråga som behandlas i en annan rättegång har avgjorts först.

I 3 mom. föreskrivs det om en situation då en kvinna väcker talan om fastställande av moderskap mot barnet. Enligt lagens 4 § 2 mom. utreder barnatillsyningsmannen moderskapet också när kvinnan är villig att erkänna sitt eventuella moderskap. Om moderskapsutredningen inte leder till att moderskapet fastställs för den kvinna som önskar bli mor, har kvinnan, om de förutsättningar som anges i 25 § 2 mom. uppfylls, rätt att väcka talan mot barnet, som barnatillsyningsmannen inom ramen för sin behörighet kan företräda. Oftast föregås en talan om fastställande av moderskap således av en moderskapsutredning som görs av barnatillsyningsmannen.

Den kvinna som är kärke kan såsom svarande utöver barnet stämma in också de kvinnor som förutom käranden kan komma i fråga som mor till barnet. Det är dock inte nödvändigt att stämma in dem.

Paragrafens 4 mom. innehåller en hänvisning till 33 § i faderskapslagen. Enligt den ska vad som i nämnda paragraf föreskrivs om delgivning av stämning i ärenden som gäller fastställande av faderskap tillämpas också på ärenden som gäller moderskap. I 33 § i faderskapslagen konstateras det att bestämmelser om delgivning av stämning finns i 11 § kap. i rättegångsbalken. Om det inte är möjligt att klarlägga var mottagaren eller den som har bemyndigats att ta emot delgivningen vistas, kan stämningen dock delges genom kungörelse endast när bevisning om moderskapet finns i sådan omfattning att inledande av rättegång mot kvinnan måste anses förenligt med barnets bästa. En tillräcklig utredning för kungörelse i ett ärende som gäller fastställande av moderskap är t.ex. ett intyg över utförd assisterad befruktning och över ett i samförstånd givet samtycke till behandlingen, om barnet har fötts vid en sådan tidpunkt att det kan ha fötts till följd av behandlingen.

29 §. Delgivning av protokoll över moderskapsutredning. Enligt paragrafen ska käranden foga protokollet över moderskapsutredningen till stämningsansökan, i fall där moderskapsutredning krävs enligt lag. Om protokollet inte har fogats till stämningsansökan, ska domstolen begära protokollet av barnatillsyningsmannen. Paragrafen är jämförbar med 34 § i faderskapslagen.

Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att käranden redan innan talan väcks har ett ändamålsenligt material i form av handlingar till sitt förfogande, för att käranden ska kunna bedöma talans möjligheter till framgång och åberopa omständigheter av betydelse för talans framgång.

På den begäran om handlingar som riktas till barnatillsyningsmannen tillämpas vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Utöver det iakttas 10 § 3 mom. i den föreslagna lagen, där det finns en bestämmelse om rätt att ta del av protokollet över moderskapsutredningen. Om protokollet dock inte har fogats till stämningsansökan, ska domstolen begära protokollet av barnatillsyningsmannen.

30 §. Behörig domstol. Enligt 1 mom. finns bestämmelser om behörig domstol i ärenden som gäller fastställande av moderskap i 10 kap. i rättegångsbalken. Paragrafen är jämförbar med 35 § i faderskapslagen.

Det föreslås att 10 kap. 12 § 1 mom. i rättegångsbalken i samband med detta lagförslag ändras så att också ett ärende som gäller fastställande av moderskap, på samma sätt som talan om fastställande av faderskap, prövas av den tingsrätt inom vars domkrets modern eller barnet har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort. De behöriga domstolarna är alternativa sinsemellan, men ovillkorliga. Bestämmelser om subsidiära forum finns i 18 § i samma kapitel, vilket också föreslås bli kompletterat.

I 2 mom. finns det en bestämmelse om att en talan om fastställande av moderskap har en större verkan av anhängighet än normalt. När ett ärende om fastställande av moderskap är anhängigt i en behörig domstol, får frågan om moderskapet till samma barn inte prövas vid någon annan domstol heller när det gäller moderskapet för en annan kvinna. Syftet med bestämmelsen är att ärenden som gäller fastställande av moderskap koncentreras till endast en behörig domstol för att behandlas där. Om två kvinnor alltså väcker talan om fastställande av moderskap till samma barn och den första väcker talan vid en domstol på den ort där den mor som har fött barnet har sitt hemvist och den andra väcker talan senare vid en domstol på den ort där barnet har sitt hemvist, får den senare domstolen inte pröva talan. Den ska överföra ärendet till den domstol där ärendet redan är anhängigt. På behandling av olika käromål samtidigt tillämpas 18 kap. 2 § i rättegångsbalken.

31 §. Återkallande av talan. I paragrafen finns det bestämmelser om återkallande av talan i situationer då talan om fastställande av moderskap förs mot flera kvinnor. Paragrafen är jämförbar med 36 § i faderskapslagen, med den skillnaden att paragrafen inte innehåller någon bestämmelse som motsvarar uteslutning av faderskap på basis av en rättsgenetisk undersökning.

När talan om fastställande av moderskap förs mot flera kvinnor, kan käranden enligt paragrafen återkalla talan mot någon av dem, om kvinnan i fråga inte motsätter sig att talan återkallas. Kvinnans samtycke fordras, eftersom hon kan vilja att ärendet blir rättskraftigt avgjort och att talan för hennes del förkastas. Om talan återkallas, blir ärendet för hennes del avskrivet utan avgörande i sak. För att talan ska återkallas behövs dessutom domstolens samtycke. Eftersom omständigheten att talan återkallas i fråga om någon kvinna kan inverka också på ställningen för de övriga kvinnor som är svarande vid rättegången, föreslås det i paragrafen bli föreskrivet att domstolen ska höra de övriga svarandena innan den samtycker till att talan återkallas. I vanliga fall har domstolen ingen orsak att samtycka till att talan återkallas utan grundad anledning.

32 §. Anskaffning av bevis. I paragrafen finns det en bestämmelse om anskaffning av bevis i ett moderskapsärende. Paragrafen är jämförbar med 37 § i faderskapslagen.

Enligt paragrafen ska domstolen självmant förordna om anskaffande av all den utredning som den finner behövlig för att ärendet ska kunna avgöras.

Om det utifrån omständigheter som framkommit vid rättegången finns anledning att anta att någon, som inte är part, är förälder till barnet, kan domstolen ge denne tillfälle att bli hörd. Den person som hörs kan vara en annan kvinna som kan vara barnets mor i stället för svaranden, eller en man som kan vara far till barnet. Om barnatillsyningsmannen är behörig och barnet, om det har fyllt 15 år, inte motsätter sig det, kan domstolen också uppmana barnatillsyningsmannen att utreda faderskapet eller moderskapet i fråga om den som hörs.

Om ett barn, som inte företräds av barnatillsyningsmannen, är kärande, eller om ett barn som har fyllt 15 år motsätter sig att föräldraskapet för en person utanför rättegången utreds, kan domstolen på eget initiativ höra personen vid rättegången. Käranden är dock inte skyldig att mot sin vilja stämma in personen såsom svarande i ärendet. I synnerhet i sådana situationer då föräldraskapet för en person som stämts in såsom svarande i rättegången inte kan utredas och barnet inte vill väcka talan mot den person som kan komma i fråga som andra förälder, kan det bli nödvändigt att en person som inte är part hörs för att en utredning ska kunna anskaffas.

33 §. Behandling av överklagande. Om käranden eller svaranden överklagar en dom om moderskap, kan fullföljdsdomstolen enligt paragrafen behandla ärendet också till den del ärendet gäller en sådan part som inte överklagandet avser. Paragrafen är jämförbar med 38 § i faderskapslagen, om än den föreslagna bestämmelsen innehåller endast den första meningen i nämnda paragraf.

6 kap. Upphävande av moderskap

34 §. Grunderna för upphävande av moderskap. I paragrafen anges grunderna för upphävande av moderskap. Paragrafen är jämförbar med 39 § i faderskapslagen. Ett moderskap som har fastställts genom beslut av magistraten, ska enligt paragrafen upphävas genom domstolsbeslut, om det har klarlagts att det inte finns ett sådant i 3 § 1 mom. avsett förhållande mellan den som har fastställts vara mor och barnet. Ett sådant moderskap enligt det föreslagna 3 § 1 mom. som baserar sig på ett samtycke till assisterad befruktning kan upphävas antingen på den grunden att kvinnan inte har samtyckt till den assisterade befruktningen eller på den grunden att barnet inte har fötts till följd av behandlingen. Om det har krävts ett skriftligt samtycke för att den assisterade befruktningen ska kunna utföras, finns uppgifterna om samtycket i ett arkiv hos den som utfört behandlingen. Från arkivet ska uppgifterna på begäran överlåtas till den som fått behandlingen. I de fall då grunden för talan är att kvinnans samtycke saknas, kan avgörandet vanligen basera sig på den bevisning som fås på detta sätt. Om det krävs att moderskapet upphävs på den grunden

att barnet inte har fötts till följd av den assisterade befruktningen, är bevisningsmöjligheterna beroende av om en känd eller okänd donators spermier har använts vid behandlingen. I det förstnämnda fallet kan tillräcklig bevisning fås, om donatorn samtycker till rättsgenetiska undersökningar och blir utesluten. I det senare fallet kan det däremot vara svårt att få bevis när det gäller grunden för att upphäva moderskapet, eftersom donators anonymitet skyddas i lagen om assisterad befruktning. Donators identitet kan delges barnet först efter det att han eller hon har fyllt 18 år.

35 §. Parter i ett ärende som gäller upphävande av moderskap. I paragrafen föreskrivs det om de personer som har rätt att väcka talan om upphävande av moderskap. Det föreskrivs också om parterna i ett ärende som gäller upphävande av moderskap. Paragrafen är jämförbar med 41 § i faderskapslagen, men den innehåller inte någon bestämmelse som motsvarar 41 § 2 mom. i faderskapslagen, eftersom moderskap enligt förslaget inte kan grunda sig på en lagbestämd presumtion som baserar sig på moderns parförhållande.

Enligt 1 mom. får talan om upphävande av moderskap väckas av barnet, av den mor som har fött barnet eller av den kvinna vars moderskap har fastställts genom beslut av magistraten. Om moderskapet har fastställts genom ett lagakraftvunnet domstolsbeslut, är det däremot inte möjligt att väcka talan. För att en tidigare dom ska kunna upphävas krävs att domen återbryts på det sätt som föreskrivs i 31 kap. i rättegångsbalken.

Enligt 2 mom. ska talan om upphävande av moderskap väckas mot de i 1 mom. nämnda personer som utöver käranden har rätt att väcka talan. Den mor som har fött barnet ska således väcka talan om upphävande av moderskap förutom mot barnet också mot den kvinna som avses i 1 mom. Barnet ska väcka talan mot såväl den mor som har fött honom eller henne som den mor som fastställts genom beslut av magistraten. I en situation då den mor som har fött barnet, och det är fråga om ett minderårigt barn, och den kvinna som avses i 1 mom. är eniga i ett ärende som gäller upphävande av moderskap, finns det inga hinder för att de tillsammans väcker talan om upphävande av moderskap mot barnet, förutsatt att varderas talerätt fortfarande är giltig.

I 3 mom. sägs det att om en part avlider under den tid rättegången varar, träder rättsinnehavaren i hans eller hennes ställe. Bestämmelsen tillämpas både när en part är svarande och när en part är kärande. Om en part vid sin död har varit kärande i målet, kan rättsinnehavarna antingen fortsätta talan eller avskriva ärendet.

Begreppet rättsinnehavare bestäms enligt 18 kap. 1 § i ärvdabalken, enligt vilken delägare i dödsbo i princip är arvingarna och de universella testamentstagarna samt den efterlevande maken. Om dödsbodelägare inte finns, blir Statskontoret på grund av 5 kap. 1 § i ärvdabalken part.

Det är att observera att varken den man som anser sig vara barnets far eller den kvinna som anser sig vara barnets mor kan föra talan om upphävande av moderskap. Denna lösning överensstämmer med faderskapslagen, enligt vilken den man som anser sig vara barnets far inte har rätt att väcka talan om upphävande av faderskap om faderskapet till barnet har fastställts på grundval av ett erkännande. En sådan situation är jämförbar också med adoption. Barnets biologiska far förlorar sin rätt att få föräldraskapet fastställt när adoptionen har fastställts.

36 §. Begränsningar i talerätten. I paragrafen föreskrivs det om de allmänna begränsningarna i talerätten. Paragrafen är jämförbar med 42 § i faderskapslagen. Någon motsvarighet till dess 42 § 2 mom. finns dock inte.

I 1 mom. finns det en hänvisningsbestämmelse till 42 § 1 mom. i faderskapslagen. Enligt momentet tillämpas de bestämmelser i faderskapslagen som gäller utövande av barnets rätt att väcka talan i ett

ärende som gäller upphävande av faderskap också på ett ärende som gäller upphävande av moderskap. Enligt 42 § 1 mom. i faderskapslagen får barnets rätt att väcka talan utövas endast av barnet självt, om det har fyllt 15 år. För ett barn som är yngre än 15 år eller för ett barn som har fyllt 15 år och som på grund av psykisk störning eller utvecklingsstörning eller av någon annan motsvarande orsak inte kan förstå sakens betydelse kan det dock förordnas en intressebevakare för att utöva barnets talerätt, om det med tanke på barnets bästa finns synnerligen vägande skäl till detta.

Enligt 2 mom. har den som har erkänt sitt moderskap inte rätt att väcka talan om upphävande av moderskap om hon, sedan hon har fått kännedom om omständigheter som ger henne anledning att misstänka att barnet inte har avlats på det sätt och under de förhållanden som avses i 3 § 1 mom., efter barnets födelse skriftligen meddelat att barnet är hennes. Syftet med bestämmelsen är att skydda ett etablerat familjeliv och bibehålla familjemedlemmarnas förtroende för tidigare skapade familjeförhållanden. Meddelandet kan göras genom att det upprättas en handling om detta eller vidtas en åtgärd vars syfte är detsamma, såsom att erkänna barnet väl medveten om att en annan person kan vara förälder till barnet. Ett ensidigt meddelande är bindande endast för den kvinna som lämnat meddelandet och begränsar inte övriga parter talerätt. Enligt samma moment har inte heller den mor som har fött barnet rätt att väcka talan om upphävande av moderskap, om hon skriftligen har godkänt meddelandet. Godkännandet kan ske antingen i samma handling eller i en separat handling. Bestämmelsen om ett godkännande av den mor som har fött barnet är motiverad av samma skäl som anges ovan i fråga om ett skriftligt meddelande av den som erkänner barnet.

37 §. Dödsfalls inverkan på rätten att väcka talan och på svarandens utövande av talan. I paragrafen finns det bestämmelser om talerätt i sådana situationer då talan om upphävande av moderskap inte har väckts före en parts död. Paragrafen är jämförbar med 43 § i faderskapslagen. En bestämmelse om hur en anhängig talan fortsätts efter det att en part avlidit finns i 35 § 3 mom.

Enligt 1 mom. kan talan om upphävande av moderskap inte väckas, om barnet har avlidit. En utredning av barnets rätta släktskapsförhållande är inte längre av betydelse för barnets bästa efter dess död. Bestämmelsen begränsar däremot inte barnets talerätt i en situation då såväl den mor som har fött barnet som den kvinna som har talerätt har avlidit.

Enligt 2 mom. kan talan om upphävande av moderskap inte väckas för en sådan i 35 § avsedd parts räkning som har avlidit. Rätten att väcka talan om upphävande av moderskap ska anses vara av sådan personlig karaktär att det inte skulle vara ändamålsenligt att överföra talerätten till innehavarens rättsinnehavare. Passivitet hos den mor som har fött barnet kan t.ex. vara ett uttryck för att hon inte vill rubba barnets släktställning. Det skulle vara omotiverat att lämna detta obeaktat och ge hennes rättsinnehavare talerätt. En parts rättsinnehavare kan dock fortsätta en talan som parten väckt medan han eller hon levde, såsom föreskrivs i 35 § 3 mom. Det föreslås dock att det i fråga om arvingarna till den kvinna som fastställts vara barnets mor föreskrivs om ett undantag från regeln att rättsinnehavarna inte kan väcka talan för en avliden parts räkning. Enligt det har maken och arvingarna till den kvinna som fastställts vara mor i vissa fall rätt att väcka talan om upphävande av moderskap efter kvinnans död. En bestämmelse om förutsättningarna för talerätt och om fristen för väckande av talan finns i 38 § 3 mom. i den föreslagna lagen.

I 3 mom. föreslås det en bestämmelse om utövande av svarandens talan i sådana fall då den kvinna som enligt 35 § 1 och 3 mom. borde vara svarande har avlidit. Kvinnans rättsinnehavare ska då stämmas in såsom svarande. Om ett barn är svarande, räknas barnet inte som rättsinnehavare. Till rättsinnehavarna kan det då höra personer som efter barnet är kvinnans närmaste arvingar. Om den mor som har fött barnet har avlidit, stäms hennes rättsinnehavare inte in såsom svarande i ett ärende som gäller upphävande av moderskap, eftersom ett upphävande av moderskapet inte har några effekter på deras rättsliga ställning.

38 §. Frist för väckande av talan. I paragrafen föreskrivs det om de frister som gäller för väckande av talan om upphävande av moderskap. Paragrafen är jämförbar med 44 § i faderskapslagen.

Enligt 1 mom. ska den mor som har fött barnet och den kvinna vars moderskap har fastställts genom beslut av magistraten väcka talan inom två år från den dag då moderskapet fastställdes. En två års frist är motiverad, eftersom tvister som gäller föräldraskapet, med tanke på barnets bästa, bör bli avgjorda så snart som möjligt efter barnets födelse. Det har däremot inte angetts någon frist för barnets egen talerätt.

I 2 mom. sägs det att om den som är kärke enligt 1 mom. har haft laga förfall eller anför något annat synnerligen vägande skäl till att talan inte har väckts tidigare, kan han eller hon väcka talan efter det att den två år långa fristen löpt ut. Om laga förfall föreskrivs i 12 kap. 28 § i rättegångsbalken. I fråga om annat vägande skäl finns högsta domstolens praxis (HD 1978—II—148). Ett exempel på vägande skäl är när kvinnan först efter tidsfristens utgång får reda på omständigheter som ger henne anledning att känna sig osäker på sitt moderskap. Talan ska väckas omedelbart när det inte längre finns något skäl att avstå från att väcka talan. En bedömning av vilka grunder som ger rätt att väcka talan kan förutsätta att parterna hörs och annan bevisning. Huruvida talerätt föreligger avgörs när talan om upphävande av moderskap behandlas.

I 3 mom. sägs det att om den vars moderskap har fastställts genom beslut av magistraten har avlidit utan att ha förlorat sin talerätt, har den efterlevande maken samt var och en som vid sidan av barnet eller efter barnet är kvinnans närmaste arvinge rätt att väcka talan inom ett år från kvinnans död eller, om kvinnan skulle ha haft längre tid till sitt förfogande, inom den tiden. Maken och varje arvinge har självständig talerätt. Möjligheten att väcka talan är således inte beroende av hur de övriga arvingarna ställer sig till utövandet av talerätten. Makens och arvingarnas talerätt förutsätter att kvinnan vid sin död skulle ha kunnat väcka talan på basis av antingen 38 § 1 eller 2 mom. Om den kvinna som erkänt sitt moderskap medan hon levde har meddelat att barnet är hennes i enlighet med 36 § 2 mom., har också hennes arvingar förlorat talerätten oberoende av fristen.

Med arvinge avses arvlätarens släkting eller make som med stöd är lag är berättigad till arv efter den avlidne. En person som är universell testamentstagare är dödsbodelägare, men inte sådan arvinge som avses i bestämmelsen. Universella testamentstagare har inte getts talerätt, eftersom man velat undvika sådana situationer då en universell testamentstagare för talan, även om kvinnans arvingar, som varit vana att betrakta barnet som sitt syskon eller annars som sin släkting, inte önskar någon ändring i situationen.

39 §. Behörig domstol. Enligt paragrafen finns bestämmelser om behörig domstol i ärenden som gäller upphävande av moderskap i 10 kap. i rättegångsbalken. Paragrafen är jämförbar med 46 § i faderskapslagen.

Det föreslås att 10 kap. 12 § 2 mom. i rättegångsbalken i samband med detta lagförslag ändras så att också ett ärende som gäller upphävande av moderskap, på samma sätt som talan om upphävande av faderskap, prövas av den tingsrätt inom vars domkrets barnet har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort. Bestämmelser om subsidiära forum finns i 18 § i samma kapitel, vilket också föreslås bli kompletterat.

40 §. Rättegångsförfarandet. Enligt paragrafen ska 28 § 4 mom. och 32 § tillämpas vid en rättegång om upphävande av moderskap. Dessa hänvisningar visar att stämning också i ett ärende som gäller upphävande av moderskap kan delges genom kungörelse med iakttagande av de principer som nämns i 28 § 4 mom. Också vid anskaffning av bevis tillämpas i tillämpliga delar rättsnormerna i 32 §. Bestämmelsen är jämförbar med 47 § i faderskapslagen.

7 kap. Bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område

41 §. Moderskap direkt med stöd av lag. I paragrafen finns det bestämmelser om när ett moderskap bestäms direkt med stöd av lag. Bestämmelserna ger svar på frågan vilken lag som ska tillämpas när man tar ställning till om barnet har en mor och vem som är barnets mor i de fall då moderskapet inte har avgjorts genom ett domstolsbeslut eller någon annan sådan åtgärd som enligt 45 § i förslaget betraktas som ett beslut. För Finlands del föreskrivs det om bestämmande av moderskap direkt med stöd av lag i 2 § i den föreslagna lagen. Enligt paragrafen är den som har fött ett barn mor till barnet. Varken i Finland eller i de länder som fungerar som jämförelse i den allmänna motiveringen bestäms ett sådant moderskap som avses i den föreslagna lagens 3 § 1 mom. direkt med stöd av lag, utan förutsätter myndighetsåtgärder.

Bestämmelsen är av betydelse i synnerhet när olika stater uppvisar skillnader i under vilka förutsättningar en kvinna betraktas som barnets mor direkt med stöd av lag. Olika länders lagar kan ge divergerande svar t.ex. på vem som är barnets mor direkt med stöd av lag när barnet har fötts genom surrogatmoderskap, dvs. till följd av att kvinnan görs gravid och föder barnet för att efter förlossningen överlämna barnet till en annan person eller ett par. Surrogatmoderskap som baserar sig på assisterad befruktning strider mot 8 § 6 punkten i lagen om assisterad befruktning och är därför förbjudet i Finland.

I 1 mom. finns det en bestämmelse om när moderskap bestäms direkt med stöd av lag enligt finsk lag. Enligt 1 mom. ska finsk lag tillämpas om den vars moderskap det är fråga om har varit bosatt i Finland vid barnets födelse eller under året innan barnet föddes. En i Finland bosatt person ska alltså inte kunna kringgå finsk lagstiftning t.ex. genom att skaffa ett barn med hjälp av surrogatmoderskap utomlands. Om den anknytning till Finland som avses i momentet inte finns, tillämpas den stats lag som är tillämplig i den stat där personen i fråga är bosatt.

Enligt 2 punkten ska finsk lag tillämpas också om barnets mor inte är bosatt i någon stat vid barnets födelse och vistas i Finland eller är asylsökande här vid barnets födelse.

I 2 mom. finns det bestämmelser om enligt vilken stats lag moderskapet bestäms direkt med stöd av lag när finsk lag enligt 1 mom. inte tillämpas. Då bestäms ett moderskap direkt med stöd av lag enligt tillämplig lag i den stat där den vars moderskap det är fråga om är bosatt. Tillämplig lag kan vara antingen lagen i den främmande staten i fråga eller lagen i någon annan stat. I bestämmelsen godkänns med andra ord s.k. åter eller vidareförvisning (renvoi). På så sätt säkerställs att samma stats lag tillämpas på bestämmande av moderskap som i den stat som barnet vid sin födelse hade närmaste anknytning till.

När man tar ställning till i vilken stat den vars moderskap det är fråga om har varit bosatt ska de etablerade principerna inom internationell privaträtt tillämpas. Enligt dem är en person bosatt i den stat där han eller hon bor och där hans eller hennes viktigaste livsmiljö finns. Enbart vistelse i en viss stat är inte nog för att visa att personen är bosatt där. Å andra sidan kan man inte förutsätta att en person måste bo permanent i en viss stat för att han eller hon ska anses vara bosatt där. Också boende som är avsett att vara temporärt är tillräckligt för att personen ska anses vara bosatt i staten i fråga, om förhållandena är sådana att de viktigaste elementen i personens liv kan anses ha flyttat till den staten.

42 §. Finska myndigheters internationella behörighet. Paragrafen är jämförbar med 49 § i faderskapslagen, med undantag för 1 mom. 5 punkten.

I paragrafen finns det bestämmelser om på vilka villkor finska myndigheter har internationell behörighet i ett moderskapsärende. Med moderskapsärenden avses alla de frågor som regleras i moderskapslagen, dvs. fastställande av moderskap eller de åtgärder som utgör en förutsättning för fastställande av moderskap samt upphävande av moderskap.

Enligt 1 mom. 1 punkten är finska myndigheter behöriga i synnerhet när barnet är bosatt i Finland. Med att vara bosatt avses boningsort i internationelltprivatsrättsligt hänseende. Dess innehåll har behandlats i motiveringen till 41 §.

Om barnet inte är bosatt i någon stat, är finska myndigheter enligt 1 mom. 2 punkten behöriga om barnet är asylsökande i Finland eller annars vistas i Finland.

Enligt 1 mom. 3 punkten är finska myndigheter behöriga också på den grunden att den svarande är bosatt här. Talan om fastställande av moderskap kan således väckas i Finland om kvinnan är bosatt här. I ett ärende som gäller moderskap kan det finnas flera svarande, även om det torde vara sällsynt. För att behörighet ska uppstå är det då nog att en av svarandena är bosatt i Finland.

I vissa fall måste det anses befogat att finska myndigheter är behöriga även om den svarande har en svagare anknytning till Finland än att hon är bosatt här. Om den svarande inte är bosatt i någon stat, men är asylsökande i Finland eller annars vistas i Finland, är det ändamålsenligt att finska myndigheter får avgöra moderskapsärendet. I 1 mom. 4 föreslås därför en bestämmelse som gör detta möjligt. Om det finns flera svarande är det också i detta fall nog för att behörighet ska uppstå att en av de svarande har den anknytning till Finland som krävs.

I 1 mom. 5 punkten finns det bestämmelser om finska myndigheters behörighet om ärendet inte kan avgöras i den främmande stat där barnet eller den vars moderskap det är frågan om är bosatt och det finns särskild anledning att avgöra ärendet i Finland. Bestämmelsen skiljer sig från 49 § 1 mom. 5 punkten i faderskapslagen där en ytterligare förutsättning är att barnet eller mannen är finsk medborgare. Eftersom det i andra länder är ovanligt att frågor som gäller moderskap regleras, kan ett krav på medborgarskap inte anses ändamålsenligt i detta sammanhang, i synnerhet om man ser till barnets bästa. En sådan situation som avses i den föreslagna bestämmelsen kan uppstå t.ex. om läget i den aktuella främmande staten är kaotiskt eller dess lagstiftning inte innefattar en möjlighet att fastställa moderskap. En sådan särskild anledning som avses i bestämmelsen kan t.ex. vara att barnets rätt eller fördel kräver att ett släktskapsförhållande fastställs eller upphävs i fråga om en annan rättslig fråga som avgörs i Finland.

Vid en bedömning av om särskild anledning föreligger bör man fästa uppmärksamhet bl.a. vid vilka faktiska verkningar en dom som meddelas i Finland har. Det kan inte anses föreligga särskild anledning att behandla ärendet här om en dom som meddelas i Finland de facto blir utan betydelse därför att domen inte erkänns i de stater där de rättsförhållanden som är viktiga med tanke på domen finns.

I 2 mom. har det tagits in en bestämmelse för att komplettera 1 mom. Den gäller finska myndigheters behörighet särskilt i ärenden som gäller utredande och erkännande av moderskap. Enligt 1 punkten i momentet kan en moderskapsutredning göras och ett ärende som gäller erkännande av moderskap avgöras också när en kvinna som vill erkänna moderskapet till ett redan fött barn är bosatt i Finland. Jämförbara med denna situation är enligt 2 punkten de situationer då kvinnan inte är bosatt i någon stat men vistas i Finland eller är asylsökande i Finland. Genom bestämmelsen säkerställs det i praktiken att en kvinna som vill erkänna moderskapet inte nödvändigtvis behöver bege sig till den stat där barnet är bosatt för att sköta ärendet.

Om det i samband med en moderskapsutredning efter barnets födelse konstateras att finska myndigheter saknar behörighet i moderskapsärendet, är också ett erkännande före barnets födelse i enlighet med 14 § utan verkan. Om detta föreskrivs i 15 § 3 mom.

I 3 mom. utesluts möjligheten att utreda moderskapet i enlighet med 2 kap. i Finland i de fall då de finska myndigheternas allmänna behörighet baserar sig enbart på en anknytning som gäller svarandens boningsort, vistelseort eller det land där denne är asylsökande. Bestämmelsen behövs, eftersom det är

ytterst svårt att göra en moderskapsutredning om barnet inte bor i Finland och svaranden är ovillig att erkänna barnet. Det är ändamålsenligt att moderskapsutredningen då görs av myndigheterna på barnets bonings eller vistelseort och inte av myndigheterna på svarandens boningsort.

43 §. Ärenden som är anhängiga utomlands. Paragrafen är jämförbar med 50 § i faderskapslagen. I paragrafen finns det en bestämmelse om vilken verkan ärenden som är anhängiga utomlands har i Finland, s.k. verkan av anhängighet. Med detta avses frågan om huruvida en rättegång i ett moderskapsärende i Finland påverkas av att samma ärende redan tidigare inletts i en annan stat.

Enligt bestämmelsen uppkommer verkan av anhängighet om det är uppenbart att ett beslut i en främmande stat kommer att erkännas i Finland. Om detta kan anses uppenbart, ska de finska myndigheterna, om samma ärende har inletts senare här i landet, avbryta behandlingen tills det har klarlagts om det utländska beslutet kommer att erkännas i Finland. Om beslutet erkänns, förfaller behandlingen av ärendet här. Bestämmelsen motsvarar de allmänna principer som är tillämpliga i vår internationella processrätt.

Om det däremot inte kan anse uppenbart att ett utländskt beslut kommer att erkännas här, kan behandlingen av ärendet fortsättas i Finland oberoende av det förfarande som pågår en främmande stat. En sådan situation kan uppstå i synnerhet om behörigheten för myndigheterna i den främmande staten baserar sig på en sådan omständighet som enligt 45 § i förslaget inte anses som en godtagbar behörighetsgrund i Finland, eller att förfarandet är behäftat med ett sådant fel eller en sådan brist som enligt samma paragraf utgör en grund för att lämna det utländska beslutet utan erkännande.

Det är dock inte möjligt att åberopa verkan av anhängighet i de fall då inväntande av ett utländskt avgörande skulle leda till att ärendet blir oskäligt försenat jämfört med situationen att ärendet avgjordes i Finland. Enligt 2 mom. får domstolen då antingen avstå från att avbryta behandlingen av ett ärende eller besluta att behandlingen av ett redan avbrutet ärende fortsätts. Den som kräver att behandlingen ska fortsätta måste visa på de omständigheter som är orsaken till att ett avgörande från den utländska domstolen inte kan fås inom en med tanke på förhållandena skälig tid.

44 §. Tillämplig lag. Paragrafen innehåller en bestämmelse om vilken stats lag som ska tillämpas i ett moderskapsärende. Enligt den ska finsk lag tillämpas, om inte något annat följer av 41 §. Paragrafen är jämförbar med 51 § i faderskapslagen.

45 §. Erkännande av utländska beslut. I paragrafen finns det bestämmelser om under vilka förutsättningar ett beslut om moderskap som har meddelats i en främmande stat ska erkännas i Finland. Paragrafen är jämförbar med 52 i faderskapslagen, med den skillnaden att faderskapslagen inte håller någon sådan bestämmelse som det föreslagna 3 mom.

En grundläggande förutsättning för ett erkännande är enligt 1 mom. att beslutet är giltigt i den stat där det har meddelats. Om så inte är fallet t.ex. av den orsaken att det har upphävts eller ersatts med ett beslut som meddelats eller erkänts i ursprungsstaten, ska beslutet inte erkännas heller i Finland.

Ett beslut som är giltigt i ursprungsstaten erkänns i Finland utan särskild fastställelse. Om ett avgörande i ett ärende som gäller t.ex. arv, underhåll eller sociala förmåner är beroende av att ett moderskapsförhållande existerar, kan den som avgör ärendet således utgå från ett utländskt beslut om moderskap, även om en finsk domstol inte särskilt fastställt att beslutet erkänns här.

Om det i en främmande stat har meddelats ett beslut om moderskap, tillämpar också magistraterna 45 § när de överväger huruvida uppgifterna om moderskap i beslutet kan sparas i befolkningsdatasystemet. Den omständigheten att uppgifterna sparas utgör dock inte ett rättskraftigt avgörande om att det utländska beslutet erkänns i Finland. Anteckningen i befolkningsdatasystemet binder således inte myndigheter som

blir tvungna att ta ställning till huruvida ett utländskt beslut ska erkännas, antingen som huvudfråga eller som prejudiciell fråga till ett annat ärende.

I 2 mom. anges vilka omständigheter som hindrar att ett utländskt beslut erkänns i Finland. I punkt 1 finns det en bestämmelse om s.k. indirekt behörighet. Enligt den erkänns ett utländskt beslut om moderskap inte om den utländska myndighetens behörighet inte har grundat sig på en parts boningsort, hemvist eller medborgarskap eller någon annan sådan anknytning med beaktande av vilka myndigheten skulle ha haft grundad anledning att ta upp ärendet till behandling. Den föreslagna bestämmelsen, som lämnar tillämparen prövningsrätt, bygger på tanken att det inte kan förutsättas att en svarande svarar i domstol i en sådan stat som moderskapsärendet inte har någon rimlig anknytning till.

I 2 punkten föreskrivs det att ett beslut inte ska erkännas om det skett fel i rättegångsförfarandet. Om beslutet har meddelats mot en utebliven part erkänns beslutet i Finland endast om stämningsansökan eller motsvarande handling har delgetts denne i så god tid och på ett sådant sätt att han eller hon hade kunnat förbereda sitt svaromål.

Enligt 3 punkten kan erkännande av ett beslut vägras också om beslutet strider mot ett finskt moderskapsbeslut i fråga om vilket rättegången har inletts före den rättegång som ledde till det utländska beslutet. Det finns alltså en vägransgrund om ett utländskt beslut har meddelats utan kännedom om eller utan hänsyn till ett tidigare finskt beslut. Bestämmelsen gäller däremot inte om ett finskt beslut ändrats utomlands, t.ex. genom att ett i Finland tidigare fastställt moderskap har upphävts. Ett sådant beslut som medvetet ändrat ett finskt beslut strider inte mot det finska beslutet på ett sätt som avses här.

I 4 punkten finns det en bestämmelse om att ett beslut inte ska erkännas om det strider mot ett tidigare utländskt moderskapsbeslut som erkänns i Finland. När besluten ska anses motstridiga ska förstås på samma sätt som i den situation som kommenterades under 3 punkten.

Enligt 5 punkten ska ett beslut inte heller erkännas om det är oförenligt med grunderna för Finlands rättsordning. På denna grund kan erkännande vägras i fråga om beslut som flagrant avviker från den värdegrund som den finska moderskapslagstiftningen utgår från. Bedömningen av om denna vägransgrund ska användas bör avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet med hänsyn till vad som särskilt med beaktande av barnets bästa skulle följa om erkännandet uteblir. Enligt vedertagen uppfattning ska dessa s.k. ordre publiclausuler tolkas restriktivt. Generellt sett kan man dock anse att denna vägransgrund kommer i fråga t.ex. när ålderskillnaden mellan modern och barnet visar att ett moderskap är omöjligt.

I 3 mom. finns det en specialbestämmelse för de situationer då en kvinna i beslutet har fastställts vara barnets mor i stället för den som har fött barnet. I dessa fall är det i praktiken fråga om surrogatmoderskap. Med stöd av lagen om assisterad befruktning är surrogatmoderskap förbjudet i Finland. Bestämmelsen tillämpas inte på utländska beslut om moderskap som baserar sig på att moderskap fastställs också för en annan kvinna än den som har fött barnet, såsom moderskap enligt 3 § 1 mom.

Ett sådant beslut som avses i 3 mom. kan erkännas endast om beslutet har meddelats i den stat där den som har fastställts vara mor var bosatt vid barnets födelse eller om beslutet erkänns i den stat där den som har fastställts vara mor var bosatt vid barnets födelse. Det föreslås att det i 1 och 2 punkten tas in ett ytterligare krav, enligt vilket den som har fastställts vara mor ska ha bott i staten i fråga utan avbrott i minst ett år omedelbart innan barnet föddes. Bestämmelsens syfte är att säkerställa att personen har haft tillräcklig anknytning till den stat där beslutet har meddelats och på så sätt förhindra att bestämmelserna om surrogatmoderskap kringgås. Bestämmelsen motsvarar bestämmelserna om erkännande i 69 § i adoptionslagen, där strävan är att förhindra att de förfaranden som gäller internationell adoption kringgås. Definitionen av "att vara bosatt" har behandlats i motiveringen till 41 §.

I praktiken innebär bestämmelsen att om en person som är bosatt i Finland har skaffat ett barn genom surrogatmoderskap i en främmande stat, erkänns ett utländskt avgörande om fastställande av moderskap inte i Finland. Om personen å andra sidan har sådana anknytningar som avses i momentet till en sådan stat där surrogatmoderskap är lagligt, kan det beslut om fastställande av moderskap som meddelats av den främmande staten erkännas med stöd av denna bestämmelse. Ett beslut om moderskap kan erkännas i Finland t.ex. i det fall att personen, sedan hon fastställts vara mor, flyttar till Finland efter att i mer än ett år omedelbart före barnets födelse ha bott i en sådan stat som kan anses vara hennes boningsort och som tillåter surrogatmoderskap. Ett beslut kan erkännas i Finland också när beslutet om moderskap inte har meddelats i kvinnans bosättningsstat, men den staten har erkänt ett beslut om har meddelats i en främmande stat.

I vissa fall kan den föreslagna bestämmelsen leda till att ett etablerat moderskapsförhållande inte kan erkännas, även om det skulle vara till barnets bästa. Ett sådant moderskapsförhållande kan i sista hand fastställas genom adoption.

Kravet att personen ska ha varit bosatt i staten och kravet på hur länge boendet minst ska ha pågått tillämpas samtidigt och oberoende av varandra. Med andra ord kan 3 mom. tillämpas endast om personens viktigaste livsmiljö vid tidpunkten för fastställandet av moderskapet de facto har funnits i den stat som avses i momentet och personen dessutom utan avbrott har bott i staten under minst ett år omedelbart före beslutet om fastställande. Av det föreslagna momentet följer alltså inte att boende under ett års tid i en viss stat alltid ska anses betyda att personen är bosatt i staten i fråga.

I 4 mom. finns en bestämmelse om vad som avses med beslut i detta sammanhang. Enligt den ska begreppet beslut ges en vid tolkning. Det avser inte enbart ett moderskapsavgörande av en domstol eller någon annan myndighet, utan också andra myndighetsåtgärder, såsom fastställelse eller registrering av ett moderskapsförhållande på basis av ett erkännande eller en anmälan av föräldrarna, om förhållandet mellan barnet och kvinnan till följd av åtgärden betraktas som ett moderskapsförhållande i den staten. Beslutet ska dock vara ett rättskraftigt avgörande om moderskap. Exempelvis en födelseattest där den kvinna som har fött barnet blir antecknad som mor på sjukhuset kan inte anses som ett sådant beslut om moderskap som avses i momentet.

Begreppet beslut ska på motsvarande sätt ges en vid tolkning också när moderskapsförhållandet till följd av åtgärden anses ha upphört i den staten. En vid tolkning av begreppet behövs, eftersom det i utlandet kan finnas förfaranden som märkbart avviker från finsk lag men som tillämpas för att under medverkan av myndigheterna fastställa eller upphäva ett moderskap. Med beslut avses dock inte ett beslut som gäller adoption.

Om man i den främmande staten inte har vidtagit en åtgärd som enligt vad som anförts ovan kan anses vara ett beslut, ska frågan om ett moderskapsförhållande existerar avgöras enligt 41 §.

46 §. Fastställelse av utländskt beslut. I paragrafen föreskrivs det om möjligheten att få ett avgörande av domstol om huruvida ett utländskt beslut om moderskap ska erkännas här. Paragrafen är jämförbar med 53 § i faderskapslagen.

Så som konstateras i motiveringen till 45 § är fastställelse av domstol inte någon nödvändig förutsättning för att ett utländskt beslut ska kunna erkännas här. Enligt 45 § ska ju ett utländskt beslut erkännas utan särskild fastställelse och en domstol eller någon annan myndighet som ska besluta i en fråga som är beroende av om det finns ett moderskapsförhållande får som en prejudiciell fråga avgöra om beslutet erkänns i Finland eller om det finns någon i 45 § angiven grund för vägran.

Ett avgörande som tillkommit i en prejudiciell fråga får dock inte rättskraft utanför det ärendet. Därför har det ansetts nödvändigt att den person vars rätt eller fördel påverkas av ett utländskt beslut ska få kräva fastställelse av om beslutet ska erkännas i Finland. Ärendet ska på ansökan handläggas av Helsingfors hovrätt. Helsingfors hovrätt har redan för närvarande hand om uppgifter av denna typ, uppgifter som gäller erkännande av beslut om t.ex. utländska äktenskapsskillnader, vårdnaden om barn eller adoption. Ett avgörande med anledning av en ansökan är bindande för alla när det gäller huruvida ett utländskt beslut erkänns här eller inte. Genom att ansöka om ett sådant avgörande kan man försäkra sig om hur Finland förhåller sig till det utländska beslutet i fråga. Frågan om vem som ska ha rätt att göra den ansökan som avses i paragrafen avgörs enligt de allmänna principer som tillämpas på fastställsetalan. Enligt dem får den vars rätt eller fördel ärendet gäller kräva fastställelse av om ett beslut erkänns eller inte erkänns i Finland.

I 2 mom. föreskrivs det att hovrätten är skyldig att ge barnet, fadern, modern eller någon annan tillfälle att bli hörd innan beslutet om fastställelse fattas. Enligt momentet blir det beroende av hovrättens prövning om hörande anses nödvändigt för att frågan ska kunna utredas. Ett ytterligare krav är att det ska gå att ta reda på personernas vistelseort utan svårighet.

I förslaget har det inte tagits in bestämmelser om rätten att överklaga hos högsta domstolen. Ändring i ett beslut får således sökas utan ansökan om besvärstillstånd hos högsta domstolen.

47 §. Oförenlighet med grunderna för Finlands rättsordning. Paragrafen innehåller en sedvanlig ordre public-klausul. Den motsvarar 55 § i faderskapslagen. Enligt den ska en bestämmelse i utländsk lag lämnas obeaktad, om tillämpningen av den skulle leda till ett resultat som är oförenligt med grunderna för Finlands rättsordning. När detta bedöms måste det särskilt tas hänsyn till barnets bästa. I praktiken begränsas tillämpningen av denna paragraf till de fall där det enligt 41 § 2—4 mom. blir aktuellt att tillämpa utländsk lag på frågan om bestämmande av moderskap direkt med stöd av lag.

8 kap. Särskilda bestämmelser

48 §. Begränsning av barnets självbestämmanderätt. I paragrafen finns det en bestämmelse om begränsad självbestämmanderätt för ett barn som har fyllt 15 år, om barnet inte kan förstå sakens betydelse på grund av psykisk störning eller utvecklingsstörning eller av någon annan motsvarande orsak. Huvudregeln är att en minderårig som har fyllt 15 år är tillräckligt mogen att förstå innebörden av de åtgärder som siktar på att fastställa föräldraskapsförhållandet och fatta beslut som gäller detta. Om barnet dock har konstaterats ha t.ex. en psykisk störning eller utvecklingsstörning som begränsar barnets förmåga att uppfatta verkningarna av de åtgärder som gäller fastställande av föräldraskapet på ett så väsentligt sätt att barnet inte kan anses förstå sakens betydelse, ska vissa paragrafer som gäller barnets självbestämmanderätt inte tillämpas till den del det i dem föreskrivs om betydelsen av den åsikt som ett barn som har fyllt 15 år företräder.

De tillämpningsbegränsningar som anges i paragrafen hänför sig till 9 §, som gäller nedläggning av moderskapsutredning, 26 § 1 mom., som gäller begränsningar i talerätten samt 19 § 2 mom. i faderskapslagen, som blir tillämpligt med stöd av 17 §. I nämnda situationer kan omständigheterna att barnet motsätter sig utgöra ett hinder för att fastställa moderskapet, något som allmänt taget kan anses vara ett resultat som inte är förenligt med barnets bästa. Lagens 12 § har lämnats utanför bestämmelsens tillämpningsområde, för att barnet om han eller hon så vill kan bestrida barnatillsyningsmannens bedömning av barnets förmåga att förstå, och söka ändring i barnatillsyningsmannens beslut om en moderskapsutredning på det sätt som föreskrivs i förvaltningslagen.

49 §. Avgivande av osann utsaga i ett moderskapsärende. Enligt paragrafen är det straffbart att avge en osann utsaga till myndigheten i samband med ett moderskapsärende.

Enligt paragrafen ska den som i samband med ett moderskapsärende avger osann utsaga till myndigheten och detta bidrar till att moderskapet fastställs oriktigt dömas till böter. För att utsagan till myndigheten ska vara straffbar ska den avges i samband med en moderskapsutredning, vid erkännande av moderskap, vid hörande på grund av ett erkännande eller vid godkännande av ett erkännande. Utsagan måste inte vara skriftlig för att vara straffbar. Ett villkor för straffbarhet är dock att den oriktiga uppgiften har lämnats uppsåtligt. Den som avger utsagan ska med andra ord ha vetat att den uppgift som lämnats är felaktig och att detta kan bidra till att moderskapet fastställs. Att hemlighålla uppgifter, t.ex. att låta bli att berätta att den mor som har fött barnet vid den tid då befruktningen skedde hade också andra partner som kan komma i fråga som förälder till barnet, är däremot inte nog för att rekvisitet ska uppfyllas. Om barnatillsyningsmannen däremot ställer en direkt fråga och modern i strid med sanningen förnekar förekomsten av andra partner, lämnar hon felaktiga uppgifter och kan på så sätt göra sig skyldig till en straffbar handling. Det är också en straffbar handling om en kvinna erkänner moderskapet, även om hon vet att hon inte kan vara barnets mor, om moderskapet till följd av detta fastställs. Däremot är det inte straffbart att erkänna moderskapet i en situation då den som erkänner moderskapet vet att också en annan person kan komma i fråga som förälder till barnet. Det är ju då inte fråga om en situation då kvinnan skulle veta att moderskapet är omöjligt och att den uppgift hon ger om sitt moderskap således är felaktig. Tillämpningsområdet för straffbestämmelsen har inte begränsats endast till den mor som har fött barnet eller den som har erkänt moderskapet. Också den äkta mannen till den mor som har fött barnet kan göra sig skyldig till avgivande av osann utsaga, om han godkänner ett erkännande som han vet är baserat på felaktiga uppgifter.

Syftet med straffbestämmelsen är att barnatillsyningsmannen ska kunna basera sitt handlande på riktig information, vilket är en förutsättning för att moderskapet ska kunna utredas på ett ändamålsenligt och effektivt sätt.

För att lämnande av felaktiga uppgifter ska vara straffbart, bör det leda till att moderskapet fastställs oriktigt. Om det vid en moderskapsutredning kommer fram att en viss kvinna inte kan vara barnets mor enligt 3 § 1 mom., och moderskapet av denna anledning inte fastställs, uppfylls inte förutsättningarna för straffbarhet i denna bestämmelse. Då det för straffbarhet fordras att moderskapet fastställts felaktigt till följd av felaktiga uppgifter, ger detta kvinnan en möjlighet innan moderskapet fastställs att rätta en tidigare lämnad felaktig uppgift.

Den föreslagna straffbestämmelsen är sekundär, om strängare straff för gärningen förskrivs någon annanstans i lag. I strafflagen har bl.a. registeranteckningsbrott (SL 16:7) och ingivande av osant intyg till myndighet (SL 16:8) belagts med straff. Att avge osann utsaga om moderskap kan uppfylla rekvisitet också för bedrägeri, om gärningen har orsakat ekonomisk skada (SL 36:1). Det straff som döms ut för vart och ett av de nämnda brotten kan högst vara fängelse. Om gärningen uppfyller rekvisitet för de ovan nämnda brottsbeteckningarna, tillämpas inte den nu föreslagna straffbestämmelsen.

Bestämmelsen är jämförbar med 57 § i faderskapslagen. Avsikten med den föreslagna bestämmelsen är inte att ingripa i under vilka förutsättningar handlingen är straffbar med stöd av andra straffbestämmelser.

50 §. Skyndsam behandling. Enligt paragrafen ska ärenden som gäller utredande, fastställande och upphävande av moderskap behandlas skyndsamt. Barnets bästa förutsätter att ärenden som gäller hans eller hennes släktställning utreds så snabbt som möjligt. I bestämmelsen specificeras det inte separat hos vilka myndigheter ärendet behandlas. Bestämmelsen lämpar sig således för alla myndigheter som behandlar utredande, fastställande eller upphävande av moderskap. I praktiken gäller kravet på skyndsam

behandling social och hälsoväsendet i kommunerna, magistraterna och domstolarna. Bestämmelsen motsvarar 58 § i faderskapslagen.

51 §. Handräckning. Paragrafen innehåller en bestämmelse om barnatillsyningsmannens skyldighet att ge handräckning. Bestämmelsen är jämförbar med 59 § i faderskapslagen.

52 §. Tillämpning av lagen i vissa fall. Paragrafen innehåller bestämmelser om verkningarna av lagen när vissa andra lagar tillämpas. Det centrala syftet med den föreslagna lagen är att en mor enligt 3 § 1 mom. i framtiden som förälder ska jämföras med en man vars faderskap har fastställts på grundval av ett erkännande. Största delen av de bestämmelser i lagstiftningen som kopplar rättsverkningar till föräldrskapet är till sin natur könsneutrala. I sådana bestämmelser används t.ex. ordet "föräldrar" eller uttrycket "far eller mor". Det är klart att sådana könsneutrala bestämmelser gäller vardera föräldern i familjer där det har fastställts två mödrar för barnet på grundval av ett erkännande av moderskap.

I lagstiftningen ställs dock barnets föräldrar i vissa fall i en sinsemellan något olika ställning enbart på basis av sitt kön. Sådana bestämmelser är 3 § 2 mom. i religionsfrihetslagen (453/2003), 2 § 1 mom. och 6 a § 2 mom. i lagen om hemkommun (201/1994), 9 § 1 mom., 12 § 2 mom., 26, 32 och 58 § i medborgarskapslagen (359/2003) samt 2 § 5 mom. och 4 § i namnlagen (694/1985). I 3 § 2 mom. i religionsfrihetslagen sägs det t.ex. att om vårdnadshavarna inte kommer överens om barnets religiösa ställning efter barnets födelse, kan barnets mor, som är vårdnadshavare, ensam besluta om barnets inträde i ett religionsamfund inom ett år från barnets födelse. I 6 a § 2 mom. i lagen om hemkommun sägs det om bestämmande av folkbokföringskommun att om en finsk medborgare inte har haft hemkommun i Finland, bestäms hans folkbokföringskommun i första hand enligt moderns och i andra hand enligt faderns hemkommun eller folkbokföringskommun.

När en kvinnas moderskap enligt 3 § 1 mom. är fastställt, har barnet juridiskt sett två mödrar. Man måste då kunna avgöra vem av dem som ska behandlas som mor eller far när en sådan bestämmelse tillämpas som är avsedd att gälla endast den ena av barnets föräldrar. Med tanke på dessa situationer föreskrivs det i paragrafen att det vid tillämpning av de nämnda bestämmelserna i religionsfrihetslagen, medborgarskapslagen, lagen om hemkommun och namnlagen på den i 2 § avsedda mor som har fött barnet ska tillämpas vad som i nämnda paragrafer föreskrivs om mor och på den mor som avses i 3 § 1 mom. i denna lag vad som i nämnda paragrafer föreskrivs om far.

I det exempelfall gällande religionsfrihetslagen som beskrivs ovan är det således barnets mor som är vårdnadshavare och som har fött barnet som beslutar om barnets inträde i ett religionsamfund. I det exempelfall som gäller 6 a § 2 mom. i lagen om hemkommun bestäms barnets bokföringskommun enligt den föreslagna bestämmelsen i första hand enligt hemkommunen för den mor som har fött barnet och i andra hand enligt hemkommunen för den kvinna vars moderskap har fastställts på grundval av ett samtycke till assisterad befruktning.

53 §. Närmare bestämmelser. I 1 mom. finns ett bemyndigande att utfärda förordning av statsrådet. I den ska det vid behov föreskrivas närmare om magistratens tillvägagångssätt när moderskapet har fastställts genom beslut av magistraten samt om vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten. Bestämmelsen är jämförbar med 60 § 1 mom. i faderskapslagen, om än bemyndigandet att utfärda förordning är mer begränsat än i faderskapslagen.

I 2 mom. finns det dessutom ett bemyndigande att utfärda en förordning av justitieministeriet med bestämmelser om vilka blanketter som ska användas i moderskapsärenden. Enligt den föreslagna bestämmelsen fastställs formulären för de blanketter som anges i förordningen av Institutet för hälsa och välfärd. Bestämmelsen är jämförbar med 60 § 2 mom. i faderskapslagen.

54 §. Ikraftträdande. Lagen föreslås träda ikraft samtidigt med faderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016. På grund av de föreslagna organisatoriska och datatekniska ändringarna bör det reserveras tillräckligt med tid för verkställigheten av lagen och utbildning i anslutning till det, för information samt för skapandet av ny praxis och styrning. Dessutom bör det göras en uppdatering av de blanketter som används och skapas behövliga nya blankettmallar för de behov som den föreslagna moderskapslagen ger upphov till.

Enligt 2 mom. i ikraftträdandeparagrafen ska definitionen i 2 § i fråga om den mor som har fött barnet och lagens 7 kap., som innehåller bestämmelser som hör till den internationella privaträttens område, tillämpas även om barnet har fötts före ikraftträdandet av lagen. Lagen ska till denna del ha retroaktiv verkan. De övriga bestämmelserna i lagen tillämpas dock endast om ett i 3 § 1 mom. avsett samtycke till assisterad befruktning har getts efter ikraftträdandet av lagen. Denna övergångsbestämmelse behövs, eftersom kvinnliga par på basis av den lagstiftning som är gällande när lagen träder i kraft inte har kunnat få assisterad befruktning som ett par, och ett sådant skriftligt samtycke som avses i 10 § i lagen om assisterad befruktning har således inte begärts av båda parterna i parförhållandet. En sådan handling är av central betydelse när man bedömer om partnern till den kvinna som har fött barnet kan fastställas vara barnets mor på det sätt som avses i lagens 3 § 1 mom. Även om moderskapet i undantagsfall kan fastställas t.ex. på basis av assisterad befruktning utomlands också utan denna handling, är det med tanke på parternas rättsskydd och en klar tillämpning av lagen motiverat att på föreslaget sätt knyta tidpunkten när lagen ska tillämpas till avgivande av samtycket till assisterad befruktning.

1.2 Lagen om assisterad befruktning

2 §. Definitioner. I paragrafens 1 punkt föreslås en ändring som innebär en utvidgning av definitionen av ett par som får behandling så att den också innefattar par bestående av två kvinnor. För att dessa kvinnor ska kunna betraktas som ett par utifrån definitionen ska de leva tillsammans i registrerat partnerskap eller under partnerskapsliknande förhållanden. Avsikten är att kraven på förhållandets längd och fortbestånd ska vara desamma i fråga om ett par bestående av två kvinnor som i fråga om ett par bestående av en kvinna och en man. För det mesta innebär detta att de har registrerat sitt parförhållande eller bor tillsammans i gemensamt hushåll. I motiveringen till 2 § i den gällande lagen om assisterad befruktning konstateras dock att rätten till assisterad befruktning inte förutsätter någon viss typ av parförhållande.

Det föreslås att en nödvändig utvidgning som beror på ändringen i 1 punkten tas in i 2 punkten. Med den som får behandling avses enligt förslaget förutom ett par en kvinna som inte lever i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden eller i registrerat partnerskap eller under partnerskapsliknande förhållanden.

6 §. Förintande av könsceller och embryon. Genom den ändring som föreslås i 4 mom. uppdateras namnet på den myndighet som tar emot det meddelande som avses i momentet.

8 §. Hinder för utförande av assisterad befruktning. I paragrafens 2 punkt föreslås det en ändring som innebär att assisterad befruktning inte får utföras heller om den ena parten i ett par som får behandling lever i registrerat partnerskap med en tredje person. Enligt gällande 2 punkt är ett hinder för att utföra assisterad befruktning att den ena parten i ett par som får behandling är gift med en tredje person. Rättsverkningarna av ett registrerat partnerskap jämföras således också till denna del med rättsverkningarna av äktenskap. I 6 punkten föreslås en ändring som beror på att begreppen moderniserats. I och med revideringen av adoptionslagen används på finska nu "adoptiolapsi" i stället för "ottolapsi". På svenska ändras uttrycket "ges bort som adoptivbarn" till "lämnas för adoption" i enlighet med terminologin i adoptionslagen.

22 §. Donationsregistret. Genom den föreslagna ändringen av paragrafen uppdateras namnet på den registeransvarige som avses i paragrafen.

24 §. Tillstånd. Genom den föreslagna ändringen av paragrafen uppdateras namnet på den tillståndsmyndighet som avses i paragrafen.

26 §. Uppgifter om och inspektion av verksamheten. Genom den ändring som föreslås i 2 mom. uppdateras namnet på den inspektionsansvariga myndighet som avses i momentet.

27 §. Återkallande av tillstånd. Genom den ändring som föreslås i 1 mom. uppdateras namnet på den myndighet som svarar för återkallande av tillstånd eller avbrytande av verksamheten.

35 §. Förseelse mot bestämmelserna om assisterad befruktning. Genom den ändring som föreslås i 1 punkten utvidgas rekvisitet gällande förseelse mot bestämmelserna om assisterad befruktning så att det motsvarar bestämmelsen i 8 §, enligt vilken assisterad befruktning inte får utföras om den ena parten i ett par som får behandling lever i registrerat partnerskap med en tredje person. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska den som uppsåtligt utför assisterad befruktning trots att den ena parten i ett par som får behandling lever i registrerat partnerskap med en tredje person, för förseelse mot bestämmelserna om assisterad befruktning dömas till böter.

I 4 punkten föreslås en ändring som beror på att begreppen moderniserats. I och med revideringen av adoptionslagen används på finska nu "adoptiolapsi" i stället för "ottolapsi". På svenska har uttrycket "ges bort som adoptivbarn" ändrats till "lämnas för adoption" i enlighet med terminologi i adoptionslagen.

Ikraftträdandebestämmelse. Enligt övergångsbestämmelsen i den föreslagna lagen får könsceller som har donerats före ikraftträdandet av lagen användas för assisterad befruktning av ett par bestående av två kvinnor endast om donatorn samtycker till detta eller har gett ett sådant samtycke som avses i första meningen i 16 § 2 mom. Syftet med bestämmelsen är att respektera den persons självbestämmanderätt som har donerat könsceller. Enligt gällande lag får en donators könsceller användas för assisterad befruktning av andra än par bara om donatorn gett sitt samtycke till detta. Genom den föreslagna lagen utvidgas definitionen av par så att den också omfattar par bestående av två kvinnor, vilket en donator av könsceller inte har kunnat förutse. Av denna anledning behöver användningen av könsceller som donerats före ikraftträdandet av lagen begränsas så att de kan användas för assisterad befruktning av ett par bestående av två kvinnor endast om donatorn har samtyckt till detta. Enligt den gällande lagen har definitionen av par inte omfattat kvinnliga par och det har krävts ett samtycke enligt lagens 16 § 2 mom. för att könsceller ska kunna användas i sådana situationer. Enligt den föreslagna bestämmelsen får könsceller som har donerats före ikraftträdandet av lagen fortfarande användas för behandling av kvinnliga par, om ovan avsedda samtycke har inhämtats eller donatorn samtycker till detta innan behandlingen ges. Efter det att lagen har trätt i kraft fordras det inget separat samtycke för behandling av kvinnliga par i fråga om donerade könsceller.

Lagen avses träda ikraft samtidigt med moderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016.

12 §. Det föreslås att 1 mom. ändras så att bestämmelsen anger forum förutom för talan om fastställande av faderskap också för talan om fastställande av moderskap. Bestämmelsen innehåller också en precisering av att det med mor här avses den mor som har fött barnet.

Det föreslås att 2 mom. ändras så att bestämmelsen anger forum förutom för talan om upphävande av faderskap också för talan om upphävande av moderskap.

18 §. I paragrafen föreslås det en ny 5 apunkt, där det föreskrivs om forum när ett ärende gäller fastställande eller upphävande av moderskap och det annars inte finns någon domstol där ärendet kunde prövas. Ärendet prövas då av den tingsrätt inom vars domkrets den kvinna som är svarande har eller senast hade sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort. Ett ärende som gäller upphävande av moderskap kan dessutom prövas av den tingsrätt inom vars domkrets den kvinna som har fött barnet har sitt hemvist eller sin vanliga vistelseort.

Ikraftträdandebestämmelse. Lagen avses träda ikraft samtidigt med moderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016.

1.4 Lagen om underhåll för barn

10 §. Det föreslås att 3 mom ändras så att det omfattar också de situationer då underhållsskyldigheten baserar sig på att moderskapet fastställts. Hänvisningarna till fader och fastställande av faderskap har därför ändrats så att de gäller förälder och fastställande av föräldraskap. Dessutom har språket i paragrafen moderniserats.

12 §. Det föreslås att 2 mom. ändras så att det omfattar också de situationer då orsaken till att underhållsskyldigheten upphör är att moderskapet har upphävts, att ett erkännande av moderskap konstaterats vara ogiltigt eller att en lagakraftvunnen dom om moderskap har återbrutits. Hänvisningarna till fader och fastställande av faderskap har därför ändrats och gjorts könsneutrala.

13 §. Det föreslås att 2 mom. ändras så att fastställande av underhållsbidrag ska kunna yrkas också i samband med en talan om fastställande av moderskap. Hänvisningen till talan om fastställande av faderskap har därför ändrats till talan om fastställande av föräldraskap. Yrkande på fastställande av underhållsbidrag i samband med en talan om fastställande av föräldraskap ska i framtiden kunna framställas också av en i 27 § 1 och 2 mom. i moderskapslagen avsedd företrädare för barnet.

14 §. Det föreslås att 2 mom. ändras så att talan om underhållsbidrag kan handläggas förutom i samband med en talan om fastställande av moderskap också i de situationer som avses i bestämmelsen. Hänvisningen till talan om fastställande av faderskap har därför ändrats till talan om fastställande av föräldraskap. Dessutom har språket i paragrafen moderniserats.

15 §. Det föreslås att paragrafen ändras så att frågan om underhållsbidrag till barnet inte heller i de fall då yrkandet på underhållsbidrag hänförs till fastställande av moderskap ska kunna avgöras förrän moderskapet har fastställts genom en lagakraftvunnen dom, om talan förs mot flera än en person. Hänvisningarna till man, faderskap och fastställande av faderskap har därför ändrats och gjorts könsneutrala.

16 §. Paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrat så att om en dom om fastställande av underhållsbidrag har meddelats i en rättegång om fastställande av moderskap, ska domen inte kunna verkställas förrän moderskapet har fastställts genom en lagakraftvunnen dom. Hänvisningarna till faderskap och fastställande av faderskap har därför ändrats till hänvisningar till föräldraskap och rättegång om fastställande av faderskap.

Ikraftträdandebestämmelse. Lagen avses träda ikraft samtidigt med moderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016.

1.5 Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

8 a §. Avtal om vårdnad om barn före barnets födelse. Det föreslås att paragrafen ändras så att de blivande föräldrarna kan ingå ett avtal om vårdnad om barn före barnets födelse också i de fall då den person som erkänner föräldraskapet är en kvinna. Det har därför i 1 mom. lagts till en hänvisning också till 14 § i moderskapslagen och i 1 och 2 mom. har hänvisningarna till man och faderskap ändrats till hänvisningar som inte förutsätter en viss könstillhörighet hos den som erkänner föräldraskapet. Dessutom har hänvisningen i 1 mom. i fråga om barnets mor preciserats så att den gäller den mor som kommer att föda barnet.

I 2 mom. har det lagts till en hänvisning till den barnatillsyningsman som avses i 14 § 5 mom. i moderskapslagen.

Ikraftträdandebestämmelse. Lagen avses träda ikraft samtidigt med moderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016.

1.6 Ärvdabalken

2 kap. Om skyldemäns arvsrätt

2 §. Det föreslås att paragrafen tekniskt ändras så att hänvisningarna till "fader" och "moder" ersätts med "föräldrar". Samtidigt moderniseras paragrafens språkdräkt.

3 §. Det föreslås att 1 och 2 mom. tekniskt ändras så att hänvisningarna till "arvlåtarens faders och moders föräldrar" ersätts med "arvlåtarens farföräldrar och morföräldrar". Samtidigt moderniseras språkdräkten.

Ikraftträdandebestämmelse. Lagen avses träda ikraft samtidigt med moderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016.

1.7 Lagen om underhållsstöd

6 §. Förutsättningar för erhållande av underhållsstöd. Paragrafens 5 punkt föreslås bli ändrad så att barnets rätt till underhållsstöd inte är beroende av om en far eller mor har fastställts vara barnets andra förälder.

I 6 punkten föreslås en ändring som beror på att begreppen moderniserats. I och med revideringen av adoptionslagen används för närvarande på finska "adoptiovanhempit" i stället för "ottovanhempit" och

"adoptiolapsi" i stället för "ottolapsi". På svenska ändras "adoptant" till "adoptivförälder" i enlighet med terminologin i adoptionslagen.

Det föreslås att ett nytt 2 mom. tas in i paragrafen. Enligt det har ett barn inte rätt till underhållsstöd även om faderskapet inte fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut, om det dock har fastställts två föräldrar för barnet med stöd av 3 § 1 mom. i moderskapslagen eller barnet har adopterats genom ett lagakraftvunnet beslut. I praktiken inverkar denna ändring på situationer då en adoption har fastställts på det sätt som avses i 18 § 2 mom. i adoptionslagen eller 9 § 2 mom. i lagen om registrerat partnerskap (950/2001).

7 §. När rätten till underhållsstöd börjar och upphör. Paragrafens 3 mom. föreslås bli ändrat så att rätten till underhållsstöd inte är beroende av om en far eller mor har fastställts vara barnets andra förälder. Hänvisningen till faderskap har därför ändrats till en hänvisning till föräldraskap.

Ikraftträdandebestämmelse. Lagen avses träda ikraft samtidigt med moderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016.

Lagens 6 § 2 mom. ska dock inte tillämpas, om föräldraskapet har fastställts före ikraftträdandet av denna lag. Med stöd av bestämmelsen ska de barn för vilka det fastställts en andra förälder genom familjeintern adoption före ikraftträdandet av lagen inte förlora sin rätt till underhållsstöd, om det har beviljats dem på basis av den nu gällande lagstiftningen.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

I 53 § i den föreslagna moderskapslagen finns det ett bemyndigande att utfärda förordning om närmare bestämmelser om magistratens tillvägagångssätt samt vilka handlingar som kan godkännas för fastställande av identiteten. En motsvarande bestämmelse finns i 60 § 1 mom. i faderskapslagen, men bemyndigandet där är mer omfattande än i moderskapslagen. Den anmälningsskyldighet som gäller barnets födelse behöver dock inte upprepas i moderskapslagen. Något bemyndigande att utfärda förordning om ersättning som ska betalas för en medicinsk utredning behövs inte heller, eftersom bestämmelser om rättsgenetiska eller medicinska utredningar inte har tagits in i moderskapslagen.

I samma paragraf finns det dessutom ett bemyndigande att utfärda en förordning av justitieministeriet, där det föreskrivs om de blanketter som ska användas i moderskapsärenden. Bestämmelsen är jämförbar med 60 § 2 mom. i faderskapslagen. Enligt den föreslagna bestämmelsen fastställs formulären för blanketterna av Institutet för hälsa och välfärd. Institutet ska med stöd av 2 § 1 mom. 2 punkten i lagen om Institutet för hälsa och välfärd (668/2008) styra verksamheten inom social och hälsovården och det är befogat att det till denna styrningsuppgift också hör att ansvara för beredningen av de blanketter som nära anknyter till den praktiska verksamheten. Institutet för hälsa och välfärd fastställer också de blanketter som används i faderskapsärenden.

I 23 § 2 mom. i den föreslagna moderskapslagen finns det en bestämmelse enligt vilken det som i 27 § 2 mom. i faderskapslagen föreskrivs om magistraternas behörighet i ärenden som gäller fastställande av faderskap ska tillämpas också på ärenden som gäller fastställande av moderskap. I nämnda bestämmelse i faderskapslagen finns det ett bemyndigande för finansministeriet att utfärda förordning om vilka magistrater behörigheten i faderskapsärenden överförs från och vilka magistrater behörigheten i faderskapsärenden överförs till samt om grunderna för kompetensfördelningen mellan de magistrater som tar emot ärenden. Finansministeriets gällande förordning om behöriga magistrater och behörigt

regionförvaltningsverk i vissa uppgifter som hör till magistraten och regionförvaltningsverket (1351/2011) behöver ändras för att också täcka moderskapsärenden. Bestämmelser om ett bemyndigande för detta finns i 23 § 2 mom. i moderskapslagen.

Den föreslagna regleringen förutsätter ändringar också i statsrådets förordning om befolkningsdatasystemet (128/2010). Behovet av ändring kommer sig av att det i framtiden ska vara möjligt att i befolkningsdatasystemet registrera uppgifter om att ett barn har två mödrar samt uppgifter om att moderskapet har fastställts eller upphävt med iakttagande av den föreslagna lagen. Ett bemyndigande att utfärda förordning om detta finns i 13 § 2 mom. i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster och täcker redan i nuvarande form nämnda ändringsbehov.

I samband med revideringen av faderskapslagen har det gjorts en precisering av 17 § 2 mom. i lagen om underhåll för barn så att det i bemyndigandet att utfärda förordning anges mer exakt och avgränsat vilka helheter som avses bli reglerade genom förordning av justitieministeriet. Nämnda bestämmelse om bemyndigande behöver inte ses över i detta sammanhang, eftersom det redan nu täcker avtal om och fastställande av underhållsbidrag i samband med fastställande av såväl faderskap som moderskap.

3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda ikraft samtidigt med faderskapslagen, dvs. tidigast den 1 januari 2016. Förslaget bygger på strukturen och de principiella lösningarna i den nya faderskapslagen. Det är motiverat att också de åtgärder som gäller verkställigheten av lagarna sker samtidigt med åtgärderna för verkställigheten av faderskapslagen. Sådana åtgärder är revidering av de förordningar och blanketter som behövs, utbildning, information samt skapandet av ny praxis och styrning.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I 6 § i grundlagen sägs det att alla är lika inför lagen och att ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Det primära syftet med förslaget är att främja barns likabehandling oberoende av vilken familjekonstellation föräldrarna bildar vid den tidpunkt då barnet föds.

I och med att kvinnliga par får möjlighet att få assisterad befruktning som ett par medför förslaget större jämlikhet i behandlingen av kvinnliga par och de barn dessa skaffar tillsammans i förhållande till par av olika kön och deras barn. Även om kvinnliga par i praktiken får behandling också inom ramen för den gällande lagstiftningen, har de inte kunnat ge sitt samtycke till behandlingen tillsammans. I och med förslaget betraktas både par som har registrerat sitt parförhållande och kvinnliga par som lever under partnerskapsliknande förhållanden som i lagen avsedda par på samma sätt som äkta par och par av olika kön som lever under äktenskapsliknande förhållanden. Förslaget främjar således jämlikheten i enlighet med 6 § i grundlagen.

Föräldraskapet till ett barn som har avlats genom assisterad befruktning fastställs enligt förslaget på grundval av erkännande på samma sätt som när ett sambopar av olika kön får ett barn. På föräldraskapet tillämpas dock inte en lagbestämd presumtion om föräldraskap i fråga om partnern till den mor som föder barnet såsom när den mor som föder barnet lever i äktenskap. Detta beror på att den faderskapspresumtion som baserar sig på äktenskap utgår från en presumtion om mannens biologiska faderskap och ett tecken på detta är att faderskapspresumtionen kan upphävas på basis av rättsgenetiska bevis. Eftersom det barn ett kvinnligt par får tillsammans inte är parets gemensamma barn genetiskt sett, kan en motsvarande presumtion inte tillämpas i fråga om dem. Det finns således en grund för olika behandling som godkänts både i Europeiska människorättsdomstolens och i grundlagsutskottets beslutspraxis.

Europeiska människorättsdomstolen ansåg i sina avgöranden i målen *Menesson mot Frankrike* och *Labassee mot Frankrike* att det var fråga om ett brott mot artikel 8 i människorättskonventionen när ett utländskt beslut om föräldraskap som fastställts till följd av surrogatmoderskap inte kunde erkännas i Frankrike. I dessa fall kunde förhållandet mellan barnen och någon av deras sociala föräldrar inte heller fastställas på ett alternativt sätt. Människorättsdomstolen fann på basis av osäkerheten kring barnens rättsliga ställning det ohållbart att barnen bodde i Frankrike utan juridiska föräldrar och ansåg att åtminstone barnens förhållande till sin biologiska far borde ha kunnat fastställas i Frankrike.

Tillämpningen av de bestämmelser i förslaget som gäller internationellt privaträtt leder till att ett utländskt moderskapsbeslut som baserar sig på surrogatmoderskap kan bli utan erkännande, om föräldern har varit bosatt i Finland vid barnets födelse. I dessa fall kan barnets förhållande till sin andra sociala förälder dock i allmänhet fastställas genom att barnets förhållande till den biologiska fadern fastställs. Barnet blir då inte helt utan juridiska föräldrar på det sätt som avses i *Menesson-* och *Labassee-*avgörandena. Finska domstolar kan dessutom på basis av prövning i enskilda fall fastställa också adoption av ett barn som fötts genom surrogatmoderskap, om barnets bästa fordrar det. Som ett resultat av familjeintern adoption är det då möjligt att fastställa föräldraskapet också för barnets sociala mor eller far. Även om det enligt den föreslagna regleringen således inte är möjligt i Finland att erkänna moderskap som baserar sig på ett beslut om surrogatmoderskap, om modern har varit bosatt i Finland vid barnets födelse eller omedelbart för den, kommer den föreslagna regleringen inte att strida mot Europeiska människorättsdomstolens avgöranden. Det finska rättssystemet erbjuder nämligen andra alternativ för att fastställa det juridiska föräldraskapet till barnet, om barnets bästa kräver det.

Förslaget har inte ansetts stå i strid med grundlagen eller internationella förpliktelser avseende mänskliga rättigheter som är bindande för Finland. På dessa grunder kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag: